

ΘΕΟΦΙΛΟΣ
ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ:
ΕΝΑΣ ΣΚΛΗΡΟΣ
ΜΙΣΕΛΛΗΝΑΣ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1500

Ο «ΘΕΟΣ» ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΞΙΣΩΣΕΙΣ;

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοιότυπος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
Ηλεκτρονική Αλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τά Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ατελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5221792.
Εκτυώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

- Τιμή αντίτυπου: 1.500 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 14.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 20.000 δρχ.
- Φοιτητών: 10.000 δρχ.
- Έξωτερικού: 65 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματα μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τά χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τὰ
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οί συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, νά τό
γνωστοποιούν στό περιοδικό.

Επιτρέπεται ή ανάδημοσίευση
κειμένων του «Δ», μέ την προϋ-
πόθεση ότι θά αναφέρεται ρητώς
ή πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 12320:

Τό Έλληνικό (= παγκόσμιο) Αύριο

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 12322:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ίερεϋς Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ, Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Γ. ΚΑΤΣΟΥΡΑΣ, Κ.
ΜΑΓΚΟΣ, «ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ», Χ. ΤΖΑΚΟΣ, Α. ΤΣΑΚΝΑΚΗΣ, Γ.
ΦΑΚΟΣ, ΝΙΚ. Σ. ΑΣΠΙΩΤΗΣ, Γ. ΧΟΝΔΡΟΣ, Ε. ΠΑΠΑ-
ΜΑΤΘΑΙΑΚΗΣ.

ΣΕΛΙΣ 12322:

Ίδεολογικός - ιστορικός προβληματισμός

ΗΛΙΑΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12331:

Μαθηματικός συσχετισμός Πνεύματος - Ύλης

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΝΑΛΥΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12342:

Periodos 15 hmerwn zhithse!

Ω.

ΣΕΛΙΣ 12345:

Ανθελληνικά στοιχεία σέ Πατερικά κείμενα

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12345:

Θεόφιλος Άντιοχείας: Ένας σκληρός μισέλληνας

ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12359:

Διασκενές γιά κλασσική κιθάρα

άρχαιοελληνικών μουσικών άποσπασμάτων

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12363:

Έλληνικές οί όνομυσίες τών γραμμάτων

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΤΑΜΟΥ

ΣΕΛΙΣ 12363:

Έλληνας καθηγητής τών μαθηματικών

άποκρηπτογραφεί την Γραμμική Α

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12379:

«Μανούσεια»: Η επίθεση τών σκοταδιστών

ΑΚΕΣΑΣ

ΣΕΛΙΣ 12383:

Από τόν Δούναδη στόν Εύφράτη:

Ο Έλληνικός χώρος του Ρ. Φερραίου

ΦΙΛΕΡΕΥΝΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12390:

Επίδωση του Διονυσιασμού στη Βουλγαρία

Η. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12393:

Ο μέγας μαθηματικός Φρ. Μανρόλνκος

ΠΑΝ. ΠΕΡΓΑΜΑΛΗΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 12330 • ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ
ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: σελ. 12343 • Η
ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ. 12357
ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 12361 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ.
12378 • ΧΡΟΝΙΚΑ: σελ. 12381 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ.

12393.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ' • ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 198 • ΙΟΥΝΙΟΣ 1998

Τὸ Ἑλληνικὸ (= παγκόσμιον) Αὖριον

Στὸ τεῦχος 196 τοῦ Ἀπριλίου (σελ. 12160: «Ἱστορισμὸς καὶ δημιουργικότητα») ἐτέθη τό θέμα τῆς ἐξευρέσεως μιᾶς λεπτῆς καὶ δυσχεροῦς ὁδοῦ μεταβάσεως ἀπὸ τὴν κατανόηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Χθὲς στὴ δημιουργικὴ δράση τοῦ Ἑλληνικοῦ Αὖριο, μ' ἄλλα λόγια τῆς ἱστορικῆς ἐπανασυγκολλήσεως τῆς διακεκομμένης συνέχειας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Εἶναι εὐνόητο, ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι πανανθρώπινο, δεδομένου ὅτι ὁ σημερινὸς παγκόσμιος πολιτισμὸς εἶναι ἀποκλειστικὰ γέννημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

Βεβαίως τὰ ὑπάρχοντα στὸ παγκόσμιον Σήμερα ἑλληνικὰ στοιχεῖα τοῦ Χθὲς, εἴτε ἐν σπέρματι ἐμφανίζονται εἴτε ὡς καθιερωμένοι θεσμοὶ καὶ τρόποι ζωῆς καὶ σκέψεως, εἶναι πολὺ ἢ λίγο ἀλλοιωμένα καὶ κάποτε ἐντελῶς παραχαραγμένα καὶ στρεβλωμένα. Πρόχειρα μποροῦν νὰ ἀναφερθοῦν ἡ δημοκρατία, ἡ τεχνολογία, τὸ θέατρο, ὁ ἀθλητισμὸς, ἡ φιλοσοφία, οἱ πολιτικὲς ἐπιστῆμες, διάφορες μορφὲς τέχνης κ.λπ., τὰ ὅποια συγκρινόμενα μὲ τὰ ἀποκλειστικῶς ἀρχαιοελληνικὰ πρότυπά τους εἶναι σχεδὸν ἀγνώριστα, καθὼς ὁ ἐξουσιασμός, ὁ δογματισμὸς καὶ ὁ οἰκονομισμὸς τὰ ἔχουν θαυμάσια ἐκβαρβαρίσει. Καὶ φυσικὰ ἡ πλαστογραφία αὐτῆ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀφ' ἑνὸς εἶναι ὅ,τι ἀκριβῶς ὁδηγεῖ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο στὸ γνωστὸ ἐπικίνδυνα νοσηρὸ ἀδιέξοδο καὶ ἀφ' ἑτέρου στοιχειοθετεῖ τὸ ζωτικὸ αἶτημα τῆς σωτήριος ἐπιστροφῆς στὶς γνήσιες πηγὰς τῆς ἑλληνικῆς πολιτιστικῆς καὶ ἱστορικῆς υἱείας.

Ἔτσι λοιπὸν συγκεκριμενοποιεῖται πρακτικὰ τὸ ζητούμενον τῆς Ἑλληνικῆς δημιουργικότητος: Τὸ Ἑλληνικὸ Χθὲς, κατανοούμενον σὲ δάθος, γίνεται αὐτόματα ἐξυγιαντικὸς συντελεστὴς στὰ δεινὰ τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ ἐφαλτήριο γιὰ νέες κατακτήσεις καὶ προόδους στὴν ἀτέλειωτη ἱστορικὴ ὁδύσσεια τοῦ

άνθρωπινου εΐδους στοὺς ἀόρατους ὀρίζοντες τοῦ Μέλλοντος· μιὰ ὀδύσσεια πὸν θά ἐξασφαλίζεται ἀπὸ τοὺς λαιστρυνόνες καὶ τοὺς κύκλωπες τοῦ παραλόγου κάτω ἀπὸ τὰ ἀναστημένα προστατευτικὰ φτερά τοῦ ἐν ἐκλείψει σήμερα Ἑλληνικοῦ Λόγου.

Τύχη ἀγαθὴ συνέβαλε, ὥστε στὸ μετὰ χειρὰς τεῦχος τοῦ «Δ» νὰ δημοσιεύεται μιὰ ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση («Ἡ Φιλοσοφία τῆς Φύσεως καὶ οἱ Ἀριθμοί», σελ. 12331), στὴν ὁποία ἀκριβῶς καταφαίνονται προδήλως ἢ προκύπτουν ἐμμέσως ὅσα ὑποστηρίζονται ἀνωτέρω· δηλ.: α) ἡ μεγίστη σημασία τῆς ἀρχαιοελληνικῆς κατακτήσεως «Λόγος», β) ἡ ἐν συνεχείᾳ ἀλλοίωση καὶ ἐξουδετέρωση τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ἀπὸ τὸν ἐξουσιασμό, γ) ἡ ἐπιστροφή τῆς σημερινῆς ἐπιστῆμης στὸ Ἑλληνικὸ Χθές, δηλαδή στὸ γνήσιο πρότυπο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου (ποὺ ἐκβαρβαρισμένη καὶ «τεμαχιστικὴ» μορφή του εἶναι ἡ νεώτερη Ratio), δ) ἡ δημιουργικὴ ἐπέκταση τῆς ρασιοναλιστικῆς ἐπιστῆμης ἀπὸ τὸ ἀσφνκτικὸ ἀδιέξοδό της σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς πραγματικότητας, πὸν ἐπὶ αἰῶνες ἔχουν περιέλθει στὴν ἀρμοδιότητα τῆς θεοκρατίας, δηλαδή ἡ πρόοδος πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ Αὔριο. (Μία προσεκτικὴ μελέτη τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη θά πείσῃ, ἐλπίζω – ἀνεξάρτητα ἀπὸ οἰαδήποτε ἐπιφύλαξη σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς λεπτομέρειες στὶς πρακτικὲς ἐφαρμογές.)

Μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ, ἂν, ὅπως στὴν κατάκτηση Λόγος, ὑπάρξουν δημιουργικὲς προσεγγίσεις ἀπὸ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο τῶν σπουδαιοτάτων ἀρχαιοελληνικῶν προτύπων σκέψεως καὶ πράξεως Θεός, Θρησκεία, Γλῶσσα, Δημοκρατία, Ἀθλητισμός, Τεχνολογία, Τέχνη, Φιλοσοφία καὶ πληθώρας ἄλλων, τί συγκλονιστικὲς εὐδαιμονικὲς εὐεργεσίες ἔχει νὰ προσφέρῃ τὸ Ἑλληνικὸ Χθές στὸ Ἑλληνικὸ Αὔριο τῆς ἀνθρωπότητας.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Πρὸς πώλησιν τὸ πρῶτο ἱερὸ τοῦ Κόσμου στὴν Κέρο

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Θά ἤθελα, ἂν μοῦ ἐπιτρέψετε, διὰ τῆς παρούσης νὰ ἀπαντήσω σὲ ὠρισμένες ἀπορίες τοῦ ἀγαπητοῦ συναναγνώστη τοῦ «Δαυλοῦ» κ. Ἑμμανουὴλ Παπαμαθθαίου.

Διαβάζοντας τὸν ἀγαπητὸ «Δαυλό», τεῦχος 193, μὲ χαρὰ εἶδα στὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ε.Π. νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ ἱερὸ νησί, τὴν Κέρο. Σὰς εὐχαριστῶ, πὺν τὸν παραπέμψατε στὴν μελέτη μου, στὸ τεῦχος 162. Θά ἤθελα νὰ προσθέσω τὰ ἀκόλουθα: Τὴν Κέρο ἔχουν ἐπισκεφθῇ πολλὰ-κις ἀξιόλογοι ἀρχαιολόγοι ὅπως ὁ C. Renfrew, ἡ Pat. Preziosi κ.ἄ. Ὁ Χρήστος Ντούμας ἔκανε ἀνασκαφὲς τὸ ἔτος 1964 εἰς τὴν τοποθεσίᾳ Δασκαλειὸ καὶ στὴν ὁμώνυμον νησίδα ἀπέχουσιν 50 μέτρα ἀπὸ τὴν Κέρο.

Ἐντόπισε οἰκισμό προστατευόμενον ὑπὸ ὄχρωσεως καὶ ἐπὶ τῆς Κέρου κτήριον δύο δωματίων μήκους 6,5 μέτρων καὶ πλάτους 5 μέτρων (Α.Δ. 1964, σελ. 409-480), τὸ ὁποῖον ἔχει κατα-

στραφῇ λόγῳ τῆς διαδρώσεως ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Σὲ συνεχιζόμενες ἀνασκαφὲς ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατὰ τὰ ἔτη 1964, 1968, 1972 εἰς τὴν ἰδίαν περιοχὴν ἀνευρέθη μεγάλος ἀριθμὸς κατεστραμμένων εἰδωλίων, μαρμαρίνων ἀγγείων, πινακίων καὶ γραπτῶν ἀγγείων. Ἐπεσημάνθησαν νέα Πρωτοκυκλαδικὰ κτήρια διὰ πλακωτῶν λίθων κατασκευασμένα, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς λαξευθέντα δράχον (Α.Δ. 19/1964, Α.Δ. 23/1968, Α.Δ. 87/1972).

Ἐκ Κέρου προέρχονταν καὶ τὰ 144 εἰδώλια τῆς ἐν Βασιλείᾳ Συλλογῆς Erlanmeyer, ἡ ὁποία διὰ δημοπρασίας τὸ 1990 περιήλθε στὴν Συλλογὴ τοῦ Κυκλαδικοῦ Μουσείου Γουλανδρῆ. Ἐκεῖ βρίσκεται καὶ τὸ τεράστιον εἶδωλον τῆς Μεγάλης Μητέρας ὕψους 1,45 μέτρων καὶ ἄλλα ἀντικείμενα.

Πρώτη ἀνασκαφὴ (ἐκτὸς τῶν... ἀρχαιοκαπήλων τῆς συνεχιζόμενης ἀνασκαφῆς) ἔγινε ἀπὸ τὸν

Ἱδεολογικός - ἱστορικός προβληματισμός ἐνὸς ἀναγνώστη

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Πολλοὶ μιλοῦν γιὰ μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων στὴ χώρα πὺν τοὺς γέννησε, τὴν Ἑλλάδα. Μιλοῦν γιὰ ἐπιστροφὴ τῶν κλεμμένων ἔργων τέχνης – ἀγαλμάτων, ἀγγείων κ.ἄ. Μιλοῦν ἀκόμη καὶ γιὰ διεθνοποίησιν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας. Ὅλ' αὐτὰ τ' ἀκούω μὲ προσοχὴ καί, μπορῶ νὰ πῶ, τ' ἀσπάζομαι. Ὅπως δὲποτε θά ἤθελα νὰ δῶ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες νὰ τελοῦνται μόνιμα στὴν Ἑλλάδα. Ὅπως δὲποτε θά ἤθελα νὰ δῶ τὰ γυνὰ ἀετώματα τοῦ Παρθενῶνα (καὶ ἄλλων ναῶν) ν' ἀποκαθίστανται, καθὼς καὶ τὴν Ἑλληνικὴ λαλιὰ ν' ἀκούγεται πάλι σ' ὅλο τὸν κόσμον. Ἀλλά...

Ἐδῶ ἔχω κάμποσες ἐρωτηματαπαντήσεις καὶ τῆς θέτω ὡμά:

α) Οἱ σύγχρονοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες ξεκινοῦν μὲ τὴν Ἱερὴ Φλόγα ἀπὸ τὴν ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ. Γιὰ ποιούς εἶναι ἡ φλόγα ἱερή; Γιὰ τοὺς σύγχρονους Ἕλληνες; Ὁχι βέβαια, ἀφοῦ (σχεδὸν ὅλοι) εἶναι Χριστιανοὶ μὲ δική τους φλόγα στὴν Ἱερουσαλήμ.

β) Ὀνομάζουν τὸν δράχον τῆς Ἀκρόπολης «Ἱερὸ». Γιὰ ποιούς εἶναι ἱερὸς; Γιὰ

Γερμανό Koehler τὸ ἔτος 1883, ὅταν στὴ θέση Γεράνι τῆς Κέρου ἀνευρέθησαν τὰ περίφημα τρισδιάστατα εἰδώλια τοῦ Ἀρπιστοῦ καὶ τοῦ Αὐλητοῦ, ποὺ βρίσκονται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν.

Ἔχουν ἀνασκάψει μία ἔκταση 40X70 μέτρων καὶ περιμένει τὴν ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη μία ἔκταση 16 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Τί ἄραγε θὰ μᾶς δώσει; Δυστυχῶς ὁ Κυκλαδικὸς Πολιτισμὸς δὲν μᾶς ἄφησε κολῶνες καὶ μεγαλιθικά οἰκοδομήματα, μόνο τάφους καὶ θεμέλια, ποὺ εὐκολὰ ἐξαφανίζονται.

Σὰν κατοικημένη τὴν Κέρο τὴν συναντοῦμε στοὺς καταλόγους φόρων τῆς Β' Ἀθηναϊκῆς Συμμαχίας. Στὴν Τουρκοκρατία σὰν ἰδιοκτησία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Χοζοδιωτίσσης Ἀμοργοῦ, μὲ μετόχι μοναχῶν ἐπ' αὐτῆς, τὴν λεηλατεῖ ὁ πειρατὴς Τουρκοδημήτρης καὶ τὴν ἐρημώνει. Ἐνοικιάζεται σὲ γεωργοποιημένες ἀπὸ τὴν Ἰ.

Μονὴ ὥς τὸ 1952, ποὺ περνάει στὸ Δημόσιο. Σήμερα κατοικεῖται ἀπὸ ἓνα βοσκό.

Τὸ ἔτος 1987 μία ἐπιτροπὴ ἀρχαιολόγων ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες ἐνήργησε στρωματογραφικὴ μελέτη εἰς τοὺς προανασκαμμένους χώρους, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ ἀρχαιολόγοι C. Renfrew καὶ Pat. Preziosi νὰ ἐντοπίσουν στὴν Κέρο τὸ ἀρχαιότερο ἱερὸ τοῦ κόσμου, ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τίς θρησκευτικὰς ἀνάγκες καὶ τῶν γύρω νησιῶν, ξεπερνώντας κατὰ πολὺ τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τῆς περιοχῆς (γνωμάτευση νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ Κέρος ἀρχαιολογικὸς χώρος σὲ ζώνη Α: φ. Ε.Κ. 234/Β/7-4-92). Ἐκεῖ τελειώνει τὸ θέμα.

Τελευταῖα σὲ δημοσίευση κάποιου περιοδικοῦ ἡ Κέρος περιλαμβάνεται στὴν λίστα τῶν πρὸς πώλησιν νήσων καὶ βραχονησίδων...

Σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία.

Ἱερεὺς Εὐστάθιος Ἐλευθερίου
Ἐφημέριος Κουφονησιῶν Νάξου

Ὃταν δὲν ἀποδέχεται κανεὶς τὴν ἀγιότητα Ἀβραάμ - Σάρρας...

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Σὰς ἐκφράζω τὴν ἀμέριστη συμπαράστασή μου πρὸς τὴν ἄξια συγχαρητηρίων ὑπεράνθρωπη προσπάθειά σας ἐκπολιτίσεως τοῦ σημερι-

νοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἀναπαύεται δυστυχῶς μακαρίως στὶς ἀγκάλες τοῦ διεθνοῦς ἐξουσιασμοῦ.

Ἐρχομαι κατευθεῖαν στὸ θέμα, παρακαλώντας κάποιον ἐκ τῶν ἀγαπητῶν συνερ-

τοὺς σημερινοὺς Ἕλληνες; Ἀποκλείεται. Ἐκεῖ δὲν πᾶνε γιὰ νὰ προσευχηθοῦν.
γ) Γιὰ νὰ τιμήσουν ποιόν θεό, τελοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες; Γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν Δία τὸν Ὀλύμπιο. Σήμερα ποιοὶ θεοὶ τιμοῦν; Κανένα. Τότε τί θρησκευτικὸ νόημα ἔχουν οἱ γυνυτικοὶ ἀγῶνες; Οὐδέν.

δ) Μποροῦν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες νὰ ἐπιτρέπουν στοὺς ξένους νὰ ἐξευτελίζουν τὸ πνεῦμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων – ἓνα πνεῦμα ἄρρηκτα δεμένο μὲ τὴν ἀρχαία μας θρησκεία; Ὁχι, δὲν μποροῦν. Μποροῦν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες νὰ μιλοῦν γιὰ «Ἱερὴ Φλόγα» καὶ γιὰ «Ἱεροὺς Βράχους», ὅταν δὲν πιστεύουν πλέον στὴν ἱερότητά τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

ε) Μπορεῖ νὰ πηγαίνει ὁ Ἕλληνας χριστιανὸς στὸν ὁρὸ τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας καὶ νὰ παίρῃ μία ἱερὴ φλόγα, ποὺ τὴν ἔχει ἤδη σθῆσει ὁ χριστιανισμὸς ἐδῶ καὶ αἰῶνες; Ὁχι. Ἡ Ἄλτις τῆς Ὀλυμπίας δὲν εἶναι τόπος ἱερός; Μάλιστα. Τότε τί δουλειὰ ἔχω ἐγώ, ὁ χριστιανός, ἐκεῖ μέσα; Καμμιὰ.

Ὁ Παρθενώνας, ναὸς τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς στὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἦταν (καὶ πρέπει πάντα νὰ εἶναι) ὁρὸς ἱερός. Εἶναι ὁρὸς προσκύνησης γι' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν παλιά τους πάτρια θρησκεία· καὶ τέτοιοι ἀρχίζουν καὶ ξεπηδοῦν ἀρκετοὶ μέσα στὴν σημερινὴ Ἑλλάδα. Δὲν ἀπαγορεύεται νὰσαι νοσταλ-

γατῶν τοῦ περιοδικοῦ νὰ μὲ κατατοπίση σαφῶς, ὡς ἐνδιαφερόμενον συνειδητὸν Ἕλληνα, στὸ «περὶ τοῦ γάμου» φλέγον ζήτημα. Λόγω τοῦ ὅτι: α) στὴν ταυτότητά μου ἀναφέρεται αὐθαίρετα ἡ ἐνδειξη «Χ.Ο.», β) δὲν προτίθεμαι νὰ ἀποδεχθῶ τὰ περὶ «Ἀδραάμ καὶ Σάρρας...» τεκταινόμενα, πὺν περιέχονται στὸ ἰσχύον ὀρθόδοξο χριστιανικὸ τοῦ γάμου μυστήριον, ἀφοῦ δὲν θέλω νὰ ἐξομωθῶ μὲ τοὺς προαναφερθέντας, σπιλώνοντας ἔτσι τὴν τιμὴ μου καὶ τῆς συντροφίου μου φυσικά! Ἐάν ὅμως ἐπιλέξω τὴν ὁδὸ τοῦ «πολιτικοῦ» γάμου, πῶς θὰ νομιμοποιήσω τὸ ὄνομα τοῦ φυσικῶς καὶ βιολογικῶς ἐπερχόμενου καρποῦ αὐτῆς τῆς ἔνωσης; Ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζω «πολιτικὴ» βάρπτιση δὲν ὑπάρχει. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ

θανάτου μου, ποῦ καὶ πῶς μπορῶ νὰ ταφῶ;

Τὰ παραπάνω ἐρωτήματα μὲ ἀπασχολοῦν, γιὰ τὸν λόγο ὅτι δὲν εἶμαι ἄθεος, ἀλλὰ, ὅπως λέει καὶ ἓνας σύγχρονος φιλόσοφος, «εἶμαι θαθεὶά θρησκευόμενον ἄτομον». Ὅσο ὅμως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη (ἱερὸ τῶν Ἰουδαίων διδλίο) καθὼς καὶ μεγάλο μέρος τοῦ τυπικοῦ εἰς τὰ Μυστήρια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καταδυναστεύουν ἑλληνικὲς συνειδήσεις, καὶ τὴν δική μου, λυπᾶμαι· ἀλλὰ «δὲν θὰ πάρω», ὅπως λέει καὶ ὁ ἀπλὸς λαός. Ἀναμένω ἐναγωνίως ἀπάντηση – συμβουλὴ.

Μὲ ἐκτίμηση

Κωνσταντῖνος Α. Δημητρίου

50100 Κοζάνη

Σημείωση «Δ»: Ἡ ὀνοματοθεσία σὲ παιδὶ μπορεῖ νὰ γίνη μὲ πράξη ἀπὸ τὸν ἐφημερεύοντα εἰσαγγελεὰ Πρωτοδικῶν, παρόντων τῶν δύο γονέων. Ἡ ταφή μπορεῖ νὰ γίνη χωρὶς νεκρώσιμη ἀκολουθία, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει πιστοποιητικὸ ἱατροῦ καὶ ἔχει δηλωθῇ ἀρμοδίως ὁ θάνατος.

Ποίους θὰ δῇ τὸν ἄνθρωπο ὡς ἐνιαῖο ὄν;

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,
[...] Ἡ ἱστορία δύο χιλιετιῶν διδάσκει, ὅτι οὔτε οἱ ἐπιστήμονες μποροῦν νὰ δοῦν τὶς ἀλή-

θειες τῆς θρησκείας οὔτε οἱ μὲ τὴν θρησκεία ἀσχολούμενοι μποροῦν νὰ δοῦν τὶς ἀλήθειες τῆς ἐπιστήμης. Ἄλλος ὁ ἄνθρωπος γιὰ τοὺς μὲν,

γός. Ὅμως θὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ ἀναδιώσουν τὴν λατρεία τῆς θεᾶς; Ἄν ὄχι, τότε οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ λένε, ὅτι θὰ καταφύγουν στὴ διεθνή δικαιοσύνη, προκειμένου νὰ λάβουν τὸ δικαίωμα ν' ἀναστυλώσουν τὸ ναὸ καὶ νὰ βάλουν ἐκεῖ μέσα πάλι τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς.

Σήμερα ἀνεβάζουν κάποια ἔργα ἀρχαίων δραματοποιῶν. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖς ν' ἀνεβάξης ἀρχαῖες τραγωδίες στὸ Ἀρχαῖο Θέατρο τῆς Ἀθήνας καὶ τὴν ἴδια στιγμή νὰ πετᾷ ἔξω τὴ θεότητα – στὴν προκειμένη περίπτωση τὸν θεὸ Διόνυσον – στὴν ὁποία χωστᾷς τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεάτρου. Ἄν διαλέξης νὰ κρατήσης μόνον τὸ θέαμα καὶ νὰ πετᾷς τὸν τιμώμενον θεὸ στὰ σκονιπίδια, αὐτὸ εἶναι ἐμπαιγμὸς τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῶν ἀρχαίων σου προγόνων. Γιὰ ποιά «πολιτιστικὴ κληρονομιά» μιλάς, ἂν ἀγνοῇς τὸ νόημά της;

Δὲν βλέπω τὸν λόγο, γιατί ν' ἀπαγορευθῇ στοὺς Ἕλληνες ἡ ἀναδίωξη τῆς θρησκευτικῆς τους παράδοσης. Τὸ δικαίωμα τῆς τέλεσης τῶν Μεγάλων Παναθηναίων δὲν μπορεῖ ν' ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς κληρονόμους – κι αὐτοὶ εἶναι μόνον οἱ Ἕλληνες, κανένας ἄλλος. Τοὺς γυμνικοὺς καὶ μουσικοὺς ἀγῶνες δὲν μποροῦν νὰ τοὺς σταματήσουν ἄνθρωποι, πὺν δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ αὐτούς. Τέλος ὁ Ἕλληνας δὲν ἦταν τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ λατρεύῃ πέτρες. Στὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς – καὶ

άλλος για τους δέ. Κι όμως ο άνθρωπος είναι ένας και ο ίδιος. Ήρα χωρίς καμμία αμφιβολία κάπου και οι δύο τους είναι λάθος. Ποιός λοιπόν θα δάλη τά πράγματα στη θέση τους; Ποιός θα τους βοηθήσει να κυττάζουν τον άνθρωπο και να βλέπουν το ίδιο πράγμα;

Δεν είμαι ἐγὼ ὁ κατάλληλος, ἀλλὰ ἂν δὲν δρεθῇ

νά σχολιάσει κάποιος τὸ ἐρώτημά μου, θὰ ἐπανεέλθω.

Μὲ ἐκτίμηση
Γεώργιος Δ. Κατσούρας
M. V. HERON
ἸΑλεξάνδρεια, Αἴγυπτος

Βίαιος... «ἐξεβραϊσμός» ἑλληνικῆς λέξεως στὴν ΕΡΤ...

Κύριε διευθυντά,

Σὲ ἐκπομπὴ τοῦ τρίτου προγράμματος τῆς Ε.Ρ.Τ. (Δευτέρα, 9/3/98, ὥρα 10 π.μ.) περὶ τῶν Ἑβραίων τῆς Ἑλλάδος ἀνεφέρθη ἀπὸ τὴν διδουσα τὴν «μαγειρεμένη» συνέντευξη Ἑλληνοεβραία (δὲν συνεκράτησα τ' ὄνομά της) ὅτι στὸν Ὁρωπὸ ὑπάρχει ἀναθηματικὸς κίων ἀποδεδειγμένα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος μὲ ὀνόματα, μετὰ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται τὸ... **ἐξελληνισμένο** ἐβραϊκὸ ὄνομα «Μόσχος Μοσχίονος» (ἢ Μο-

σχίονος).

Διερωτῶμαι, ἂν ἡ λέξις *Μόσχος* (Μοσχοφόρος) τῆς Ἀκροπόλεως, (σαφῶς πρὸ τοῦ 480 π.Χ., πού κατέστράφη ἡ Ἀκρόπολις ἀπὸ τοὺς Πέρσες) εἶναι ἔτσι πού θέλουν νὰ τὴν παρουσιάσουν οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ.

Μὲ τιμὴ
Κίμων Μάγκος
Πετρούπολη

Ὁ δήμαρχος Ρεθύμνου θὰ προβάλῃ τὸ ἔργο τοῦ ξεχασμένου μεγάλου ἐπιστήμονος Διογένη

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Ὁ Ὀμιλος γιὰ τὴν Προβολὴ τῆς Ἀρχαίας

στὸ κάθε ἄγαλμα – ἦταν «ἐγκλωδισμένη» μία συγκεκριμένη κοσμικὴ δύναμη, μία ἐνέργεια. Ἡ ὑπαρξὴ τῆς δύναμης αὐτῆς – εἴτε τὴν ὀνομάσουμε «ἔρωτα» εἴτε ὅτι-δήποτε ἄλλο – δὲν μπορεῖ ν' ἀγνοηθῇ. Τὰ περὶ «εἰδωλολατρίας» καὶ τὰ παρόμοια εἶναι φτηνὲς διαστρεβλώσεις αὐτῶν πού μισοῦν τοὺς ἐλευθερογνώμονες Ἑλληνες.

Σὲ ὅσους μοχθοῦν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱερότητας τῶν χώρων λατρείας τῶν προγόνων μας, ἓνα μεγάλο «εὐγε»! Εἶναι καιρὸς νὰ ἀάψουμε νὰ βλέπουμε τὸν Παρθενῶνα σὰν ἓνα σωρὸ ἀπὸ «παλιὲς πέτρες». Ὅταν λέμε, ὅτι πρόκειται γιὰ ἱερὸ τόπο, πρέπει νὰ σεβώμαστε αὐτὸ πού λέμε.

Καὶ τελειώνοντας θέτω τὰ ἐξῆς τρία ἐρωτήματα:

- 1) Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο θοῦνὰ στὴν Ἑλλάδα εἶναι πιὸ ἱερὸ, ὁ Ὀλυμπος ἢ τὸ Ἅγιο Ὅρος;
- 2) Ποιὸς εἶναι πιὸ σοφός, ὁ Σόλων ἢ ὁ Σολομών;
- 3) Ποιὸς ἔδειξε περισσότερὴ λεβεντιά μπροστὰ στὸ θάνατο, ὁ Σωκράτης ἢ ὁ Χριστός;

Εὐχαριστῶ
Μετὰ τιμῆς
Ἡλίας Κωστόπουλος
Αἰγάλεω

Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης ζητᾷ τὴν συμβολήν σας ὡς πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τιμηθῇ ἀπὸ τὴ γενέτειρά του ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ Ρέθυμνο γενικώτερα ὁ μέγας φυσικὸς φιλόσοφος Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ἀπὸ τὴν Ἀπολλωνία τοῦ Ν. Ρεθύμνης (νῦν Ἀρχαία Ἐλεύθερνα). Εἶναι μεγάλο τὸ ἔργο τοῦ Διογένης καὶ ἀναφέρεται σὲ πολλὲς ἐπιστῆμες: στὴ Φυσικὴ, στὰ Μαθηματικά, στὴν Ἀστρονομία, στὴ Μετεωρολογία καὶ στὴν Ἱατρικὴ, ὡς ἀναγράφατε ἤδη στὰ 193 τεύχος τοῦ «Δαυλοῦ».

Υἱὸς τοῦ Ἀπολλοθέμιδος, μαθητῆς τοῦ Ἀναξιμένη, σύγχρονος τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁ Διογένης, τελευταῖος ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς, ἔγραψε πολλὰ ἔργα μὲ ὑψηλὸ ὕψος ἀπλότητος καὶ σαφήνειας. Ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τῶν ἔργων αὐτῶν διεσώθηκαν ἀπὸ τὸν Θεόφραστο καὶ τὸν Σιμπλίκιο.

Κατὰ τὸν Διογένη ἡ γῆ εἶναι σφαιροειδής, στερεά, στηριγμένη στὸ κέντρο τοῦ Σύμπαντος: «τὴν γῆν στοργγύλην ἡραιομένην ἐν τῷ μέσῳ...». Στὸν ἴδιο ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς διατυπώσεως κατὰ τρόπο σαφῆ τοῦ φυσικοῦ νόμου τῆς ἀφθορείας τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνέργειας: «Οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὄν φθείρεσθαι». Ὁ μέγας Ἀριστοτέλης ἐκτενῶς μνημονεύει τὸ ἱατρικὸ ἔργο τοῦ Διογένης: «Διογένης δ' ὁ Ἀπολλωνιάτης τάδε λέγει: Αἱ φλέβες ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὧδ' ἔχουσιν. Εἰσὶ δύο μέγιστα· αὗται

τείνουσι διὰ τῆς κοιλίας παρὰ τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν...». Κατὰ τὸν μεγάλο ἱατρὸ Γαληνὸ ὁ Διογένης ὑπῆρξε καὶ μέγας φαρμακολόγος καὶ συγχρόνως ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους μελετητὲς τοῦ σφυγμοῦ. Τέλος κατὰ τὸν Σιμπλίκιο ἔγραψε μία πραγματεία μετεωρολογικοῦ καὶ ἀστρονομικοῦ περιεχομένου, τὴν τύχην τῆς ὁποίας ἀγνοοῦσαμε, μέχρι ποῦ ὁ Ρεθύμιος μαθηματικὸς, ἐρευνητὴς καὶ συγγραφέας κ. Σπανδάγος Εὐάγγελος τὴν ἀνέσυρε ἀπὸ τὴν ἀφάνεια.

Ὁ ὁμιλὸς μας πιστεύει ὅτι: Ἡ προβολὴ τοῦ ὀνόματος καὶ κατ' ἐπέκτασιν τοῦ ἔργου τοῦ Διογένης θὰ ἀποτελέσῃ ἕνα σημαντικὸ παράγοντα καταρρίψεως τοῦ μύθου ὅτι ἡ Κρήτη τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνα ἦταν πολιτισμικὰ ὑποδαθισμένη. Ὁ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης μπορεῖ νὰ τιμηθῇ μὲ τὴν ὀνοματοθεσίαν μᾶς πλατείας ἢ ἐνὸς κεντρικοῦ δρόμου στὸ Ρέθυμνο, στὴν Ἀρχαία Ἐλεύθερνα, ἀλλὰ καὶ σὲ οποιαδήποτε ἄλλη πόλιν ἢ χωριὸ τῆς Κρήτης. Ἡ δὲ συμβολὴ σας μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ ἕνα ἐπώνυμο τηλεφώνημα ἢ μὲ μία ἐπώνυμη ἐπιστολὴ ἢ μὲ μιά δημοσίευση πρὸς κάθε ἀρμόδιο ὄργανο τῆς ἀντίστοιχης τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Μὲ ἐκτίμησιν

Ὁ Ὅμιλος γιὰ τὴν Προβολὴ
τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης
Μεσολογγίου 1, Ἀθήνα

Σημείωση «Δ»: Ἐπικοινωνήσαμε μὲ τὸν δήμαρχο Ρεθύμινον φιλόλογο κ. Δημήτρη Ἀρχοντάκη, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδήλωσε ὅτι εἶναι γνώστης τοῦ θέματος καὶ ὅτι ὁ Δῆμος συζητᾷ μὲ τὸ Πανεπιστήμιον Κρήτης γιὰ τὸν καλύτερον τρόπο προβολῆς τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Διογένης Ἀπολλωνιάτου. Ὁ κ. Δημ. Ἀρχοντάκης προσέθεσε, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτίθεται νὰ διοργανώσῃ σὲ συνεργασία μὲ ἄλλους φορεῖς διεθνὲς ἐπιστημονικὸ συνέδριον στὸ Ρέθυμνο μὲ θέμα τὸ ἔργο τοῦ Διογένη.

Ὁ διάλογος γιὰ τὴν ταύτιση τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης

Κύριε Λάμπρου,

Μὲ προσήλωση στὴν Ὀμηρικὴ διδασκαλία καταθέτω ἀπάντησιν στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Ἀλέκου Φίλιππα («Δαυλός», τ. 195, σελ. 12085) σχετικὰ μὲ τὴν πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεύα:

1. Ἡ Λευκάδα ἦταν καὶ εἶναι νῆσος, ἀλλὰ ὄχι νῆσος «εὐδείελος» (=εὐδιάκριτη), διότι τὰ ὄριά της συγχέονταν ἀνέκαθεν μὲ τὴν ἀκτὴ τῆς

Ἀκαρνανίας («Δαυλός», τ. 191, σελ. 11749). Τὸ στενὸ Λευκάδας - Ἀκαρνανίας οὐδέποτε ὑπῆρξε πλώιμο χωρὶς τὴν ἀναγκαίαν ἐργασίαν ἐκβάθυνσης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος ἔχομε ἀνάλογες μαρτυρίες ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην («Ἱστοριῶν», βιβλ. Γ' 81 καὶ 94), τὸν Πολύβιον («Ἱστοριῶν», βιβλ. Ε', κεφ. 12) καὶ τὸν Ἀρριανὸν («Ἰνδικῆς», 41).

2. Ὁ λογότυπος «...οὐ μὲν γὰρ τί σε πεζὸν οἶομαι ἐνθάδ' ἰκέσθαι...» [δὲν νομίζω, ὅτι ἦλθες ἐδῶ πεζός] καταδελώνει μὲ ἔμφαση τὴν δυνατότητα ἀφίξης στὴν Ὀμηρικὴ Ἰθάκη μόνον ἀπὸ θαλάσσης.

3. Ἀπὸ κανένα στίχο τοῦ ἔπους δὲν προκύπτει ὑπαρξὴ λιμνοθάλασσας πέριξ τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης. Οἱ πορθμεῖς τῶν στίχων τῆς ραψωδίας υ 185-188 θρῖσκονται στὸν ὑποδειγματικὸ πορθμὸ (δ 671 καὶ ο 29) Ἰθάκης - Σάμης (σημερινῆς Κεφαλληνίας), ὅπως ὁμολογεῖ καὶ ὁ δόσκόδης Φιλοτίμος στὸν στίχο υ 210.

4. Ἐπειδὴ ἡ μνηστηροφονία συντελεῖται πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῆς Ἀκαρνανίας, ὁ Ἰθακήσιος Εὐπείθης (σύμφωνα μὲ τοὺς στίχους ω 430, 431 καὶ 437) οὐδόλως ἀνησυχεῖ, μήπως ὁ φονεὺς τοῦ γιοῦ του Λαερτιάδης διαφύγῃ μὲ ἄλλον τρόπο, πλὴν τοῦ νὰ περαιοθῇ (διὰ θαλάσσης) στὴν Ἡλίδα (Β.Δ. Πελοπόννησο) ἢ στὴν Πύλο. Ἐπίσης οἱ μνηστήρες κατὰ τὴν ἀνάπτυξή τῆς ἐνέδρας (δ 669-71, 844-7, ο 28-39, π 365-370) οὐδεμία μέριμνα λαμβάνουν, μήπως ὁ Τηλέμαχος ἐπιστρέψῃ στὴν ἐνδοξὴ νῆσο (ν 95)

διὰ ξηρᾶς.

5. Ἡ σημερινὴ Λευκάδα εἶναι τὸ Ὀμηρικὸ Δουλίχιο, τοῦ ὁποίου τὸ ἄστυ ἐξηφάνισαν ἀπὸ προσώπου γῆς οἱ σκληροτράχηλοι Δωριεῖς, ἐὰν δέβαια δὲν τοὺς πρόλαβαν οἱ ὀμιλοῦντες ἀκατάληπτη γλῶσσα Εὐρυτᾶνες, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσαν τμῆμα τῶν Αἰτωλῶν καὶ μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦσαν ἀκόμῃ ὠμοφάγοι, δηλαδὴ σὲ ἐντελῶς ἀγρία κατάστασι (Θουκυδ. «*Ἱστοριῶν*», βιβλ. Γ' 94, στὸ τέλος). Αὐτὸ φυσικὰ συνέβη, διότι τὰ στίφη τῶν ὁπλων ἐπιδρομῶν περνοῦσαν πολὺ εὐκόλα μὲ τὰ πόδια ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανία.

6. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι «*χθαμαλὴ*» (ι 25) εἶναι ἡ νῆσος «*ποῦ θρῖσκεται κοντὰ στὴ στεριά*», εἶναι τελείως ἀνθομηρικὸς, διότι καὶ ἡ νῆσος τῆς Κίρκης «*χθαμαλὴ κεῖται*» ἀλλὰ «*περὶ πόντος ἀπείριτος ἐστεφάνωται*» αὐτὴν (Ὀδύσεια κ 195-196).

Πολὺ φιλικὰ
Χρήστος Ἰω. Τζάκος
Δικηγόρος, Ἀθήνα

Κρίση «ἐλληνοφοβίας», ἓνα φαινόμενο τοῦ ρατσισμοῦ

Κύριε διευθυντά,

Ἀνησυχητικὸ φαινόμενο ἐλληνοφοβίας θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῇ τὸ ἀντιεπισημονικὸ θολογράφημα μὲ ἐπικεφαλίδα «*Θέματα τῆς Γλώσσας μας*», δημοσιευμένο στὶς ἐπιφυλλίδες τῆς κυριακάτικης «*Μακεδονίας*» (05.04.1998, σελ. 69, «*Ορίζοντες*»), τὸ ὁποῖο – ὅπως παραδόξως – φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ σεβαστοῦ καθηγητῆ κ. Δ. Λυπουρλή. Περνώντας μέσα ἀπὸ τὸ διδλικὸ παραμῦθι τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου κάνει «*βολικὰς* ὑποθέσεις» γιὰ τὶς σκέψεις τῶν πρῶτων ἀνθρώπων σχετικὰ μὲ τὴν καταγωγὴ τῶν γλωσσῶν, «*πετάγεται*» μέχρι τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες καὶ τὶς ἀποψεῖς τοὺς γιὰ τὶς ξένες γλώσσες (στηριζόμενος σὲ δικές του ὑποθέσεις πάντοτε), γιὰ νὰ καταλήξῃ – μέσω ποιᾶς ἄραγε λογικῆς σειρᾶς; – στὸ ἐξοργιστικὸ ἀντιεπισημονικὸ καὶ θλιβερὰ ἐλληνοφοβὸ συμπέρασμα, ὅτι «*ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα δὲν ὑπῆρξε οὔτε ἡ ἀρχαιότερη στὸν κόσμὸ οὔτε μάλιστα ἄλλων γλωσσῶν*». Θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἄσκοπη καὶ ἀσύνδετη πε-

ριπλάνησι στὸν χῶρο τοῦ παραμυθιοῦ καὶ τῶν νεφελοῦποθέσεων ἔχει σκοπὸ νὰ «γεμίσῃ» ἓνα ἄρθρο, τοῦ ὁποίου τὸ συμπέρασμα πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι αὐτὸ ποῦ «*μεῖς* ξέρουμε σήμερα» – ποιοὶ «*ἐσεῖς*», κύριε καθηγητά; –, ὅτι δηλαδὴ «*ἡ ἐλληνικὴ δὲν εἶναι μάλιστα ἄλλων γλωσσῶν*».

Οἱ δεκάδες χιλιάδες ἐλληνικῶν λέξεων, ποὺ ἐμφανίζονται αὐτούσιες ἢ ὡς συνθετικὰ ἄλλων σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὰς γλώσσες – γιὰ νὰ μὴν ἀναφεροῦμε καὶ στὶς ὑπόλοιπες γλώσσες τοῦ κόσμου – μᾶς ὀδηγοῦν σὲ ἄλλα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα εἴτε δὲν εἶναι, εἴτε δὲν πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ εἶναι γνωστὰ στὸ συντάκτη τοῦ ἄρθρου. Ἡ ἐλληνικὴ καὶ ξένῃ διδλογραφία ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ πληθώρα ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴν σχέση μάνας - θυγατέρων, ποὺ ἔχει ἡ γλῶσσα μᾶς μὲ πολλὰς ἄλλες, «*ξένες*» πιά, γλώσσες. Ὅσο γιὰ τὴν ἀρχαιότητα τῆς Ἑλληνικῆς, ἡ πινακίδα τοῦ Διοσπηλιοῦ Καστοριάς – καὶ ὄχι μόνον – μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἀναθεώρηση τῶν μέχρι σήμερα – παράλογον μὲν, ἀλλὰ περιέργως

ἀποδεκτῶν – ἀπόψεων, τίς ὁποῖες δυστυχῶς ὁ κ. καθηγητής ἀκολουθεῖ μὲ ἀξιοζήλευτη πίστι, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ «ἱερὰ κείμενα» καὶ τίς ὁποῖες «ἀπειλεῖ» νὰ μᾶς ἀναλύσῃ στὰ προσεχῆ φύλλα.

Καὶ ἂν δεχθοῦμε, ὅτι οἱ ἐπιστημονικοφανεῖς ἀπόψεις τοῦ ἀρθρογράφου δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐπικίνδυνες (θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ τοῦ καταλογίσουμε καὶ ἐλαφρυντικά), δὲν μπορούμε νὰ παραβλέψουμε γιὰ κανένα λόγο τὴν ἑλληνοφοβία του. Προσωπικά δὲν μπορῶ νὰ τὴν κατανοήσω, ἀλλὰ νομίζω ὅτι μπορῶ νὰ τὴν ἐντάξω στὰ πλαίσια μιᾶς γενικώτερης «κρίσης ἑλληνοφοβίας» (ἡ ὁποία εἶναι ἀναμφισβήτητα φαινό-

μενο «ρατσισμού»), ποὺ παρατηρεῖται σὲ ἑξαρχῇ σήμερα στὴ χώρα μας καὶ στρέφεται δίαια, προκλητικὰ καὶ φανατικὰ ἐναντίον κάθε προσπάθειας τοῦ λαοῦ μας νὰ ἐρευνήσῃ ἐλεύθερα καὶ νὰ γνωρίσῃ ἀνεμπόδιστα κάθε πτυχή τοῦ γνήσιου παρελθόντος του καὶ νὰ διατηρήσῃ ζωτὰνὰ στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον τὰ δικαιώματά του στὴ γνώση, στὴν ἐπιστήμη, στὴ ζωὴ, στὴ δημιουργία, στὴν ἀσφάλεια, στὴ δημοκρατία, στὴν ἐλευθερία σὲ τοῦτο τὸν τόπο, τὸν δικό του τόπο, ὅπου ζῇ, φιλοξενεῖ καὶ ἐργάζεται.

Α.Α. Τσακνάκης

Καθηγητὴς ξένων γλωσσῶν
Θεσσαλονίκη

Ἀντιρατσιστικὲς (;) χῆρες – ἀλλὰ σίγουρα ἀνιστόρητες

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι οἱ πρῶτοι ρατσιστὲς τῆς Ἱστορίας, διότι διετύπωσαν τὸν ἀφορισμὸ: «πᾶς μὴ Ἕλλην δάρδαρος». Τάδε ἔφη βαρυγδούπως ἡ νόμιμη σύζυγος καὶ ἡδὴ χήρα τοῦ συγχωρεμένου Φ. Μιττεράν κατὰ τὴν πρόσφατη ἐπίσκεψή της στὴ χώρα μας, γιὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ἀντιρατσισμό.

Βεβαίως οὐδεὶς ἐκ τῶν παρευρεθέντων πολιτικῶν ἢ πνευματικῶν – τῆς συμφορᾶς – ἀνθρώπων ἀνεκάλεσε στὴ θέσι της τὴν πολυπράγμονα (ὡς αἱ σύγχρονοι χῆρες καὶ ζωτοχήρες διασήμων ἀνδρῶν) πλὴν ἀγράμματον αὐτὴν κυρίαν, ποὺ μὲ περισσὸν θρόσος ἤλθε νὰ μᾶς «τάσούρη» – ὡς ἐνόμισε – μέσα στὸ σπίτι μας. Καὶ

ἐὰν ἡ περίφημη γαλατικὴ εὐγένεια, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι δὲν ἀποτελεῖ καὶ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τῆς κυρίας, ἀπαιτεῖ τὴν μὴ προσβολὴν της, τουλάχιστον θὰ ἐφρόντισαν νὰ τῆς δωρίσουν κάποιο ἑλληνικὸ λεξικόν, μήπως καὶ πληροφορηθῇ, ὅτι (π.χ. κατὰ Ἰ. Σταματάκον) «*δάρδαρος* = παρ' ἀρχαίους ὁ μὴ λαλῶν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλόγλωσσος».

Ἐὰν ἡ ἰδία καὶ οἱ ὁμόγνωμοὶ της ἀλλέως αἰσθάνονται, πρόδότημά τους – καὶ ἐμεῖς δὲν διαφωνοῦμε.

Μὲ τιμὴ

Γεώργιος Β. Φάκος

Ν. Ψυχικό

Ὁδὸς τοῦ Βερολίνου πρὸς τὴν Ἑλληνὸς ἀρχιμουσικοῦ

Κύριε Λάμπρου,

Τὴν Πέμπτη 2 Ἀπριλίου '98 ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν Φιλαρμονικὴ τοῦ Βερολίνου (Berliner Philharmonisches Orchester, Matthäikirchstr. 1) ἡ Γερμανικὴ πολιτεία ἐθεώρησε χρέος της νὰ τιμῇ ἓνα τῶν μεγαλυτέρων διευθυντῶν ὀρχήστρας, τὸν ἑλληνικῆς καταγωγῆς Herbert von Karajan, ἀλλάζοντας τὴν ὀνομασία τῆς ὁδοῦ Matthäikirchstrasse σὲ Herbert von Karajanstrasse.

Ὁ Karajan (Καραγιάννης, γενν. τὸ 1908 ἀπὸ ἑλληνες γονεῖς καὶ προγόνους) ἔδρασε τὰ πρῶτα ἔτη στὴν Αὐστρία καὶ πολὺ ἔνωρις ἀνέλαβε τὴν

διεύθυνσι τῆς κρατικῆς ὀρχήστρας τῆς Ὁπερας τοῦ Βερολίνου. Ἀπὸ τοῦ 1948 διηύθυνε τὴν κρατικὴν Ὁπερὰ τῆς Βιέννης· διηύθυνε καὶ εἰς μουσικὰ κέντρα τοῦ Ἑξωτερικοῦ (Φεστιδᾶλ Ἀθηνῶν 1963) καὶ τὸ Φεστιδᾶλ τοῦ Βερολίνου. Θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων συγχρόνων διευθυντῶν ὀρχήστρας· δικαίως οἱ Γερμανοὶ τιμοῦν τὴν προσφορὰν του εἰς τὴν μουσικὴν.

Μὲ φιλικούς χαιρετισμούς

Νικόλαος Σταμ. Ἀσιώτης

Μουσικὸς

Βόλφσμπουργκ, Γερμανία

Γέφυρα των Ἑλληνιστικῶν χρόνων ἐν χρήσει σήμερα

Κύριε διευθυντά,

Στὸ τεύχος 194 τοῦ περιοδικοῦ σας καὶ στὴ σελίδα 12.066, στὴν στήλη «Αἵσιμα καὶ Ἀδήριτα» ἀναφέρεται, ὅτι τὸ ἀρχαιότερο γεφύρι τῆς Εὐρώπης εἶναι στὸ χωριὸ Ξηροκάμπι τῆς Λακωνίας καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 150 ἕως τὸ 120 π.Χ. Στὴ Ρόδο ἔχουμε μία γέφυρα ἴσως ἀρχαιότερη τῆς Λακωνίας. Ὁ ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Δωδεκανήσου κ. Ι. Χ. Παπαχριστοδούλου ἔχει γράψει γι' αὐτήν: «Χρονολογεῖται στὴν Ἑλληνιστικὴ περίοδο καὶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἀρχιτεκτονικὰ κατὰλοιπα τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Ρόδου κατὰ τὴν παραπάνω περίοδο, γνωστὴ πρὸ πολλοῦ στὴ διεθνή διδλιογραφία καὶ σπάνια περίπτωσι μιᾶς συνεχοῦς χρήσης ἐνὸς τέτοιου ἔργου ἐπὶ 2 χιλιάδες καὶ πλέον χρόνια...» (ἐφημερίς «Ροδιακή», 29-1-98).

Ἡ Ρόδος τὸ 1992 ἑώρτασε τὰ 2400 χρόνια ἀπὸ

τὴν ἰδρυσή της. Οἱ τρεῖς πόλεις - κράτη Ἰάλυσος, Κάμιρος καὶ Λίνδος τὸ 408 π.Χ. ἔκτισαν μία νέα πόλη - κράτος μετὰ τὸ Ἰπποδάμιο σχέδιο. Ἴσως ἡ γέφυρά μας νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ· μάλιστα ὡδηγοῦσε ἀπὸ τὴν περιτειχισμένη πόλιν στὴν νεκρόπολιν.

Σήμερα διέρχονται τὴ γέφυρα πάρα πολλὰ αὐτοκίνητα μετὰ προορισμὸ τὶς μεγάλες τουριστικὲς μονάδες τῆς ἀνατολικῆς Ρόδου. Στὸ αἶτημα διαπλάτυνσής της ὁ κ. Παπαχριστοδούλου δήλωσε: «Επειδὴ διενύρυνση δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χωρὶς νὰ θιγῇ τὸ σπουδαῖο αὐτὸ μνημεῖο, τὶς τεχνικὲς ὑπηρεσίες τῆς Νομαρχίας ἀπασχολεῖ ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια ἡ κατασκευὴ μιᾶς δεύτερης νέας γέφυρας, πού θὰ ὑποδεχθῇ τὴν κίνησι πεζῶν καὶ ὀχημάτων».

Μὲ φιλικούς χαιρετισμοὺς
Γεώργιος Χονδρός
Ρόδος

Τὰ ἀπομεινάρια ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Βαλτετσίου

Κύριε διευθυντά,

Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες, 12 καὶ 13 Μαΐου, ἦταν ἡ ἐπέτειος τῆς μεγάλης μάχης τοῦ Βαλτετσίου· καὶ δυστυχῶς, εἶναι σίγουρο, ἐλάχιστοι τὴν θυμήθηκαν καὶ φυσικὰ οὐδεμία μνεῖα ἔγινε ἀπὸ τηλεοράσεως ἢ ραδιοφώνου. Κι ὅμως ἡ 23ωρη μάχη τοῦ Βαλτετσίου ὑπῆρξε ἡ πρώτη καὶ ἡ σημαντικώτερη τοῦ πρώτου χρόνου τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Δὲν θὰ ἀναφερθῶ στὸ ἱστορικὸ τῆς μάχης, πού κάποιος μπορεῖ εὐκόλῃ νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ ὅποιο σχετικὸ ἱστορικὸ πόνημα. Μὲ τὴν παροῦσα ἐπιστολή μου θέλω ἀπλᾶ νὰ ἐνημερώσω τοὺς προσκυνητὲς αὐτοῦ τοῦ τόπου καὶ ὅσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ ζωντανὴ ἱστορία μας, ὅτι στὸ Βαλτέτσι ἐκτὸς τοῦ μνημείου τῆς μάχης καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη μπορεῖ κανεὶς νὰ δῇ τὰ ἀπομεινάρια τῶν ταμπουριῶν, ὅπου εἶχε ὀχυρωθῇ ὁ γερο-Μητροπέτροδας μετὰ τοὺς Μεσσηνίους του. Ὁ Μητροπέτροδας ἦταν ἴσως ὁ ἡρωϊκώτερος τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Βαλτετσίου. Ἐβδομήντα χρονῶν ἦταν τότε καὶ ἔθεωρετο ὁ καλύτερος σκοπευτής. Τὰ ταμπούρια του ἦταν τὰ πιὸ προωθημένα καὶ δέχθηκαν

τὴν μεγαλύτερη πίεσι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μάχης. Σήμερα σφῶνται ἀπομεινάρια τῶν ταμπουριῶν του στὸ δυτικὸ ἄκρο τοῦ χωριοῦ. Φυσικὰ δὲν ὑπάρχει πινακίδα, πού νὰ ἐνημερώσῃ τὸν ἐνδιαφερόμενο γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τους. Γιὰ νὰ τὰ δῇ κανεὶς, θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν χωματόδρο-

μο πού πηγαίνει ἀπ' τὴν πλατεῖα πρὸς τὸ ξωκλήσι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος. Ἀκριδῶς στὴν πλαγιά, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ξωκλήσι, σφῶνται τὰ ταμπούρια. Σὰς ἀποστέλλω καὶ φωτογραφία ἀπ' τὸ μέρος, ὅπου φαίνονται τὰ ταμπούρια καὶ ἀκριδῶς πίσω ἡ κορυφὴ τοῦ Ρεζενίκου, ἀπ' ὅπου ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἐφώναξε πρὸς τὸν Μητροπέτροδα, γιὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς Ἕλληνες: «Μπάμπι Μήτρο, ἔρχεται ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ δέκα χιλιάδες, ἔρχεται καὶ ὁ Πετρόμπεης μ' ὅλους τοὺς Μανιάτες, βασιτὰτε καὶ σὰς φέρνει ἀπ' ὅλα».

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία.

Μετὰ τιμῆς
Ἐμμανουὴλ Μ. Παπαματθαίου
Δικηγόρος, Σητεία Κρήτης

Δωρική Γραμμική Α

Συνέδη κι αυτό. Όχι πώς δὲν τὸ περιμένα... Ἀλλὰ νὰ μὲ μιὰ ἐλπίδα ζοῦσα. Ἀπὸ ἀρχαιολόγο δὲν τὸ περιμένα· ἀπὸ γλωσσολόγο τὸ ἴδιο. Τοὺς πανεπιστημιακούς, ὅσο καὶ νᾶναι, τοὺς ἐλέγχω. Μέχρι τώρα τὴν ἔχω πατήσει ἀπὸ ἓναν μπακάλη· ἓναν εἰσαγωγέα ἐδωδίων – ἀποικιακῶν· αὐτὸν τὸν Σλήμαν, πὺν θέλησε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν ἔγραφε παραμύθια ἀλλὰ ἱστορία. Καὶ πὺν τ' ἀπέδειξε, τί κατάλαβε; Ἀλλὰ δὲν βαρυνέσαι, αὐτὸ δὲν μοῦ κόστισε καὶ πολὺν. Ἔβαλα τοὺς ἀρχαιολόγους μου νὰ τοποθετήσουν τὸν Τρωικὸ πόλεμο στὸ 1160 καὶ καθάρισα. Κι ἄσε τὸν Κουτρονδέλη νὰ γράφῃ στὸν «Δαυλὸ» ὅ,τι θέλῃ. Μήπως εἶναι ἀρχαιολόγος; Ἀπλῶς τοπογράφος – χαρτογράφος εἶναι. Ἐδῶ δὲν φοβήθηκα ὀλόκληρη Ἀκαδημία καὶ τὴν ἀνακοίνωσίν της γιὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν ἐλληνικῶν πυραμίδων. Κι ἄς μοῦ ντουμάνιασε ὁ Ντούμας. Ὅλοι προσπαθοῦν νὰ τίς τοποθετήσουν στὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα. Ἀκόμη καὶ ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς.

Ὁ δεῦτερος πὺν μοῦ τὴν ἔσπασε, ἦταν ἓνας ἀρχιτέκτονας. Ἀντὶ νὰ κάθεται νὰ μελετᾷ τὴν κατασκευὴν κτηρίων, τοῦ τὴν ἔδωσε ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀρχαιότητα. Καὶ καλὰ, ἀφοῦ ἤθελε ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀρχαιότητα, χάθηκε νὰ μελετήσῃ τὸ πιθανὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος; Ποίος θὰ τὸν ἔλεγε; Ἰσα ἴσα ὅλο καὶ κάποιον βραδεῖο θὰ τοῦ ἐξασφάλιζα. Ἀλλ' αὐτὸς, ἀρχιτέκτονας ἄνθρωπος, πῆγε καὶ διάβασε τὴν Γραμμικὴ Β. Ποιὰ ὅμως ἦταν ἡ ἁμοιότης τοῦ Βέντρης; Σὲ ἔξι μῆνες βρέθηκε κάτω ἀπὸ τίς ρόδες ἑνὸς φορτηγοῦ. Ἀλλὰ ἄντε καί μ' αὐτὸν τὰ κοντσοκατάφερα. Βγῆκε κι ὁ καλὸς ἐπιστήμονας Γκόρντον, εἶπε ὅτι ἡ Γραμμικὴ Β εἶναι σημιτικῆς προελεύσεως καὶ ἦρθε ἡ καρδιά μου στὴ θέσι της. Ἀλλὰ πὺς νὰ ἡσυχάσω τώρα; Ἦρθε αὐτός, ἓνας τυχαῖος, ἓνας μαθηματικὸς, καὶ διαλαλεῖ, ὅτι ἀποκρυπτογράφησε καὶ τὴν Γραμμικὴ Α. Κι αὐτὸ ἀπὸ δική του πρωτοβουλία· χωρὶς νὰ τοῦ τὸ ἀναθέσῃ κανεὶς. Καὶ καλὰ, τὴν διάβασε τὴν Γραμμικὴ Α ὁ κύριος Μηνᾶς Τσικριτισῆς, τὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων τί τὴν ἤθελε; Βοῆκε, λέει, πὺς ἡ Γραμμικὴ Α περιέχει λέξεις δωρικές, πὺς οἱ Δωριεῖς ὑπῆρχαν κι ἐπὶ Μυκηναίων. Ἄ! Θὰ μοῦ τὰ ἀνατρέψῃς ὅλα; ἀκόμα καὶ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων; Ἄσε πὺν βρῆκε, πὺς ἡ Κυπρομινωικὴ γραφὴ εἶναι ὅμοια μὲ τὴν Γραμμικὴ Α· πὺς οἱ Κρητες εἶχαν βασικούς θεοὺς τὸν Δία καὶ τὴν Ἀθηνᾶ. Ἐνιαῖος δηλαδὴ ὁ χῶρος καὶ φυλετικά καὶ πολιτισμικά. Θὰ μοῦ διαβάσουν τώρα καὶ τὴν πινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ, θ' ἀναγνωρίσουν καὶ τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὄστρακα τῶν Γιούρων καὶ θὰ στείλουν τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμὸ στὴν 6η χιλιετία, 1800 χρόνια δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Γιαχβέ. Πάει κι ὁ «Ἀτλας τῆς Ἱστορίας», πὺν πρόσφερε ἡ «Καθημερινή» μὲ χορηγία τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας.

Κι ὅλα αὐτὰ στὴν ἀγαπημένη μου «Ἐλευθεροτυπία». Ἀλλὰ ἐρωτῶ τὸν δημοσιογράφον κύριον Γεωργιόπουλον, πὺς θὰ κυττάξῃ στὰ μάτια τοὺς ἀγαπημένους μου ἰοὺς, πὺν παθαίνουν ἀλλεργία μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα; Πὺς θ' ἀντικρύσῃ στὰ μάτια τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς; Κι ἐσὺ, κύριε Τσικριτισῆ, πὺς θὰ ἐμφανισθῇς στὴν διεθνή πανεπιστημιακὴ κοινότητα, πὺν ἀναιρεῖς τὸν σοφὸ Γκόρντον; Κύριε Τεγόπουλε, κύριε Φυντανίδη, ἀνασκουμπωθῆτε κι ἐτοιμάστε ἀνάλογο ἀντιδημοσίευμα. Συνεργάτες γι' αὐτὸ ἔχετε. Γρήγορα δράστε, διότι διαφορετικὰ μὲ παραδίδετε στὸ

Σάρωθρον

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΝΑΛΥΤΗΣ

Ἡ φιλοσοφία τῆς Φύσεως καὶ οἱ ἀριθμοὶ Ο ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ «ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ» ΚΑΙ «ΥΛΗΣ»

[Ὁ Λόγος, ἡ διάχυτη συνεκτικὴ οὐσία ποὺ ἐνώνει καὶ συντηρεῖ τὸ σύμπαν, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶναι «ξυνὸς» (κοινὸς καὶ πανταχοῦ παρὼν), δὲν γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ τοὺς «ἄξυνέτους ἀνθρώπους», εἶναι ἡ βασικὴ σύλληψη τῆς μεγαλειώδους σκέψεως τοῦ Ἡρακλείτου, τοῦ προφήτη αὐτοῦ τῆς σημερινῆς φυσικῆς καὶ κοσμολογίας. Ὅμως ὁ Λόγος, ὅπως πλείστες ἄλλες σπουδαῖες κατακτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς σκέψεως, δὲν εἶχε κατορθωθῇ ἕως σήμερα νὰ περάσῃ στὶς ἐφαρμογὰς τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης, διότι προφανῶς ἡ Ἡρακλείτεια ἔννοιά του εἶχε ἀλλοιωθῇ ἀπὸ τὸν δογματισμὸν. Πράγματι, ἐνῶ ὁ Ἡράκλειτος εἶδε τὸν Λόγον ὡς οὐσία μόνον ἐνδοσυμπαντικὴ καὶ ἀπλῶς ὡς νόμον λειτουργίας τῆς Φύσεως, ἡ θεοκρατία μὲ τὴν ἴδια λέξιν εἰσήγαγε τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐξωσυμπαντικοῦ καὶ προσυμπαντικοῦ «Λόγου» - κτίστου καὶ δημιουργοῦ τοῦ κόσμου - πρᾶγμα ποὺ ἀπέκλειε τὸν Λόγον ἀπὸ τὴν ἔρευναν τῆς ἐπιστήμης καὶ τὸν κατεκύρυνε ὡς ἀνήκοντα στὴν ἀρμοδιότητα τῆς θεολογίας.]

Μὲ τὴν δημοσιευμένη κατωτέρω σπουδαία ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Παν. Ἀναλυτῆ ἐξετάζεται ὁ Λόγος μὲ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ – μαθηματικὴ – φιλοσοφικὴ μέθοδον ὡς «λογικὴ ἢ φυσικὴ τῆς Φύσεως» καὶ θεωρεῖται ὡς καλύπτων ὅχι μόνον τοὺς τομεῖς στοὺς ὁποίους ἐργάζεται ἡ τυπικὴ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ ἄλλες ἔννοιαι τῆς πραγματικότητος, οἱ ὁποῖαι «ἐδιώνοντο» ἀπλῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον μὲ τίς μὴ λογικὰς του δυνάμεις, τὰ συναισθήματα καὶ τίς ἐπιθυμίας. Ὁ κ. Π.Α. μαθηματικοποιεῖ τὴν «λογικὴ ἢ φυσικὴ τῆς Φύσεως», παρουσιάζοντας καὶ δύο ἐξισώσεις, ἀπὸ τίς 37 ποὺ ἔχει καταρτίσει, ὅπου μπαίνουν ὡς μαθηματικοὶ συντελεστὲς καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς, ψυχικῆς καὶ βιολογικῆς πραγματικότητος. Τὸ ἐρευνητικὸ ἄλμα ποὺ ἐπιχειρεῖ ἐδῶ ὁ κ. Π.Α., ἀξιολογώντας τὰ ἐντελῶς σύγχρονα δεδομένα τῆς Πληροφορικῆς καὶ τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς, εἶναι προδήλως μεγίστον ἐνδιαφέροντος καὶ ὁ «Δαυλὸς» αἰσθάνεται χαρὰ, διότι πρῶτος δημοσιεύει τὴν ριζοσπαστικὴν αὐτὴ ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωσιν. – Δ.Ι.Α.]

Τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι ἓνα σύντομον ἀπόσπασμα ἀπὸ ἓνα πολὺ εὐρύτερον ἔργον τοῦ γράφοντος, ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἀνέυρεσιν καὶ διερευνήσιν τῆς φιλοσοφίας τῆς Φύσεως καὶ τῶν τυχόν βοηθητικῶν καὶ ἐπιπροσθέτων τρόπων λογισμοῦ καὶ λογικῶν μεθόδων τῆς Φύσεως, στὸ μέτρο ποὺ αὐτὸ εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατό. Ἡ μελέτη αὐτὴ ἔχει πιθανῶς δύο πρωτοτυπίαι: ἅψ' ἐνὸς τὴν προσπάθειαν διερευνήσεως τῆς «λογικῆς καὶ φιλοσοφίας» (ἀντὶ τῆς συνήθους «φυσικῆς») τῶν φαινομένων ποὺ γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἅψ' ἐτέρου οἱ προτεινόμενες στὸ τέλος τοῦ κειμένου «ἀριθμητικὲς φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις» ἀποτελοῦν ἓνα εἶδος ἐμπειρικῆς παρατήρησης καὶ «πειράματος»,

πὺν μπορεῖ νὰ ἐκτελεσθῇ ἄμεσα ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη μὲ ἀπλὲς ἀριθμητικὲς πράξεις.

Ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ ἔρευνα ἔχει ὥς ὁδηγὸ τὴν συνεχῶς ἀυξανομένη ἐπίδραση καὶ ἐπιρροή τῶν ἀριθμητικῶν συνδυασμῶν στίς σύγχρονες φυσικὲς καὶ κοσμολογικὲς θεωρίες. Εἶναι δέδαια φανερό, ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ἐξετάσουμε καὶ διερευνήσουμε τὴν «φιλοσοφία» τῆς Φύσης, χωρὶς τὴν συνεχῇ καὶ ἀδιάλειπτη ἀναφορὰ στὴν «φυσικὴ» τῆς Φύσης· δηλαδὴ τὴν μικροφυσικὴ, ἀστροφυσικὴ καὶ τὶς ἄλλες ἀνθρώπινες φυσικὲς ἐπιστῆμες, μὲ τὶς θεωρίες, πειράματα καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα καὶ ἡ διανόηση κατῶρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν καὶ μὲ θαυμαστὴ ἐπιμέλεια νὰ διερευνήσουν καὶ κατατάξουν.

Ἡ Φύση πάντως σὰν μία γενικὴ παντοδύναμη καὶ «ὑπερβατικὴ» ὑπαρξὴ οὔτε διαίρεται οὔτε χρειάζεται αὐτὸ πὺν ἀποκαλοῦμε «φυσικὴ», γιατί αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἡ ὠλοκληρωμένη ἐνσωμάτωση καὶ ἐνσάρκωση τῶν ἀνθρωπίνων «φυσικῶν ἐπιστημῶν». Ὅμως σὰν ὑπάρχουσα καὶ λειτουργοῦσα ὄντοτητα ἔχει ἀνάγκη, καὶ ἐφαρμόζει, μία λογικὴ καὶ μία φιλοσοφία, πὺν θεμελιώνει, ὑποδαστάζει, διατηρεῖ καὶ ἐλέγχει ὅλα τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα γεγονότα, συμβάντα, φαινόμενα, δομὲς καὶ καταστάσεις σὲ ὁλόκληρο τὸ σύμπαν – ἡ σύμπαντα.

Εἶναι πολὺ γνωστό, ὅτι στὸν κόσμον μας συναντοῦμε πολλὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ γεγονότα, πὺν ὀφείλουν τὴν ἀρμονικὴ ὕψη καὶ δομὴ τους καὶ τὸ αἰσθητικὸ κάλλος τους σὲ συγκεκριμένους ἀριθμούς, πὺν «γεννοῦν» τὴν ἀρμονία καὶ ὠμορφιά. Ὁ πιὸ φημισμένος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀριθμούς εἶναι, ὡς γνωστό, ὁ «χρυσὸς ἀριθμὸς» (ἡ «χρυσὴ τομὴ» ἢ «χρυσὸς λόγος»: βλ. VII, VIII). Σὲ ἐπέκταση κάθε πράγμα ἢ γεγονὸς, πὺν μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ ἀκριβεῖς μαθηματικὸς ὅρους καὶ σχέσεις, δείχνει μία ἐνυπάρχουσα τάξη καὶ ἀρμονία. Ὅμως πρὶν ἢ σπεύσουμε νὰ ἀποκαλέσουμε τὴν ὠμορφιά «μαθηματικὴ» καὶ πρὶν προσπαθήσουμε νὰ τὴν διερευνήσουμε μέχρι σημείου πὺν νὰ μὴν ἀναγνωρίζεται πιά, θὰ ἀναφέρω μιὰ φράση τοῦ διασήμε ἀστροφυσικοῦ A.S. Eddington: «...τὸ περιεχόμενο τοῦ σύμπαντος εἶναι διανοητικὴ ὕλη». Ἐπίσης τὴν φράση τοῦ μεγάλου ἀστρονόμου J. Jeans: «...τὸ σύμπαν ἀρχίζει νὰ φαίνεται σὰν μιὰ ὑπερβατικὴ καὶ μεγάλη σκέψη, παρὰ σὰν μιὰ μεγάλη μηχανή». Αὐτὲς οἱ ἐκφράσεις δὲν εἶναι ἀπλῶς φωτισμένες λογοτεχνικὲς παρομοιώσεις. Ἀντικατοπτρίζουν μιὰ ἄλλη πραγματικότητά τοῦ σύμπαντος, τὴν πραγματικότητα τῆς Φύσης/Λόγου, ἀντὶ τῆς συνήθους ὕλικῆς καὶ ὁρατῆς πραγματικότητος τῆς Φύσης/Δημιουργοῦ. Σχεδὸν κάθε ἐπιστήμονας καὶ ἐρευνητὴς ἔχει τὴν δευτέρη πραγματικότητά ὑπ' ὄψη του, ὅταν ὀμιλῇ γιὰ τὴν ὠμορφιά καὶ ἀρμονία ἢ τὴν ἀταξία καὶ δυσαρμονία τῆς Φύσης. Ὅμως ἡ φιλοσοφία τῆς ἐπιστῆμης δὲν μπορεῖ νὰ περιορίσῃ τὸν χῶρό της στὰ ἀπτά καὶ ἀντιληπτά φαινόμενα. Πρέπει νὰ συνδυάσῃ τὸ ὕλικὸ μὲ τὸ ἄυλο, τὸ ἀπτό καὶ πραγματικὸ

μέ τὸ ἀφηρημένο καὶ διανοητικό.

Ἄς ἀρχίσουμε μέ ἓνα σύντομο σχόλιο σχετικά μέ τὸν «Λόγο». Εἶναι γνωστό, ὅτι ἡ ἐλληνικὴ λέξη «λόγος» ἔχει τέσσερες κύριες γλωσσικὲς ἐρμηνεῖες: α) λογική καὶ σοφία, β) αἰτία καὶ λόγος, γ) λέξη καὶ φράση καὶ δ) ἀριθμητικός λόγος. Ἀρχίζει μέ τὴ λογική καὶ τελειώνει μέ τοὺς ἀριθμούς. Ἡ Φύση/Λόγος συμπεριλαμβάνει ἐπομένως ὅλες τὶς ἄνω καθαρά διανοητικὲς καὶ πνευματικὲς ἔννοιες. Ἄν καὶ ἡ βασικὴ ἀνάλυση τῶν ἐννοιῶν εἶναι αὐτονόητη στὸν Ἑλληνα ἀναγνώστη, ἡ φιλοσοφικὴ τὴν ἀνάλυση ἔχει ἀπασχολήσει τοὺς πιὸ διάσημους φιλοσόφους καὶ ἐρευνητές· ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ ἀντίληψη τῆς Φύσης ὡς Λόγου, ποὺ ἐδίδαξε ὁ μέγας φιλόσοφος καὶ πρῶτος φυσικῶν ἐπιστημῶν Ἡράκλειτος. Ἐπομένως ἡ προσπάθειά μας εἶναι νὰ κατανοήσουμε τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν λογικὴ τῆς Φύσης· ὅμως μία λογική, ποὺ ἀσφαλῶς ὑπόκειται σὲ ἐπιπρόσθετους τρόπους διανόησης καὶ λογισμοῦ, μερικoὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἔξω ἀπὸ τοὺς τυπικοὺς ἀνθρώπινους τρόπους συλλογισμοῦ καὶ τοὺς τυπικοὺς κανόνες τῆς ἀνθρώπινης συστηματικῆς λογικῆς.

Μία ἀκόμη λέξη σχετικὴ μέ τὴν φιλοσοφία καὶ τὸν λόγο εἶναι ἡ λέξη «σχεδιασμός» μέ τὴν ἔννοια τοῦ «προγραμματισμοῦ». Πολλὲς καὶ διάφορες «συνθήκες ἰδανικοῦ σχεδιασμοῦ» γιὰ τὴν Φύση ἔχουν προταθῇ καὶ συζητηθῇ ἀπὸ ἐρευνητὲς καὶ φιλοσόφους μέ σημαντικὰ καὶ ποικίλα ἐπιχειρήματα. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι εἰδικὲς καὶ συγκεκριμένες «συνθήκες σχεδιασμοῦ τῆς Φύσης», σὲ ἀντίθεση μέ δογματικὲς γενικότητες, θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ ἀναδεικνύονται στὶς πιὸ βασικὲς ἀριθμητικὲς σχέσεις τῶν φαινομένων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ Φύση/Λόγος ἐκφράζεται καὶ ἐμφαίνεται στὶς βασικὲς δομὲς τῶν φαινομένων. Οἱ ἀρχαῖοι Πυθαγόρειοι φιλόσοφοι εἶχαν γοητευθῇ ἀπὸ τὴν ἁρμονία τῶν ρητῶν ἀριθμῶν· ἡ ἀνακάλυψη τῶν ἀρρήτων ἀριθμῶν ὑπέσκαψε μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ βασικὲς δοξασίες τους. Αὐτὴ ἡ ἀπογοήτευση τῶν Πυθαγορείων δείχνει τὴν συνήθη ἀνθρώπινη ἀντίληψη καὶ ἄποψη, ὅτι ἡ Φύση πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τοὺς ἀνθρώπινους κανόνες συμπερασματικῆς καὶ τυπικῆς λογικῆς. Ὅμως δὲν εἶναι μόνο πολὺ πιθανὸ ἡ Φύση νὰ ἔχῃ ἐπιπρόσθετους βασικοὺς κανόνες λογικῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχῃ τελείως διαφορετικὴ ἀντίληψη ὡς καὶ διαφορετικὲς προτεραιότητες καὶ διαφορετικὸ «ὄρισμό» τῶν συνήθως λεγομένων «φυσικῶν ἀριθμῶν». Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ εἶναι ἀναγκαστικὰ ἓνα κύριο ὑποσύνολο τῆς λογικῆς τῆς Φύσης, θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ διαπιστώσουμε τουλάχιστον τοὺς βασικοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τὶς τυχόν διαφορές.

Ἀναμφισβήτητα τὴν σημερινὴ ἐποχὴ εἴμαστε ἐμβαπτισμένοι σὲ ὠκεανούς ἀριθμῶν. Οἱ ἀριθμοὶ καὶ ἡ στοιχειώδης ἀριθμητικὴ «δημιουργήθηκαν», ἡ ἀνακαλύφθηκαν, πολὺ πρὸ τῶν κανόνων καὶ μεθόδων τῶν «μαθηματικῶν». Ἐπομένως οἰοσδήποτε θεμελιώδης κανὼν τῆς λογικῆς τῆς Φύσης θὰ πρέπει νὰ βασίζεται πάνω σὲ ἀπλοὺς ἀριθμούς καὶ σὲ ἀπλὲς ἀριθμητικὲς σχέσεις.

(Είναι δυνατόν να δειχθῇ, ὅτι τὸ βασικὸ ὑπόστρωμα τῆς Φύσης εἶναι συνυφασμένο μὲ τὴν «πληροφορία» καὶ τὸν «πληροφοριακὸ αἰθέρα»· ἕναν αἰθέρα, πού δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸν αἰθέρα τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ τὰ τότε προβλήματα του, ἕναν «πληροφοριακὸ αἰθέρα», πού γεννᾷ καὶ δημιουργεῖ τὸν «χῶρο», τὸν «χρόνο» καὶ τὸ «φῶς-σκότος», πού ὑποπίπτουν στὶς αἰσθήσεις καὶ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου – βασικὰ στοιχεῖα, πού κατὰ κανόνα θεωροῦνται ὡς «δεδομένες» φυσικὲς καταστάσεις. Ὑπάρχει «φιλοσοφικὴ ἐξίσωση» τοῦ αἰθέρα καθὼς καὶ ἀπλῇ μαθηματικῇ ἐρμηνεία του, πού δὲν παρουσιάζονται σὲ αὐτὸ τὸ σύντομο κείμενο: βλ. IX). Ἕνα τέτοιο ὑπόστρωμα ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξὴ εἰδικῶν «ὑπερ-αριθμῶν», δηλ. ἀριθμῶν πού ὄχι μόνο ἔχουν γνωστὲς καὶ ἐξαιρετὲς μαθηματικὲς ιδιότητες ἀλλὰ καὶ ιδιότητες πού ἐλκύουν τὴν προσοχὴ καὶ τὸν θαυμασμό ἢ καὶ τὸ δέος τοῦ μέσου ἀνθρώπου γιὰ τὶς πιθανὲς καὶ «ἀποκρυφες» ιδιότητές των. Σ' αὐτὸ τὸ κείμενο πάντως ὅλοι οἱ ἀριθμοὶ καὶ οἱ συνδυασμοὶ των ἐρμηνεύονται μόνον μὲ σύγχρονους τύπους καὶ μεθόδους. Εἶναι ἀρκετὰ παράδοξο, ὅτι τὴν ἐποχὴ τῶν ὑπερ-υπολογιστῶν, τῶν ὑπερταχέων ἀλγορίθμων καὶ προγραμμάτων, τὴν ἐποχὴ τῶν bits καὶ nats κ.λπ. ἐπιστρέφουμε στὶς πυθαγόρειες ἀντιλήψεις καὶ δοξασίες γιὰ τοὺς ἀριθμούς, ἀκόμη καὶ στὶς τυπικὲς ἀκαδημαϊκὲς ἐπιστῆμες τῆς ἀστροφυσικῆς καὶ κοσμολογίας. Διάσημοι ἀστροφυσικοὶ ἀναφέρουν καὶ γράφουν τώρα γιὰ τὴν «γοητεία» τῶν ἀριθμῶν, τὶς «μαγικὲς» ιδιότητες τῶν ἀριθμῶν, τὴν πυθαγόρεια κοσμολογία τῶν ἀριθμῶν κ.λπ. (οἱ φράσεις αὐτὲς εἶναι πραγματικὰ ἀποσπάσματα καὶ τίτλοι παραγράφων προσφάτου ἐκλεκτοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βιβλίου, πού ἀναφέρεται σὲ σύγχρονα διαστημικὰ πειράματα καὶ ἐρευνες: βλ. III).

Θὰ μπορούσαμε λοιπὸν νὰ ἰσχυρισθοῦμε, ὅτι ἡ λογικὴ τῆς Φύσης εἶναι συνυφασμένη μὲ εἰδικούς καὶ ἐξαιρετοὺς ἀριθμούς καὶ ὅτι μπορούμε νὰ ρίξουμε μιὰ φευγαλέα ματιὰ στὴν κοσμικὴ φιλοσοφία, ἀνακαλύπτοντας καὶ ἐρευνώντας τὴν λογικὴ πού ὠδήγησε τὴν Φύση στὴν ἐπιλογὴ τῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν καὶ τῶν συνδυασμῶν τους. Μιλοῦμε πάντως γιὰ ἕνα πρωταρχικὸ καὶ πιθανῶς ὑποτυπῶδες «ὑπόστρωμα ἀριθμητικῶν συνδέσμων» μεταξὺ τῶν βασικῶν σταθερῶν καὶ ἄλλων σχέσεων τῆς Φύσης, γιὰ ἀριθμούς μὲ πολὺ γνωστὲς μαθηματικὲς ιδιότητες ἀλλὰ καὶ ἐκπληκτικὲς ἀριθμολογικὲς ιδιότητες. Στὰ ἀνώτερα ἱεραρχικὰ ἐπίπεδα ἐξέλιξης καὶ ἀνώτερες φυσικὲς δομὲς καὶ συστήματα ἐφαρμόζονται οἱ τυπικὲς μαθηματικὲς σχέσεις μὲ μαθηματικὰ πρότυπα, θεωρίες καὶ τύπους, πού ὑπόκεινται στὶς συνήθεις ἐπιστημονικὲς μεθόδους λογισμοῦ, τοὺς ὑπάρχοντες μαθηματικοὺς κανόνες καὶ συστήματα ἐπιστημονικῆς καὶ λογικῆς διερεύνησης καὶ ἀνάλυσης.

Εἶναι φανερό, ὅτι τὸ ἀπλούστερο «πρόγραμμα δημιουργίας» γιὰ μιὰ ὑπερβατικὴ καὶ ὑπέρτατη δύναμη σὰν τὴ Φύση εἶναι: «Μετάτρεψε τὴν αὐτὴ λογικὴ σου σὲ φυσικὴ καὶ ὕλικὴ πραγματικότητα». Ἐδῶ ἡ λογικὴ θὰ πρέπει νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ «στοιχειώδεις λογικὲς προτάσεις», πού παρίστανται μὲ σύμ-

βολα και αριθμούς. Ἡ συνηθισμένη ἀνθρώπινη προσπάθεια μετατροπῆς τῶν μαθηματικῶν προτύπων καὶ σχέσεων σὲ ἀπ' εὐθείας ἀναπαράσταση τῆς φυσικῆς πραγματικότητας δὲν εἶναι πάντα συμβατὴ μὲ τὴν ἀνωτέρω λογικὴ τῆς Φύσης.

Πολλοὺς αἰῶνες μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν Πυθαγορείων ἀρμονικῶν λόγων καὶ τῶν ἄλλων «μαγικῶν» ἢ «μυστικῶν» ἱκανοτήτων τῶν ἀριθμῶν ὁ διάσημος ἀστροφυσικὸς σερ A.S. Eddington ἀποφάσισε νὰ διερευνήσῃ ἓνα πολὺ πιὸ πρόσφατο ἀριθμητικὸ λόγο τῆς φυσικῆς, τὸν λόγο τῶν ἠλεκτροστατικῶν πρὸς τὶς δυνάμεις βαρύτητας μεταξὺ τοῦ πρωτονίου καὶ ἠλεκτρονίου τοῦ ἀπλοῦ ἀτόμου ὕδρογόνου· ἐπίσης ἓναν πρόσφατο ἀριθμὸ, τὸν ἀριθμὸ 136, ποὺ τὴν ἐποχὴ τοῦ Eddington παρίστανε τὸν ἀντίστροφο ἀριθμὸ τῆς «σταθερᾶς λεπτῆς ὑφῆς» τῆς ἀτομικῆς θεωρίας. Σήμερα εἶναι ὁ ἀριθμὸς 137, ποὺ κατὰ τὸν R. Feynman εἶναι «ὁ μυστηριώδης καὶ μαγικὸς ἀριθμὸς» τῆς μοντέρνας φυσικῆς. Ἡ πράγματι περιπετειώδης ἱστορία τῶν δύο αὐτῶν ἀριθμῶν (ὁ πρῶτος εἶναι ὁ μεγάλος ἀριθμὸς $\sim 10^{39}$, ποὺ θὰ πρέπει νὰ ὀνομάζεται «Weyl - Eddington - Dirac - Dicke κοσμικὸς ἀριθμὸς», καὶ ὁ ἄλλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς 1/137) ἀποτελεῖ πιθανῶς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐλκυστικὰ ἀλλὰ καὶ παράδοξα θέματα τῆς σύγχρονης φιλοσοφίας τῶν ἐπιστημῶν.

Ἄλλοι διάσημοι ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνητὲς ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν διερεύνηση τῶν ἄνω ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἀριθμῶν – μία ἐρευνα ποὺ ἔχει σαφεῖς ἀριθμολογικὲς δάσεις ἀντὶ τῶν συνήθων θεωρητικῶν καὶ μαθηματικῶν δάσεων καὶ σχέσεων· οἱ H. Weyl, W. Chandrasekhar, J. A. Wheeler, F. Hoyle, H. Bondi, P. Davies, F. Parker-Phodes, P. Noyes, C. Kilmister καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ὁ σερ Martin Rees καὶ ὁ John Gribbin ἐξέδωσαν βιβλίο σχετικὰ μὲ τὶς «Κοσμικὲς Συμπτώσεις». Οἱ σύγχρονοι «ἀνθρώπινες θεμελιώδεις ἀρχές» τῶν R.H. Dicke, B. Carter, B. J. Carr, J. D. Barrow, F. J. Tipler καὶ ἄλλων διακεκριμένων ἐπιστημόνων ἀναφέρονται κατὰ κανόνα καὶ στὸν λεγόμενον «Μέγα Σχεδιασμὸς τῆς Φύσεως» – The Great Design – ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ τελεολογικῆς ἀπόψεως ἀλλὰ κυρίως στὴν μεγάλη σημασία τῶν φυσικῶν σταθερῶν καὶ τοῦ ἀριθμητικοῦ μεγέθους τῶν κατὰ τὴν ἐξελικτικὴ διαδρομὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος.

Ἡ ἀποψή μου εἶναι, ὅτι οἱ λεγόμενες «ἀριθμητικὲς συμπτώσεις τῶν μεγάλων κοσμικῶν ἀριθμῶν» ἐπεκτείνονται καὶ συμπεριλαμβάνουν ὅλους τοὺς φυσικοὺς ἀριθμοὺς καὶ ὅλες τὶς φυσικὲς καὶ μαθηματικὲς σταθερὲς καὶ δεδομένα, ὅτι οἱ «συμπτώσεις καὶ συγκυρίες» – τὸ βασικὸ θέμα μελέτης τοῦ διασημοῦ φιλοσόφου A. Koestler – ὡς καὶ οἱ «συγχρονισμοί» – τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέροντος θέμα τοῦ μεγάλου ψυχολόγου K. Jung – ὄχι μόνο μεταξὺ γεγονότων ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ἀριθμῶν παίζουν ἓνα σημαντικώτατο ρόλο στὴ δημιουργία καὶ ἐξέλιξη τῶν φυσικῶν φαινομένων, δομῶν καὶ δημιουργημάτων· ὅτι οἱ ἀριθμοὶ καὶ οἱ ἀριθμητικὲς συμπτώσεις φαίνεται νὰ εἶναι στενὰ συνδεδεμένες

μέ τις πιό σύγχρονες γνώσεις των φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς πληροφορικῆς σχετικὰ μὲ τὸ χάος καὶ τὴν δυναμικὴ του, τὴν θερμοδυναμικὴ ἐντροπία, τὴν «πληροφορία» στὴν γενικώτερη σύγχρονη μορφή της κ.λπ.

Ἔχει δευχθῇ ἀπὸ τὸν γράφοντα, ὅτι ὁ ἄνω λόγος – ὁ «*W.E.D.D. κοσμικὸς ἀριθμὸς*» – εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις ἀριθμοὺς τῆς Φύσης ὡς κωδικὸς ἀριθμὸς καὶ ὡς ἀλφάβητο μὲ τὴν σύγχρονη ἔννοια τῆς πληροφορικῆς, ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο κυρίους ἀριθμοὺς ποὺ δημιουργοῦν καὶ ἐλέγχουν τὴν κλίμακα τῶν ἱεραρχικῶν δομῶν – μαζὺ μὲ τὸ «Ἀλφάβητο Ν» ἢ ἀριθμὸ τοῦ Avogadro – ἀπὸ τὸν μικρόκοσμο μέχρι τὸ σύμπαν καὶ μεγα-σύμπαν. Σημειωτέον, ὅτι οἱ ἴδιοι ἀριθμοὶ ἐμφανίζονται στὶς ἀριθμητικὲς σχέσεις τοῦ μεσοκόσμου Ἡλίου - Γῆς, ποὺ εὐκόλα ἐλέγχονται καὶ ἐπαληθεύονται (βλ. X, XI, XII). Ὅταν μιᾶμε γιὰ σχεδιασμὸ τῆς Φύσης, δὲν ἐννοοῦμε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὸν προσχεδιασμένο καὶ τελεολογικὸ προγραμματισμὸ ἀλλὰ καὶ τυχαῖα γεγονότα καὶ συμπτώσεις, πάνω στὰ ὁποῖα ἐποικοδομεῖται μία ἐξελικτικὴ καὶ ἱεραρχικὴ ἀκολουθία, ὕλική, πνευματικὴ ἢ βιολογική. Δηλαδή ἡ «τύχη καὶ ἀναγκαιότητα» τοῦ διασήμου φιλοσόφου J. Monod ἢ ὁ συνδυασμὸς τύχης καὶ προγραμματισμοῦ.

Βεβαίως ἓνας τρόπος νὰ ἐπιτύχουμε τὴν ἀνέγερση καὶ ἐντοπισμὸ τῶν θεμελιωδῶν σχεδιασμῶν τῆς Φύσης εἶναι ἡ ἀριθμητικὴ διερεύνηση καὶ ἀνάλυση τῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν ποὺ παρουσιάζονται στὶς τυπικὲς φυσικὲς σταθερὲς καὶ ἄλλους τύπους τῶν συγχρόνων φυσικῶν δεδομένων: δηλαδή ἡ προσπάθεια ἐντοπισμοῦ καὶ διερεύνησης τῆς «Ψηφιακῆς Φιλοσοφίας τῆς Φύσεως». Ὁ συνδυασμὸς λογικῶν ἐπιχειρημάτων μὲ ἀριθμούς, ποὺ ἐπιτυχῶς μεταχειρίσθηκε ὁ K. Gödel σχεδὸν τὴν ἴδια ἐποχὴ ποὺ ὁ A. S. Eddington ἔθετε τὶς δάσεις τῆς «θεμελιώδους θεωρίας» του, μεταξὺ ἄλλων, ἐπιβεβαιώνει τὸν στενὸ δεσμὸ τῆς λογικῆς μὲ τοὺς ἀριθμούς, ὅπως πολὺ καλὰ γνώριζαν οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι. Ἡ Πυθαγόρειος ἡχώ καλύπτει τώρα καὶ ἀγκαλιάζει πολ-λὲς ἀπὸ τὶς σύγχρονες γνώσεις καὶ θεωρίες.

Γιατί λοιπὸν νὰ μᾶς ἐκπλήξη τὸ γεγονὸς ὅτι, ὡς ἀποδεικνύεται, ἡ φιλοσοφία τῆς Φύσης μπορεῖ πράγματι νὰ ἐκφρασθῇ μὲ «φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις» καὶ «φιλοσοφικὰ διαγράμματα», δηλαδή μὲ ἀπλοῦς τύπους ἀριθμητικῶν συνδέσμων (ἢ ἀριθμοσυνδέσμων) καὶ μὲ ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχήματα, ποὺ δὲν ἀπαιτοῦν τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς θεωρητικοῦ προτύπου, βασικοῦ ἀξιώματος ἢ θεωρήματος ἢ ἄλλου μαθηματικοῦ ὑποδείγματος οὔτε οἰοδύποτε τεχνικὸ πείραμα γιὰ τὴν διατύπωσή των καὶ παρατήρησή των; (Ἡ Φύση μὲ τὴ συνήθη ἀπομακρυσμένη καὶ μεγάλωπρη σιωπὴ της δὲν ἐπιβεβαίωσε, ἀλλὰ οὔτε ἀρνήθηκε, τὸν ἀνωτέρω εἰκαστικὸ καὶ εὐρηματικὸ ὄρο).

Πρέπει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι οἱ προτεινόμενες «ἰδανικὲς συνθήκες σχεδιασμοῦ», ποὺ σὲ αὐτὸ τὸ κείμενο παρουσιάζονται μόνο σχετικὰ μὲ τὶς «φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις» ποὺ θὰ ἀναφερθοῦν, ἔχουν ἐξαχθῇ μὲ δάση τὶς ὑπάρχουσες καὶ διε-

θινῶς παραδεδεγμένες μαθηματικές και φυσικές σταθερές, αναγνωρισμένα βασικά στοιχεία και υπάρχοντες φυσικούς τύπους, που χρησιμοποιούνται ὁμως ἀπὸ τὸν γράφοντα ὡς ἀπλοὶ λογικοὶ καὶ ἀριθμητικοὶ ἀλγόριθμοι· ὅτι ἔχουν σχέση μετὰ τὸ πρωταρχικὸ ὑπόστρωμα τῆς Φύσης καὶ βασικά φυσικά δεδομένα, γιὰ τὰ ὁποῖα χρειάζεται μόνο ἡ ὑπαρξὴ μιᾶς στοιχειώδους λογικῆς – μετὰ πρακτικὲς συντομίες, λογικὲς συντμήσεις καὶ στοιχειώδεις κανόνες – πού θεωροῦνται σὰν ἐπιπρόσθετοι καὶ βοηθητικοὶ τρόποι τῆς ἐφαρμοσμένης λογικῆς τῆς Φύσης. Στὰ πραγματικὰ προβλήματα τῆς φυσικῆς καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἱεραρχικὲς δομές, καταστάσεις καὶ γεγονότα τοῦ μικροκόσμου καὶ μακροκόσμου θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ ἐφαρμόσουμε τὰ υπάρχοντα μαθηματικὰ πρότυπα καὶ τὶς σωστὲς μαθηματικὲς σχέσεις πού ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτὰ· σχέσεις, μοντέλα καὶ ὑποδείγματα, πού ἔχουν λεπτομερῶς μελετηθῇ καὶ ἐπιτυχῶς ἐφαρμοσθῇ καὶ εἶναι κατάλληλα καὶ ἱκανὰ γιὰ τὶς πρακτικὲς ἀνθρώπινες ἀνάγκες. Εἶναι ὁμως πιθανόν, ὅτι αὐτὰ τὰ μοντέλα, ὅπως σήμερα ὑφίστανται, δὲν ἐκφράζουν καὶ δὲν ὁδηγοῦν πρὸς τὴν κατανόηση τῶν αὐθεντικῶν βασικῶν ἀρχῶν καὶ νόμων τῆς Φύσεως οὔτε στὴν κατανόηση τῆς φιλοσοφίας τῆς, πού ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο πάνω στοῦ ὁποῖο βασίζονται οἱ προτεινόμενες «φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις». Ἐπομένως ὅλα ὅσα προτείνονται σὲ αὐτὸ ἀλλὰ καὶ ἄλλα κείμενα τοῦ γράφοντος κατὰ κανένα τρόπο δὲν ἀπορρίπτουν οἰοδότητε ἀπὸ τὰ υπάρχοντα φυσικὰ καὶ μαθηματικὰ πρότυπα ἢ τὶς τυπικὲς μαθηματικὲς μεθόδους ἢ τὶς παραδεδεγμένες θεωρητικὲς σχέσεις καὶ τύπους, πού ἐπινοήθηκαν καὶ διερευνήθηκαν ἀπὸ διακεκριμένους ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνητὲς πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς διαπίστωσης ἀπτόν φυσικῶν καὶ ὁρατῶν δομῶν καὶ φυσικῶν καταστάσεων καὶ μηχανισμῶν τῆς Φύσης, ἀντιληπτῶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο· οὔτε τὰ ἐξαιρετὰ τεχνικὰ πειράματα καὶ παρατηρήσεις, πού συνεχῶς ἐμπλουτίζουν τὶς ἀνθρώπινες γνώσεις. Αὐτὸ πού προτείνεται εἶναι μία ἀσυνήθης, ἰδανικὴ καὶ εἰκαστικὴ εἰκόνα τῆς Φύσης, ὅπως μπορούσε νὰ σχεδιασθῇ ἀπὸ λογικὸν ὃν μετὰ «ὑπερβατικὲς» δυνάμεις, ἀντὶ τῶν συνήθων μελετῶν καὶ ἀναλύσεων τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὅπως αὐτὰ γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ ἐμᾶς. Δηλαδή, ὡς ἐλπίζεται καὶ εἰκάζεται, ἡ Φύση παρουσιάζεται μέσα ἀπὸ τὸ λογικὸν πρῶσμα τῆς ἰδίας τῆς Φύσης καὶ ὄχι μέσα ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἁμέσες ἢ ἕμμεσες παρατηρήσεις, πειράματα καὶ ἐμπειρίες, πού συμβαίνουν μέσα στοῦ περιορισμένο φυσικὸ μας περιβάλλον. Δὲν πρέπει πάντως νὰ ξεχνᾶμε, ὅτι ὅλα ὅσα προτείνονται βασίζονται πάνω στὰ φυσικὰ δεδομένα πού ἀνακαλύφθηκαν καὶ ἐπαληθεύθηκαν στὴ γήινη διόσφαιρά μας καὶ μετὰ τὶς υπάρχουσες ἀνθρώπινες θεωρίες καὶ ἐμπειρίες.

Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη καὶ πρόοδος στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες, θεωρητικὲς καὶ πειραματικὲς, ἔχει φθάσει σὲ σημεῖο πού ἀπαιτεῖ μιὰ πολὺν πιὸ βαθεῖα κατανόηση καὶ ἀνάλυση ὄχι μόνο τῶν ἀντιληπτῶν καὶ ὁρατῶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο φαινομένων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων, τῶν αὐλῶν καὶ ἀφηρημένων καὶ τὴν σύν-

δεσή τους με τὰ ὑλικά φαινόμενα. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη με τὴν βοήθεια τῶν συγχρόνων θεωριῶν τῆς πληροφορικῆς ἀλλὰ κυρίως τῶν θεωριῶν τῆς «πληροφορίας». Ἡ πληροφοριακὴ προσέγγιση ἔχει ἐπεκταθῇ ἀγκαλιάζοντας ὅλες σχεδὸν τὶς σύγχρονες ἐπιστῆμες καὶ ὁλόκληρο τὸ σύμπαν. Διακεκριμένοι ἐπιστήμονες προτείνουν τώρα νέες «πληροφοριακὲς» θεωρίες εἰδικῆς καὶ γενικῆς σχετικότητας, κβαντικὲς θεωρίες πληροφορίας, σωματίδια ἀπολύτου φυσικῆς πληροφορίας, σωματίδια λογικῆς πληροφορίας κ.λπ. Τὸ «ἴτ ἀπὸ τὸ μπιτ» τοῦ διασήμου ἀστροφυσικοῦ J.A. Wheeler (βλ. I) ἐπισημαίνει τώρα νέες ὁδοὺς ὅχι μόνο γιὰ τὴν κατανόηση τῶν φυσικῶν φαινομένων ἀλλὰ καὶ γιὰ νέους τρόπους ἐπεξήγησής των κ.λπ.

Μαζὺ με τὸ πυθαγόρειο «Τὰ πάντα εἶναι ἀριθμὸς» δὲν θὰ πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τὴν φράση τῶν Πλάτωνος καὶ Πρωταγόρα: «ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον πάντων» καὶ τὴν σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας φράση τοῦ Eddington: «...θὰ πρέπει νὰ καταλήξουμε σὲ συμπεράσματα με μεθόδους διαφορετικὰς ἀπὸ τὴν ἀπ' εὐθείας σύγκριση με τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων μας...» (βλ. II). Ὁ ἀναγνώστης ποὺ θὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὶς προτεινόμενες «φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις» με ἓναν ἀπλὸ ὑπολογιστῆρα τσέπης με βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ δίνονται, θὰ ἐκτελέσῃ μιὰ τέτοια ἔμμεση παρατήρηση ἢ «πείραμα», ποὺ δὲν χρειάζεται κανένα τεχνικὸ προσχεδιασμὸ ἢ ἄλλο μηχανήμα γιὰ τὴν ἐκτέλεσή του. Ἐπομένως μπορεῖ νὰ δώσῃ ὅποιαδήποτε ἐρμηνεία καὶ ἐξήγηση θέλῃ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ιδέες καὶ προτάσεις ἢ εἰκασίες τοῦ γράφοντος τὸ παρόν. Προσκαλεῖται λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης νὰ παρατηρήσῃ, ἐκτιμήσῃ καὶ ἐλέγξῃ, ἴσως δὲ καὶ θαυμάσῃ με κάποιον ἀναμενόμενο σκεπτικισμὸ καὶ πιθανὴ ἀμφιβολία, δύο ἀπὸ τὶς «Φιλοσοφικὲς Ἐξισώσεις τῆς Φύσης», ὅπως ξανάρχονται στὴν ἐπιφάνεια καὶ προτείνονται ἀπὸ τὸν γράφοντα.

Ἡ 1η – ποὺ ἀποκαλεῖται «Δεύτερη», γιὰ τὴν θεωρεῖται ὅτι ἡ «Πρώτη Φιλοσοφικὴ Ἐξίσωση» εἶναι γνωστὴ στὴν φιλοσοφία τῆς Φύσεως καὶ μόνο – συνδέει τὸ ἐλαχιστότατο ἀντιληπτὸ φυσικὸ σωματίδιο (τὸ «Ξέρον» ἢ «κβαντικὴ μονάδα φυσικῆς ἀντίληψης» ἢ «στοιχειῶδες πληροφοριακὸ ἀνάφορο», ὡς ἔχει χαρακτηρισθῇ ἀπὸ τὸν γράφοντα: βλ. X, XII) με τὴν μέγιστη μάζα τοῦ «ἀνθρωπίνως ἀντιληπτοῦ σύμπαντος» (τὸ «Universum») κ.λπ. Ἡ «Τριακοστὴ - εβδόμη Ἐξίσωση» παρουσιάζει δύο ἀπλὲς ἀριθμητικὲς σχέσεις, ποὺ συνδέουν τὴν ἀνθρώπινη μάζα - βάρος με τὴν μάζα τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ πρωτονίου ὡς καὶ με τὸν «χρυσὸ ἀριθμὸ» τῆς πυθαγορείου ἀριθμοσοφίας κ.λπ.

Ἡ φιλοσοφία τῆς Φύσης καὶ ἡ λογικὴ τῶν προτεινομένων ἐξισώσεων της δίνει στὴν ἀνθρώπινη φιλοσοφία τὸ δικαίωμα τῆς ἐλεύθερης ἐπιλογῆς τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ιδιοτήτων ποὺ μποροῦν νὰ ἀποδοθοῦν στὴν Φύση/Λόγο. (Αὐτὸ φαίνεται σαφῶς στὴν φιλοσοφικὴ ἐξίσωση τοῦ «πληροφοριακοῦ αἰθέρα», ποὺ δὲν ἀναφέρεται στὸ παρὸν κείμενο). Νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ Δεύτερη Φιλοσοφικὴ Ἐξίσωση παρουσιάζεται με διπλὴ μορφή: Στὴν φυ-

σική/ύλική εμφάνισή της ισοῦται με τὸν ἀριθμὸ 2, ἓναν ἀριθμὸ, ποὺ ἐκφράζει τὴν δυαδική μορφή τῶν βασικῶν συμβόλων (δηλ. 0 καὶ 1, + καὶ -, ναὶ/ὄχι κ.λπ.) καὶ κατ' ἐπέκταση κάθε θέσης/ἀντίθεση, συμπεριλαμβανομένου τῶν λόγου/ἀντιλόγου, ἁρμονίας/χάους κ.λπ. Συγχρόνως ὁ ἀριθμὸς 2 ἐκφράζει καὶ τὴν διπλὴ σύνθεση τῶν δημιουργημάτων τοῦ σύμπαντος, εἴτε τὴν δυάδα κύματος/σωματιδίου εἴτε τὴν δυάδα πνεύματος/ύλης κ.λπ.

Ἡ ἴδια ἐξίσωση στὴν πνευματική/διανοητική μορφή της, ποὺ περιλαμβάνει τὸν «φανταστικὸ ἀριθμὸ i», ισοῦται πρὸς τὸν ἀριθμὸ 1, ποὺ συμβολίζει τὴν μοναδικότητα, τὴν ἀρχὴ καὶ ἐνότητα τῆς Φύσης/Λόγου, ποὺ περικλείει ὁμως σὰν ἐνότητα, τὴν ὑλικὴ καθὼς καὶ τὴν διανοητική/πνευματικὴ ὑπόσταση τῶν ἀκραίων μαζῶν τοῦ σύμπαντος (τῆς ἐλαχίστης ἀντιληπτῆς μάζας M_x καὶ iM_x καὶ τῆς μεγίστης ἀντιληπτῆς μάζας M_u καὶ τοῦ διανοητικοῦ/πνευματικοῦ iM_u , πάντα σὲ συνθῆκες ἰδανικοῦ σχεδιασμοῦ, ποὺ ἐπὶ πλέον μπορεῖ νὰ ἔχουν θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ σημεῖο. Ἡ ἀκριθὴς μάζα τοῦ σωματιδίου M_x καὶ iM_x , ποὺ εἶναι καὶ τὸ «φυσικὸ μηδέν» – σὲ ἀντίθεση με τὸ «μαθηματικὸ 0» – ὥς καὶ τῆς μεγίστης ἀντιληπτῆς μάζας τοῦ σύμπαντος M_u εἶναι ἀπλὲς ἀριθμητικὲς συναρτήσεις τοῦ λόγου X, ὅπως συμβολίζεται ἐδῶ ὁ μεγάλος κοσμικὸς ἀριθμὸς, ποὺ ἀναφέραμε, τοῦ Eddington - Dirac, σὲ τύπους ποὺ δίνονται στὶς ἐπεξηγηματικὲς παρατηρήσεις τῆς ἐξισώσεως.

Ἡ Τριακοστή-εβδόμη ἐξίσωση δείχνει τὴν ἁρμονικὴ συμμετρία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος σχετικὰ με τὸν ἥλιο ἀλλὰ καὶ τὴν μάζα τοῦ πρωτονίου, ποὺ συνδέονται με τὸν «χρυσὸ ἀριθμὸ» καὶ τὸν «μαγικὸ» ἀριθμὸ 137. Οἱ ἴδιες ἐξισώσεις ἔχουν καὶ ἄλλες σημαντικὲς, καθαρῶς φυσικὲς, ἐρμηνεῖες καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐνδιαφέροντες ἀριθμοσυνδέσμους.

Νὰ σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀρίθμηση τῶν 36 «φιλοσοφικῶν ἐξισώσεων» ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 2 μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ 37 εἶναι αὐθαίρετη καὶ εὐρηματική. Ὑπάρχουν πολλὲς ἄλλες καὶ διαφορετικὲς ἐξισώσεις, ἀριθμοσύνδεσμοι καὶ γεωμετρικὰ διαγράμματα, ποὺ ἀφοροῦν πολλὰ ἄλλα δεδομένα τοῦ μακροκόσμου, τοῦ μικροκόσμου, τοῦ πλανητικοῦ μας συστήματος ὡς καὶ βιολογικὰ δεδομένα. Ὅλα τὰ στοιχεῖα βασίζονται σὲ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, ποὺ εἶναι σὲ πλήρη χρῆση στὶς πειραματικὲς καὶ θεωρητικὲς ἐπιστῆμες. Τὰ τελευταῖα χρόνια με τὴν ἐκπληκτικὴ πρόοδο τῶν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ἔχουν ἐκδοθῇ πολλὲς σοβαρὲς μελέτες, ἀναλύσεις καὶ θεωρίες, ποὺ βασίζονται σὲ ἀριθμητικὲς συμπτώσεις, σχετικὰ με τὸ σύμπαν, τὸν μικρόκοσμο κ.λπ., ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀριθμολογικοὶ ἀκροβατισμοί. Οἱ προτεινόμενες στὸ παρὸν ἀριθμητικὲς «ἐξισώσεις» ἢ ἀριθμοσύνδεσμοι βασίζονται σὲ πολὺ ὀλίγους καὶ «εἰδικούς ἀριθμούς τῆς Φύσης» καὶ τὴν προτεινόμενη ἀρχέτυπη καὶ πρωταρχικὴ σχέση μεταξὺ ἀριθμῶν καὶ πληροφορίας, ποὺ ἐνυπάρχει στὸ ὑπόστρωμα ὅλων τῶν φυσικῶν φαινομένων, καταστάσεων καὶ γεγονότων (βλ. IX, X, XI, XII).

Ἡ συσχέτιση πάντως τῶν ἀριθμοσυνδέσμων πού παρουσιάζονται στίς ἰδανικῆς συνθήκες σχεδιασμοῦ τῆς Φύσης μέ τίς πραγματικῆς καί παρατηρούμενες φυσικῆς συνθήκες καί καταστάσεις δέν εἶναι πάντοτε δυνατή οὔτε εὐκόλη λόγω τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δυνατῶν ἀριθμοσυνδέσμων καί τῆς πολυπλοκότητος τῶν ἐρμηνειῶν των.

Ἀπό τήν ἀρχαία ἀριθμοσοφία συχνότατα παρουσιάζεται στίς φιλοσοφικῆς ἐξιιώσεις καί διαγράμματα ὁ «χρυσός ἀριθμός» καί τὸ «χρυσὸ μέτρο», καθὼς καί ὁ φημισμένος ἀριθμὸς τοῦ Πλάτωνος, ὁ ἀριθμὸς 216, πού ἀναπηδοῦν μέ ἀπρόσμενη χάρη καί γοητεία ἀνάμεσα στοὺς μοντέρνους φυσικοὺς τύπους καί τίς σύγχρονες φυσικῆς σταθερές.

Ὑπάρχουν σημαντικώτατες πρόσφατες θεωρητικῆς καί πειραματικῆς ἀνακαλύψεις σχετικὰ μέ τοὺς φυσικομαθηματικοὺς συσχετισμοὺς καί τίς ἀλληλεπιδράσεις τῆς βασικῆς «κβαντικῆς πληροφορίας», τὴν μετάδοσή της καί τηλεμεταφορὰ της καθὼς καί τὴν ἐπεξεργασία τῆς κβαντικῆς πληροφορίας ἀπὸ βιολογικὰ συστήματα: ἀνακαλύψεις, πού δημιουργοῦν ἐρωτήματα καί προβληματισμοὺς στίς ὑπάρχουσες ἀνθρώπινες θεωρίες καί ἀντιλήψεις, ὅπως παραδέχονται οἱ ἴδιοι ἐπιστήμονες καί ἐρευνητές.

Πρὸ ὀλίγου εἴπαμε, ὅτι σήμερα εἴμαστε βυθισμένοι μέσα σὲ ὠκεανούς ἀριθμῶν, τῶν πάμπολλων ἀριθμῶν, πού ἐλέγχουν καί ρυθμίζουν τὴν καθημερινὴ ζωὴ μας· ἀλλὰ καί τῶν μέχρι σήμερα κρυμμένων ἀριθμῶν (μήπως οἱ «κρυφὲς μεταβλητὲς» τῆς κβαντικῆς θεωρίας;), πού ρυθμίζουν καί συνδέουν τίς στοιχειώδεις φυσικῆς πληροφορίες καί τὰ σύμβολά τους, καί δημιουργοῦν τὸν ὑπέρτατο καί ὑπερθετικὸ «πληροφοριακὸ αἰθέρα». Ὁ ὅρος «πληροφοριακὸς αἰθέρας» δέν εἶναι παρὰ ἓνας διαφορετικὸς τεχνικὸς ὅρος αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἀοράτου φαινομένου, στὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν πίστευαν καί πιστεύουν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι μιὰ ἄλλη ἄποψη τοῦ ὅρου «πνεῦμα» καί τῆς λογικῆς καί φιλοσοφίας τῆς Φύσης/Λόγου. Τὸ μέγιστο, ἀπέραντο καί αἰώνιο πνεῦμα πού μᾶς περιβάλλει, διατηρεῖ καί ρυθμίζει τὸ σύμπαν καί τὰ πάντα δημιουργεῖ καί κινεῖ. Νὰ τὸν ὀνομάσουμε – τὸν πληροφοριακὸν αἰθέρα – «κβαντικὸ κενό» ἢ «κβαντικὴ πληροφορία» ἢ «ἀφρώδη χωρὸχρονο» ἢ «κβαντικὲς παλμώσεις» ἢ «πλάσμα κενοῦ» ἢ «ὑποπραγματικὰ σωματίδια» ἢ «βιοενέργεια» ἢ «τσάκρα» ἢ «ἄι-τσίνγκ» ἢ κάπως ἄλλως; Ὅποιοδῆποτε ὄνομα καί χαρακτηρισμὸ τοῦ δώσουμε, παραμένει ὡς τὸ ἀπέραντο καί μοναδικὸ μεγαλεῖο τῶν ἀπείρων διαστάσεων, ὀρισμῶν καί ὀνομάτων.

Μία γρήγορη καί φευγαλέα ματιὰ στὴν ἀπέραντη Φύση/Λόγο, πού μόλις ἀρχίζει νὰ διακρίνεται καί νὰ ἐκτιμᾶται μέσω τῶν «εἰδικῶν ἀριθμῶν τῆς Φύσης», τῆς λογικῆς τῶν συνδυασμῶν τους καί τῆς ἀπλῆς ἀλλὰ θαυμάσιας φιλοσοφίας πού ἀποκαλύπτουν. Τότε καί τώρα. Τώρα καί στὸ μέλλον.

Φιλοσοφικές Εξισώσεις της Φύσεως

(Σχετικά με αυτό το κείμενο μόνον. Οί φιλοσοφικές εξισώσεις είναι ουσιαστικώς «αριθμητικοί σύνδεσμοι». Μόνον δύο παρουσιάζονται εδώ. Λεπτομέρειες κ.λπ. στο κείμενο βλ. X, XI. Τα αριθμητικά δεδομένα και σταθερές είναι πάντοτε στο σύστημα μετρήσεως c.g.s. και σε συνθήκες ιδανικού σχεδιασμού.)

Ἡ Δεύτερη Φιλοσοφική Ἐξίσωση

$$\frac{e^2}{GM_u M_l} \approx 2, \quad \text{ἐπίσης ὡς:} \quad \frac{e^2}{G \{M_l + iM_l\} \{M_u - iM_u\}} \approx 1$$

μέ $i = \sqrt{-1}$ καὶ $2 = [1+i][1-i]$
e ἡλεκτρικὸ φορτίο: 4.803×10^{-10} esu, G σταθερὰ βαρύτητας: 6.672×10^{-8} cgs μον. M_u ἡ μάζα σύμπαντος ἀνθρώπινης ἀντί-ληψης: 4.3×10^{54} γραμ.; M_l μάζα Ξερονίου = $m_l/X \sim 4 \times 10^{67}$ γραμ. Ἡ ἐξίσωση συνδέει τὴ μέγιστη

μέ τὴν ἐλάχιστη μάζα τοῦ σύμπαντος, καὶ εἶναι ὁ λόγος: $Xa = 2$. Ὁ κύριος λόγος εἶναι ὁ $X = \frac{e^2}{Gm_l m_p} \sim 2.27 \times 10^{39}$, ὁ λόγος τῆς ἡλεκτροστατικῆς πρὸς τὴν δυνάμη βαρύτητας μεταξὺ πρωτονίου καὶ ἡλεκτρονίου στὸ ἀπλὸ ἄτομο ὕδρογόνου, μέ πολλοὺς ἄλλους ἀριθμοσυνδέσμους, ὁ ἀποκαλούμενος στὸ κείμενο: Weyl-Eddington - Dirac - Dicke κοσμικὸς ἀριθμὸς. Ἡ ἐξίσωση μέ τὸν «φανταστικὸ ἀριθμὸ i» δίνει τὴν διανοητικὴ καὶ πνευματικὴ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἐξίσωσης. Ἐπίσης:

$$M_u = \frac{X^2 m_p}{2}, \quad (m_p \text{ μάζα πρωτονίου: } 1.67 \times 10^{-24} \text{ gram}) \text{ κ.λπ.}$$

Ἡ Τριακοστή-εβδόμη Φιλοσοφική Ἐξίσωση

G: Νευτώνια σταθερὰ βαρύτητας: 6.672×10^{-8} cgs μον. Ὁ χρυσὸς ἀριθμὸς $\phi = [1 + \sqrt{5}]/2 = 1.6180339$.

Ἡ σταθερὰ λεπτῆς ὑφῆς τῆς ἀτομικῆς θεωρίας: $FSC = 1/137.036$

$$1. \frac{Gx \{ \text{aver. mass Man} - \text{Woman} \}^2}{137.036} \approx \varphi \text{ ἢ } \left\{ \frac{6.672 \times 10^{-8} \times 57650^2}{137.036} \approx 1.62 \text{ καὶ} \right.$$

$$2. \frac{\{ \text{Av.mass Man/Woman} \}}{\text{Mass of proton}} \approx \frac{\text{Sun's Mass}}{\{ \text{Av.mass Man/Woman} \}} \text{ κ.λπ.}$$

Οἱ ἄνω τύποι ἐπαληθεύονται μέ μέση τιμὴ μάζας (ἀνδρὸς-γυν.): 57650 γραμ. ≈ 58 kgs.

Μάζα Ἡλίου: 1.99×10^{33} γραμ.

Μάζα πρωτονίου: 1.67×10^{-24} γραμ.

© 1996 P. Analytis

(Οἱ ἄνωτέρω τύποι ἔχουν παρουσιασθῇ καὶ δημοσιευθῇ μέ πολλὴ περισσότερες λεπτομέρειες καὶ στοιχεῖα στὰ κείμενα τῆς βιβλιογραφίας βλ. ἀρ. IX, X, XII.)

Βιβλιογραφία

(Δὲν εἶναι σὲ ἀλφαριθμητικὴ ἢ ἄλλη σειρά. Νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὑπάρχει πολὺ ἐκτεταμένη σύγχρονη βιβλιογραφία γιὰ τὰ θέματα ποὺ πολὺ σύντομα ἀναφέρθησαν στὸ παρὸν κείμενο, ποὺ δίδεται στὰ κύρια ἔργα τοῦ συγγραφέα.)

I. J.A. Wheeler, *At Home in the Universe*, ἔκδ. American Institute of Physics Press, Woodbury, N.Y. 11797 (1994-1996).

II. S. Chandrasekhar, *Eddington*, ἔκδ. Cambridge University Press (1983).

III. M. Rowan - Robinson, «*Ripples in the Cosmos*», ἔκδ. W.H. Freeman Co-Spektrum, New York, Oxford κ.λπ. (1993).

IV. John D. Barrow καὶ F.J. Tipler, *The Anthropic Cosmological Principle*, ἔκδ. Clarendon Press, Oxford University Press (1986).

V. P.C.W. Davies, *The Accidental Universe*, ἔκδ. Cambridge University Press, London κ.λπ. (1982).

VI. C.W. Kilmister, *Eddington's Fundamental Theory*, ἔκδ. Cambridge University Press (1994).

VII. Garth E. Runion, «*The Golden Section*», ἔκδ. Dale Seymour Publ. Palo Alto Calif. USA (1990).

VIII. Ἰπποκρ. Δάσκολου, «*Ο Μυστικός Κώδικας τοῦ Πυθαγόρα*, τόμοι I, II, ἔκδ. Νέα Θέαις, Ἀθήνα 1990.

IX. P. Analytis, *Digital Philosophy and the Design Conditions of Nature*, ἔκδ. P.G.A., Athens Greece (1996).

X. P. Analytis, *Fine Structure Constant and Fragmentation of the Electron. The Intercosmic Relations*, ἔκδ. P.G.A., Athens, Greece (1972 καὶ 1990).

XI. P. Analytis, *The Machineless Experiment*, ἀδημοσίευτο (1987) κ.λπ.

XII. P. Analytis, *The Sun-Earth Atom. The Numerical Structure of the Archetypal Relations and an Introduction to the Philosophical Equations and Designs of Nature*, ἔκδ. P.G.A., Athens Greece (1995).

Periodos 15 hmerwn zhthse!..

Periodos xaritos 15 hmerwn zhthse o neos periferiexhs

- To Multiple recipients of list <thrace@demokritos.cc.duth.gr>
- Subject: Periodos xaritos 15 hmerwn zhthse o neos periferiexhs
- From: «Mitsos» <dtsakiro@kom.forthnet.gr>
- Date: Fri, 25 Oct 1996, 16:57:29 +0200
- Content - Transfer-Encoding: 7 bit
- Content - Type: text/plain; charset=Windows-1253
- From thrace@demokritos.cc.duth.gr Fri Oct 25 17:58:49 1996
- Organization:Democritus University of Thrace Department of Electircal and Computer Engineering Bas. Sofias, 67100 Xanthi, Greece.
- Reply-To: thrace@demokritos.cc.duth.gr
- Sender: thrace@demokritos.cc.duth.gr

Efhmerida: PAPATHRHHTHS the THRAXHS
KOMOTHNH ebdomada 18-25 OKT 1996

Periodos xaritos 15 hmerwn zhthse o neos pariferiexhs

H Urakh uelei oloklhrvmenh politikh strathgikh

H anaptyksh ths Urakhs einai eunikh epitagh dhlwnei o k. Uanashs lagos. Anaptyksh den ginetai xvris «energoy polites» Dhmo kratia, aksiokratia kai huikh gnwmones the politikhs roy.

Frash kleidi gia ton neo periferiexh Anatolikhs Makedonias kai Urakhs Uanash Lago, «oi energoi polites» the perioxhs, twn opoiwn h symmetoxh sthn anaptyksiakh prospaueia kринetai anagkaia. Methemnos atis frassis toy, ekplhktikos xeirisths ths ellhnikhs glwssas kai anurwpos poy den epidiwkei ton entypwsiasmo o Uanashs Lagos den eipe tipota poy den ghwrize kala xuew sthn prwth epafh toy me ta MME. Zhthse kai profanws elabe «periodo xaritos».

Στὸ τεύχος 190 (Ὀκτώβριος '97) τοῦ «Δ» με ἀφορμὴ ἓνα τηλετυπικὸ σῆμα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ πρὸς ὅλες τὶς μονάδες τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς εἶχε καταγγελθῇ τὸ ἀπίστευτο γεγονός ὅτι τὸ μήνυμα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του ἦταν στοιχειοθετημένο με λατινικοὺς χαρακτήρες. Ὅμως τὴν ἴδια τακτικὴ ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλες κρατικὲς ὑπηρεσίες. Προσφάτως περιῆλθε στὰ χέρια μας σῆμα τηλετύπου, προερχόμενο ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Θράκης, στοιχειοθετημένο ἐπίσης με λατινικὰ στοιχεῖα (βλ. δημοσιευμένη φωτοτυπία). Τὸ ἐρώτημα ποὺ θέτουμε καὶ ἐπαναλαμβάνουμε εἶναι ἀπλὸ καὶ χρήζει ἀμεσης καὶ εἰλικρινοῦς ἀπαντήσεως:

– Για ποίῳ λόγῳ οἱ ξένες γραμματοσειρές, ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὶς συσκευὲς αὐτές, δὲν ἀντικαθίστανται ἀπὸ ἐλληνικές, ἀφοῦ ἡ τεχνολογία τὸ ἐπιτρέπει;

Ἡ ἀδράνεια τῶν τεχνικῶν καὶ διοικητικῶν ὑπευθύνων ὑποκρύπτει τὴν προσπάθεια κάποιων γιὰ προοδευτικὴ κατάργηση τῆς ἐλληνικῆς γραφῆς καὶ ἐπιβολὴ τοῦ λατινικοῦ αλφαβήτου.

Ω.

15. Εὐριπίδης

Ὁ Εὐριπίδης θεωρεῖται δημιουργὸς τῆς Νέας Τραγωδίας καὶ «εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται» (Αριστοτέλης). Εἶναι ὁ φιλόσοφος ποιητής, ὁ εὐαίσθητος καλλιτέχνης, ὁ μαχητικὸς πολίτης. Τὸν ἀπασχολοῦν τὰ μεγάλα ἠθικο-πνευματικὰ καὶ κοινωνικο-πολιτικὰ προβλήματα καὶ προπαντὸς ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποία δὲν διστάζει νὰ θροντοφωνάξῃ. Εἰρωνεύεται τὸν ἀνθρωπομορφισμό καὶ περιφρονεῖ τὰ δημώδη δοξάσματα καὶ τὶς δεισιδαιμονίες· ἀποδοκιμάζει τὸν ἐξουσιασμό καὶ καταδικάζει τὸν ἡγεμονισμό καὶ ἐπεκτατισμὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν δυσαρέσκεια τοῦ θεατρικοῦ τοῦ κοινοῦ, μ' ἀποτέλεσμα νὰ καταστῇ στόχος ποικίλων ἐπικρίσεων, ιδίως τῆς κωμῳδίας, ὅπου τὸν ἐμφανίζουν σκυθρωπὸ, εὐέξαπτο, ἀκοινωνητο, μισογύνῃ ἢ φιλογύνῃ, ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις. Κι ὅμως κατὰ δάθος οἱ Ἀθηναῖοι τὸν λάτρευαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν· ἀπόδειξις ἡ στάσις τοῦ ἀντιπάλου του Σοφοκλέους, ὁ ὁποῖος στὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου του ἐνεφάνισε τὸν χορὸν ἀστεφάνωτο εἰς ἔνδειξιν πένθους.

Οἱ τραγωδίαι τοῦ Εὐριπίδου εἶναι πολύπλοκες καὶ πολυπρόσωπες, μὲ ἐξαιρετικὴν δραῖσι. Ὁ πρόλογος – πού, ἀντὶ νὰ τὸν ἀφηγοῦνται, τὸν ἀπαγγέλλουν –, οἱ συχρὲς καὶ τυχαῖες περιπέτειες, ἡ ἀπουσία ἐνόητος (φαινομενικὰ μόνον) καὶ ἡ ἀπὸ μηχανῆς λύσις ἀποτελοῦν ἐκεῖνα, πού «μὴ εὖ οἰκονομεῖ» σύμφωνα μὲ τὸν Ἀριστοτέλῃ. Γνωρίζει ὥστόσο νὰ διαβαθμίξῃ τὶς ἐντυπώσεις καὶ νὰ χειρίζεται μὲ ἄνεσι τὶς παθητικὲς καταστάσεις, ὅπως γνωρίζει ἄριστα τὴν ψυχολογία τοῦ θεατρικοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖο παρὰ τὶς προκαταλήψεις του κρατεῖ καθηλωμένο καὶ τὸ ὁδηγεῖ τεχνηέντως εἰς «τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν».

Στὴν τυπικὴ τραγωδίᾳ, ὡς γνωστόν, τὸ σύμπαν εἶναι ἐν τάξει, ἡ Δίκη ἐν ἀπολύτῳ ἰσχύει καὶ οἱ ἀρετὲς αὐθύπαρκτες καὶ αὐτονόητες. Οἱ τραγικοὶ ἥρωες «ὑβρεὶ κινούμενοι» τείνουν νὰ διασαλεύσουν τὴν ἠθικὴν τάξι, ἡ ὁποία ἀποκαθίσταται αὐτοδυνάμως μὲ τὴν συντριβὴ τῶν ὕδριστῶν. Ὁ Εὐριπίδης ἀναπαριστάνει τὸν κόσμον «οἷός ἐστι». Τὸ σύμπαν τον κάθε ἄλλο παρὰ κόσμημα εἶναι, ἀφοῦ κυριαρχεῖται ἀπὸ σκοτεινὲς δυνάμεις καὶ ἀνεξέλεγκτα πάθη. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοδαίμονες, ἀφοῦ ταλανίζονται μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ ἀνάγκης, λόγον καὶ ὕλης, ψυχῆς καὶ σώματος. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ποιητὴς τάσσειται ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ λόγον· βλέπει ὅμως, ὅτι πέραν αὐτοῦ εἶναι καὶ οἱ ἀνέλεγκτες ψυχικὲς δυνάμεις, τὰ πάθη, οἱ παρορμήσεις, τὰ ἐνστικτα, οἱ πρωτόγονες θεότητες, ὅπως τὶς ἀποκαλεῖ: Ἡ Ἀφροδίτῃ (ἔρως) καὶ ἡ Ἀρτεμις (παρθενία), Ὁ Ἀπόλλων (φρόνησις) καὶ ὁ Διόνυσος (μέθη), ὁ Ζεὺς (νοῦς) καὶ ὁ Ποσειδῶν (ψυχὴ)... Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι μέσα μας κατὰ ἓνα ὀρισμένο μέτρο, καθορίζοντας τὸ ἦθος τοῦ καθενός, καὶ τὸ κυριώτερο ἀπαιτοῦν τὴν ἀναγνώρισίν τους καὶ τὴν ἐξωτερίκευσιν.

Οἱ ἥρωες τοῦ Εὐριπίδου εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», δηλαδὴ κοινοὶ θνητοί· ἔχουν ὅμως ἰσχυρὰ πάθη, τυφλὰ ἐνστικτα καὶ ἀνεξέλεγκτες θελήσεις. Ἡ Μήδεια, τυφλὴ ἀπὸ ἔρωτα καὶ ζήλεια, σκοτώνει τὸν ἀδελφὸ καὶ τὰ τέκνα της· ὁ Ἰππόλυτος αὐτοκτονεῖ, προσδávλλοντας τὴν Ἀφροδίτῃ, ἡ ὁποία ἐνέβαλε ἀνίκητον ἔρωτα γι' αὐτὸν στὰ στήθη τῆς μητρονιάς του Φαίδρας· ὁ Αἴας, ἐνσαρκωτὴς τῆς φυσικῆς δυνάμεως, ἐπαίρεται καὶ παραφρονεῖ, νικημένος ἀπ' τὶς ἀδυναμίες του· ὁ Πενθεὺς τέλος καταστρέφεται ἐξαιτίας τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μονολιθικότητάς του. Ὅλοι τους εἶναι σκληροὶ καὶ ἀλύ-

γιστοι, ἀμείλικτοι καὶ ἀμετανόητοι· γι' αὐτὸ καὶ δὲν τοὺς συμπονοῦμε, πράγμα πὸν φαίνεται νὰ εἶναι μέσα στίς ἐπιδιώξεις τοῦ ποιητοῦ. Πράγματι ὁ Εὐριπίδης δὲν θέλει νὰ τοὺς συμπονέσουμε· θέλει νὰ τοὺς κατανοήσουμε καὶ νὰ αἰσθανθοῦμε τρόμον καὶ τραγικὴν φώτισι, παρακολουθώντας τὰ αἷτια πὸν τοὺς ὠδήγησαν στὴν κατάστασιν αὐτή.

Τὰ μέσα τραγικότητος τοῦ Εὐριπίδου ἐντοπίζονται στὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισι τῶν προσώπων ἀλλὰ καὶ στὸν συνδυασμὸ ἀντιθετικῶν καταστάσεων, πὸν διαδέχονται ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Ὑποκρίσεις ἐμφανίζονται ντυμένοι ὑποβλητικά καὶ στὰ πρόσωπά τους εἶναι ζωγραφισμένη ἢ φτώχεια καὶ ἢ ἀθλιότης, ὁ φόβος καὶ ὁ φθόνος, ἢ χαιρεκακία καὶ ἢ ἐκδικητικότητα. Ὁ Μενέλαος γιὰ παράδειγμα παρουσιάζεται ὡς ναυαγός, ντυμένος μὲ καραδόπανα καὶ γεμάτος φύκια, ἐνῶ ἡ Ἥλέκτρα φτωχοντυμένη, κρατοῦσα μιὰ στάμνα γιὰ νερό. Ἡ Ἰφιγένεια πρωτοεμφανίζεται πανευδαίμων νὰ μεταδαινῇ μετὰ τῆς Κλυταμνήστρας στὴν Αὐλίδα, ὅπου ἀντὶ γιὰ γάμος τὴν περιμένει ὁ ὄμιλος τῆς θυσίας. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀμέριμνος νὰ τρώγῃ μὲ δουλειὰ καὶ θόρυβο, τὴν στιγμή πὸν ὅλοι πενθοῦν καὶ ἐτοιμάζονται νὰ θάψουν τὴν ἈλκΗΣ.

Ὁ λυρισμὸς τοῦ Εὐριπίδου φαίνεται περιορισμένος ἐξαιτίας τῆς δράσεως καὶ τῆς λεπτομεροῦς ἀναλύσεως τῶν χαρακτήρων. Παρὰ ταῦτα οἱ Ἀρχαῖοι ἐπαινοῦν τὴν μουσικότητα τῶν χορικῶν του καὶ τὴν παραστατικότητά του. Οἱ στίχοι «Ἔω νῦν μέλαινα, χρυσέων ἄστρον τροφέ» («Ἥλέκτρα», στ. 54), «στέρνα θ' ὡς ἀγάλματος καλλίστα» («Ἐκάδη», στ. 560), «ὀφθαλμοτεγκτῶ πλημυρῖδι» ἔχουν ἀποσπάσει τὸν θαυμασμὸ παλαιῶν καὶ συγχρόνων κριτικῶν.

Τὸ ὄψος τοῦ ποιητοῦ εἶναι σεμνὸ, συγκρατημένο, μὰ καὶ ἐλευθέριο· χρησιμοποιεῖ τὸν πεζὸ λόγον μὲ τὴν ἀπτικὴ ἀπλότητα. Οἱ φράσεις του ὡστόσο εἶναι λαξευτές, οἱ εἰκόνες του ποικίλες καὶ τὰ ἐπιθέτα του ταιριαστά καὶ σπάνια, πραγματικὰ λεκτικὰ εὐρήματα. Εἶναι εὐγλωττος καὶ χρησιμοποιεῖ μὲ ἄνεσι τὴν εἰρωνεία, προκειμένου νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀγανάκτησί του γιὰ τὰ τεκταινόμενα. Τὰ νοήματά του ἄλλοτε συμπυκνώνονται σὲ λακωνικούς, λιτοὺς στίχους, πὸν θυμίζουν χρησμούς ἢ γνωμικά, ἄλλοτε πάλι ἀναλύονται σὲ πλατεῖες περιόδους.

Ὁ Εὐριπίδης εἶναι γνωστὸς ὡς φιλόσοφος ποιητὴς καὶ θαυμάζεται ἢ ἐπικρίνεται γιὰ τίς ιδέες του, πὸν θεωροῦνται τολμηρές, πολὺ προοδευτικές. Καταδικάζει, καθὼς εἴπαμε, κάθε μορφὴν ἐξουσιασμοῦ, μισεῖ τὴν τυραννίαν καὶ τὴν δία, ἀποδοκιμάζει τὸν πόλεμον καὶ ἐγκωμιάζει «τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ἀνοιξιν», τὴν εἰρήνην. Δὲν εἶναι οὔτε μισογύνῃς («Ἐκάδη») οὔτε φιλογύνῃς («Ἀνδρομάχη»), ὅπως τὸν κατηγορεῖ ὁ Ἀριστοφάνης, ἀλλὰ βλέπει τὴν γυναῖκα ὡς ἄνθρωπον, μὲ αἰσθήματα καὶ λογικὴν. Ἐμφανίζει πρῶτος, γιὰ πρώτη φορὰ, τὸν Ἔρωτα ἐπὶ σκηνῇ· τὴν μεγάλην αὐτὴ θεότητα ἢ δύναμι, πὸν παίξει πρωταρχικὸν ρόλον στὸ σύμπαν καὶ τὴν ζωὴν.

Στὸ ζήτημα τῆς θρησκείας ὁ Εὐριπίδης ἀναδεικνύεται γνήσιον τέκνον τοῦ Ἰωνικοῦ καὶ Ἀθηναϊκοῦ διαφωτισμοῦ. Ὁ ἀγνωστικισμὸς του εἶναι συγκρατημένος, ἀνάμεικτος μὲ αἰσιοδοξίαν καὶ φρόνησιν, ἃν κρίνουμε ἀπ' τὸν ὕμνον του πρὸς τὸν θεὸν ἢ φύσιν:

«Ἔω ἐσύ, στήριγμα τῆς γῆς καὶ πὸν πάνω στὴ γῇ ἔχεις τὸ θρόνον σου, ὅποιος κι ἂν εἴσαι, ἀφοῦ τόσο δύσκολον εἶναι νὰ σ' ἀπεικασομε καὶ νὰ σὲ γνωρίσουμε, Δίαις ἢ Ἀνάγκη πὸν δένει τὴν φύσιν ἢ Νοῦς πὸν κυδεργὰ τοὺς θνητούς· σὲ σένα προσεύχομαι, γιὰτὶ διασχίζοντας τὸν σιωπηλὸ δρόμον σου, καθοδηγεῖς δίκαια ὅλα τὰ θνητά» («Τρωάδες»).

Σαράντος Πάν

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

Ἀνθελληνικὰ στοιχεῖα στὰ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (II)*

Ἄν διαβάσῃ κανεὶς τὰ ἔργα καὶ τὶς ὁμιλίες τῶν ἱερῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, θὰ διαπιστώσῃ μ' ἐκπληξη, μὲ πόσῃ εὐφράδεια καὶ μὲ πόσο πάθος προσανατολίζουσιν τὸ νοῦ τῶν ἀναγνωστῶν τους στὰ θαύματα τοῦ Γιαχβέ, στὰ ἔργα τοῦ Μωυσῆ, στὸ παράδειγμα τῶν Ἑβραίων πατριαρχῶν, στὴ διδασκαλία τῶν Ἑβραίων προφητῶν καὶ μὲ κατάλληλες ἀποστροφές καταφέρνουν τὸ ἀκροατήριό τους νὰ μισήσῃ κάθε τι τὸ Ἑλληνικό.

Ἀπευθυνόμενος στὸν κάθε χριστιανὸ ἢ ὑποψήφιο χριστιανὸ ἢ στὸν κάθε μελλοντικὸ κατηχητὴ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων λέγει σὺς «Προκατηγήσεις» του: *«Ἐχεις πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ πρέπει νὰ ἔχῃς πολλὰ δέλη, γιατί πρὸς πολλοὺς θ' ἀκοντίζῃς καὶ πρέπει νὰ μάθῃς πῶς θὰ κατακοντίζῃς τοὺς Ἑλληνας».*

* Βλ. καὶ τεῦχος 197 τοῦ «Δαυλοῦ».

Θεόφιλος Ἀντιοχείας: Ἕνας σκληρὸς μισέλληνας

Ὁ Θεόφιλος ὑπῆρξε ἀπολογητὴς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἔζησε περὶ τὸ 180 μ.Χ. Μεταξὺ ἄλλων συνέγραψε τρία βιβλία μὲ τίτλο «Πρὸς Αὐτόλυνκον», στὰ ὁποῖα λοιδορεῖ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ προπαγανδίζει ὑπὲρ τοῦ Ἑβραϊσμοῦ. Ὅπως σημειώνει ὁ κατηγητὴς Θεολογίας Πανεπιστημίου Παναγιώτης Χρήστου, «κανεὶς ἄλλος ὀρθόδοξος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν εὗρίσκεται τόσο πλησίον εἰς τὴν Π. Διαθήκην ὅσον ὁ Θεόφιλος, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ προήρχετο ἐξ ἐθνικῶν, ἀντιμετωπίζει τὴν ἔξω σοφίαν ὡς Ἰουδαῖος. Ἦτο τόσο στενῶς προσδεμένος εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, ὥστε ὡς Γραφάς του ἐθεώρησε τὸν Μωυσῆν καὶ τοὺς προφῆτας καὶ ὡς προγόνους του τοὺς Ἰουδαίους. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ εἶναι οἱ ξένοι, οἱ ὁποῖοι ἠστόχησαν εἰς τὴν προσπάθειάν των... Ἐὰν εἰς τὸ σύγγραμμα δὲν ἐμνημονεύοντο ἔστω καὶ παρεμπιπτόντως οἱ ὄροι Τριάς, Ἐκκλησία, Χριστιανισμός, θὰ ἦδύνατο τοῦτο νὰ

Θὰ τονίσῃ ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐρμηνεύοντας τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου: «Ποῦ εἶναι τώρα οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰ πυκνά τους γένεια, μὲ τοὺς ἔξωμους χιτῶνες τους καὶ μὲ τὰ παραφουσκωμένα λόγια; Ὁλὴν τὴν βάρβαρον Ἑλλάδα ὁ σκηνοποιὸς (ὁ Παῦλος) ἐπέστρεψε (ἐκχριστιάνισε). Ἄς εἶναι κι αὐτὸς ἀνάμεσά τους ὁ περιδότης Πλάτων, ποὺ τρεῖς φορὲς πῆγε στὴ Σικελία, γεμάτος ἐπίδειξη καὶ κομπορρημοσύνη, μὰ κανεῖς δὲν τοῦ ἔδωσε προσοχή. Ὅμως ἐκεῖνος ὁ σκηνοποιὸς ὄχι μόνο στὴ Σικελία, ὄχι μόνο στὴν Ἰταλία ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη πέταξε καὶ δὲν σκανδάλισε, κι εἶναι φυσικό, γιατί οἱ διδάσκαλοι δὲν καταφρονοῦνται ἀπὸ τὴν ἐργασία τους ἀλλὰ ἀπ' τὰ ψέματά τους».

Ὁ Χρυσόστομος, κάποτε δικηγόρος καὶ δεινὸς ρήτορας, ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος, γιὰ νὰ προπαγανδίσῃ ὡς ἀληθινὴ καὶ θεόπνευστη τὴν Ἑβραϊκὴ ἰδεολογικὴ ἀντίληψη. Ἀριστος πραγματικὰ μελετητὴς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὰ ποὺ δὲν πέρασε ποτὲ ἀπ' τὸ μυαλό του ἢ δὲν ἤθελε, ἀφοῦ ἦταν στρατευμένος πολεμιστὴς τῆς Ἐκκλησίας, νὰ θέσῃ ὑπὸ ἀμφισβήτηση οὔτε τὸ παραμικρὸ ἀπ' τὰ γραφόμενά της. Οὔτε θέλησε νὰ δῇ τὴν σκανδαλώδη προστασία

ἐκκληφθῇ ὡς γραφὲν ὑπὸ Ἰουδαίου». («Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας», τ. 83, ἔκδ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 1996, σελ. 315-319).

Ἄς δοῦμε ὁμως τί ὑποστηρίζει στὰ ἀνθελληνικὰ αὐτὰ συγγράμματά του ὁ Θεόφιλος. Στρέφεται κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν γράφοντας: «Τί ὠφέλησαν τὸν Ὅμηρο τὸ ὅτι περιέγραψε τὸν Ἰλιακὸν πόλεμο καὶ ἐξαπάτησε πολλοὺς ἢ τὸν Ἡσίοδο ὁ κατάλογος τῆς Θεογονίας τῶν ὀνομαζομένων ὑπ' αὐτοῦ θεῶν ἢ τὸν Ὀρφέα οἱ 365 θεοί... Τί δὲ ὠφέλησε τὸν Ἀρατον ἢ σφαιρογραφία τοῦ κοσμικοῦ κύκλου ἢ αὐτοὺς ποὺ εἶπαν ὅμοια πράγματα μ' αὐτόν, πλὴν τῆς κατ' ἀνθρωπὸν δόξας, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισαν ὄχι κατ' ἀξίαν; Τί ἀληθὲς εἶπαν; Ἡ τί ὠφέλησαν τὸν Εὐριπίδη καὶ τὸν Σοφοκλῆ ἢ τοὺς ἄλλους τραγωδιογράφους οἱ τραγωδίες, τὸν Μένανδρο καὶ τὸν Ἀριστοφάνη καὶ τοὺς λοιποὺς κωμικοὺς οἱ κωμωδίες ἢ τὸν Ἡρόδοτο καὶ τὸν Θουκυδίδη οἱ ἱστορίες τους ἢ τὸν Πυθαγόρα τὰ ἄδυστα ἀγιαστήρια καὶ οἱ στήλες τοῦ Ἡρακλέους ἢ τὸν Διογένη ἢ κυνικὴ φιλοσοφία ἢ τὸν Ἐπίκουρο τὸ δόγμα ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόνοια ἢ τὸν Ἐμπεδοκλῆ ἢ διδασκαλία τῆς ἀθεο-

ποὺ ἀπελάμβανε ὁ Παῦλος ἀπ' τὴν κρατικὴ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία, πού, ἐνῶ ἦταν ὑπὸ κατηγορίαν κρατούμενος, ἐπροστατεύετο σὰν ἕνας Ρωμαῖος ὑπάτος. Δὲν σκέφθηκε ποτὲ νὰ πῇ, πῶς, ἀφοῦ καὶ ἡ Ρώμη καὶ ἡ Ἑλλάδα, οἱ καλλιμάρμαρες, δὲν εἶχαν ἀνάγκη σκηνηῶν (τσαντηριῶν), διότι οἱ κάτοικοί των δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ νομάδες, ποῦ ἄραγε προωθοῦσε ὁ Παῦλος τὶς σκηνὲς τῆς παραγωγῆς του; Δὲν σκέφθηκε ποτέ ὁ Χρυσόστομος νὰ πῇ, πῶς τόσα χρόνια κρατούμενος ὁ Παῦλος ποῦ εὑρίσκει τόσα χρήματα νὰ ζῇ καὶ νὰ πληρῶνῃ ἐνοίκιο στὴν Ρώμη, ὅταν ἐκεῖ ὠδηγήθηκε, γιὰ νὰ δικαστῇ ἀπ' τὸν Καίσαρα; Ἡ περιποίηση ποὺ ἀπελάμβανε στὴν Ρώμη ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ σκανδάλου γιὰ ἕναν ὑπόδικο. Ὁ Χρυσόστομος κρύβει τὴν ἀλήθεια, λέγοντας πῶς «ὄλην τὴν βάρβαρον Ἑλλάδα ὁ σκηνοποιὸς ἐπέστρεψεν», ἀφοῦ πολὺ καλὰ τὸ ξέρει, πῶς ὁ σκηνοποιὸς περιλούστηκε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους μὲ μύρια εἰρωνικὰ σχόλια. Ἡ Ἑλλάδα ἐκχριστιανίσθηκε «μὲ τὸ ζόρι», μὲ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ κι ἀπ' τὸ ἀμόρφωτο δῆθεν «χριστιανικὸ» ἀσκέρι τοῦ βάρβαρου Ἀλάρικου, κι ὁ Χρυσόστομος τὸ ξέρει, τὸ ζῇ, μὰ τὸ ἀποσιωπᾷ, γιατί δὲν θέλει νᾶναι Ἑλληνας,

τητας ἢ τὸν Σωκράτη ὁ ὄρκος εἰς τὸν κύνα... Γιατί πέθανε ἐκονσίως, ποιὸν καὶ ποιᾶς φύσεως μισθὸ ἤλπιζε, ὅτι θὰ λάβῃ μετὰ θάνατον; Τί δὲ ὠφέλησε τὸν Πλάτωνα ἡ παιδεία, τὴν ὁποία διεμόρφωσε, ἢ τοὺς ἄλλους φιλοσόφους τὰ δόγματά τους...; Αὐτὰ λέγομε, γιὰ νὰ ἐπιδείξουμε τὴν ἀνωφελῆ καὶ ἄθελαν διάνοιά τους. Ὅλοι αὐτοὶ ἀγαπήσαντες τὴν κενὴ καὶ μάταιη δόξα, οὔτε αὐτοὶ ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθεια οὔτε ἄλλους βεβαίως προέτρεψαν πρὸς τὴν ἀλήθεια» (βιβλ. Γ, παρ. 2-3).

Τίποτε ἀληθὲς δὲν εἶπαν οἱ Ἕλληνες σοφοὶ κι οὔτε ὠφέλησαν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ τὸν Θεόφιλο! Χαρακτηρίζει δὲ τὴν ἐλληνικὴ σοφία «μωρία», ἐφ' ὅσον ἀπευθυνόμενος στὸν Αὐτόλυνκο λέγει: «καθὼς εἶσαι φρόνιμος, εὐχαρίστως ἀνέχεσαι τὶς μωρίες» (βιβλ. Γ, παρ. 4). Τὸν «σοφώτερον τῶν Ἑλλήνων» Πλάτωνα τὸν θεωρεῖ φλύαρο: «Πλάτων δέ, ὁ δοκῶν Ἑλλήνων σοφώτερος γεγενῆσθαι, εἰς πόσῃ φλυαρίᾳ ἐχώρησεν» (βιβλ. Γ, παρ. 16), ὅπως καὶ ὄλους τοὺς Ἕλληνες σοφοὺς (βιβλ. Β', παρ. 10), τῶν ὁποίων ἡ φιλοσοφία εἶναι «ἀνωφελὴς» καὶ τὴν «περιφρονεῖ ἀφάνταστα».

κι ἂς μιλᾷ ἑλληνικά. Πολιτισμός γι' αὐτὸν εἶναι ὅ,τι ἡ Ἰουδαιο-χριστιανικὴ κουλτούρα ἐπιδιώκει νὰ περάσῃ. Ἀκούστε τον: «Θέλεις νὰ ἔχῃς λίγη παρηγοριὰ στὴν ψυχὴ σου; Μὴ πηγαίνεις στὰ θέατρα. Νὰ πηγαίνῃς καλύτερα στὰ περβόλια, στοὺς ποταμούς, στὶς λίμνες, στοὺς κήπους, ν' ἀκοῦς τὰ τζιτζίκια, πηγαινέστε στὶς ἐκκλησίες». Ἀκούστε τον σ' ἄλλῃ ὁμιλία του: «Πολλὲς φορὲς σᾶς νουθέτησα νὰ μὴ πηγαίνετε στὰ θέατρα, μὰ δὲ μὲ ἀκούσατε, καὶ ἐνῶ ἀπ' αὐτὰ δὲν φεύγει κανεὶς, ἂν δὲν τελειώσῃ ἡ παράσταση, ἀπ' τὴν Ἐκκλησίᾳ φεύγετε, πρὶν τελειώσῃ ἡ λειτουργία». Κάθε τι ποὺ ἔχει ρίζα Ἑλληνικὴ τὸ κυνηγᾷ καὶ τὸ ἐχθρεύεται, ὅπως πιὸ πάνω τὰ θέατρα ἀλλὰ καὶ τὸν ἀθλητισμό: «Δὲ βλέπετε στοὺς ἀγῶνες, ὅταν ὁ ἀγωνοθέτης βαδίζει διὰ μέσον τῆς ἀγορᾶς, πόση εὐταξία καὶ σιωπὴ ὑπάρχει στὸν λαό; Πῶς λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ ὁ Διάβολος πομπεύει ὑπάρχει τέτοια σιωπὴ, κι ἐδῶ ποὺ εἶναι ὁ Χριστὸς ἔχει τόσο θόρυβο»;

Σὲ ὁμιλία του τὴν ἡμέρα τῆς Σαρακοστῆς θὰ φωνάξῃ: «Ἄς ντραποῦν οἱ Ἕλληνες βλέποντας τὴν ἀγάπη μὲ τὴν ὁποία ἀποδεχόμεθα καὶ ἀσπαζόμεθα τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς κι ἂς

Οἱ Ἕλληνες ὅμως σοφοὶ πλὴν τῶν ἄλλων ἦσαν καὶ ἀνῆθικοι, ἐφ' ὅσον, ἐνῶ προσπαθοῦσαν νὰ γράψουν περὶ σεμνότητος, ἐδίδαξαν νὰ διαπράττῳται ἀσελγείες («οὐχὶ καὶ περὶ σεμνότητος πειρώμενοι γράφειν ἀσελγείας... ἐδίδαξαν ἐπιτελεῖσθαι...»; (βιβλ. Γ, παρ. 3). Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διανοούμενοι ἦσαν διεστραμμένοι, ψυχικὰ ἀνισόρροποι καί... ἀνθρωποφάγοι! «Οἱ ὁπαδοὶ τέτοιων φιλοσοφιῶν – γράφει ὁ Θεόφιλος – ἀποδεικνύονται ἀπὸ τὰ δόγματά τους, ὅτι διδάσκουν ἢ ἀθεῖα ἢ πολυμιξία καὶ ἀθεμίτους μίξεις. Ἐπὶ πλέον στὰ συγγράμματά τους ἀπαντᾶται καὶ ἡ ἀνθρωποφαγία («ἔτι μὴν καὶ ἀνθρωποδορία παρ' αὐτοῖς εὐρίσκεται»), πρῶτους δὲ ἀναγράφουν ὡς διαπράξαντες τὴν ἀνθρωποφαγίαν τοὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους τιμοῦν» (βιβλ. Γ, παρ. 8). «Διότι ποιὸς δὲν ὑμνεῖ – γράφει – τὸν Κρόνον ὡς τεκνοφάγο, τὸν δὲ υἱὸν τοῦ Δία ὡς καταπίνοντα τὴν Μῆτιν καὶ ἐτοιμάζοντα μικρὰ δεῖπνα στοὺς θεοὺς, στὰ ὁποῖα λέγουν, ὅτι τοὺς ὑπηρετεῖ κάποιος χωλὸς χαλκένυς Ἡφαίστος» (βιβλ. Γ, παρ. 3).

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατὰ τὸν Θεόφιλον ἐκτὸς ἀπὸ... ἀνῆθικοι καὶ ἀνθρω-

ὀνομάζουν ἐκεῖνοι γιορτὲς καὶ πανηγύρια τῇ μέθῃ κι ὅλες τὶς ἄλλες ἀκολασίες κι ἀσχημίες».

Ὁ Χρυσόστομος εἶναι ἓνας ἀπολογητής, ὑπερασπιστής καὶ ὑπηρέτης τοῦ Ρωμαιοχριστιανικοῦ κατεστημένου, πὺν θέλει τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ φθόνο κι ἀπὸ σύμπλεγμα κατωτερότητος ἄθεους, εἰδωλολάτρεις καὶ κατ' ἐπέκταση βάρβαρους. Δὲν εἶναι ἐπιστήμονας μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἐρευνητῆ, εἶναι συνήγορος τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἰδεολογικοῦ ἐπεκτατισμοῦ διὰ τῆς θρησκείας, πὺν δὲν τολμᾷ ἢ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται ν' ἀμφισβήτησῃ τὴν θεοπνευστία τῶν Ἑβραϊκῶν κειμένων.

Ἄλλ' οἱ ἅγιοι Πατέρες ἦσαν σίγουροι, ὅτι ὠρθοτομοῦσαν τὸν τοῦ Γιαχβὲ λόγον ἀληθείας! Ἡ Ἑλλάς τότε δυστυχῶς ὡς πολιτικὸς ὀργανισμὸς ἦταν χώρα ὑποτελῆς στὸ πανίσχυρο Ρωμαϊκὸ κράτος· καὶ τὸ λεγόμενο κράτος τοῦ Βυζαντίου δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀνάλγητο κράτος τῆς Ρώμης, πὺν μὲ τὸν ὀγκόλιθο τῆς ἐξουσίας του προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο καὶ μέσο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ὑποδάθμιση καὶ τὴ λησμονιὰ τῆς ἱστορίας καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς τῆς ἱερῆς κι ἐνδοξῆς χώρας, ἀσχέτως ἂν αὐτὸ

ποφάγοι ἦσαν καὶ πεπλανημένοι εἰδωλολάτρεις, οἱ ὁποῖοι ἐλάτρευαν σὰν θεοὺς καὶ προσκυνοῦσαν λίθους καὶ ξύλα: «Διότι μοῦ φαίνεται γελοῖο – γράφει – οἱ μὲν λιθοξόοι καὶ πλάστες ἢ ζωγράφοι ἢ χωνευτὲς νὰ πλάθουν, νὰ ζωγραφίζουν... νὰ κατασκευάζουν θεοὺς». Γελοῖα ὅμως καὶ συκοφαντικὰ εἶναι αὐτὰ πὺν γράφει ὁ Θεόφιλος: οἱ τεχνίτες δὲν κατεσκεύαζαν θεοὺς ἀλλὰ εἰκόνες (ὁμοιώματα θεῶν). Συνεχίζει ὅμως: «...οἱ ποιήσαντες καὶ πωλήσαντες ἔρχονται μὲ ζῆλο καὶ μὲ παράταξι θυνσιῶν καὶ σπονδῶν γιὰ νὰ τοὺς προσκυνήσουν [σ.σ. ποτὲ οἱ ἀρχαῖοι δὲν προσκυνοῦσαν, ὅπως ἀπεδείχθη στὴν μελέτη μου μὲ τίτλο «Ὁ ἀνθελληνισμὸς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (I)», τ. 197, σελ. 12257] καὶ τοὺς θεωροῦν θεοὺς, χωρὶς νὰ γνωρίζουν, ὅτι εἶναι λίθος ἢ χαλκὸς ἢ ξύλο ἢ χρῶμα ἢ καὶ κάποια ἄλλη ὕλη» (βιβλ. Β', παρ. 2). Οὐδέποτε ὅμως οἱ ἀρχαῖοι ἐθεωροῦσαν τὰ ἀγάλματα θεοὺς. Ὁ φιλόσοφος Κέλσος ἀναγκάζεται ν' ἀπαντήσῃ: «Ἄν πιστεύουν οἱ χριστιανοί, ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι θεὸς ἡ πέτρα ἢ τὸ ξύλο ἢ ὁ χαλκὸς ἢ ὁ χρυσός, τὸν ὁποῖο ἐδούλεψε ὁ τάδε ἢ ὁ δεῖνα, ἢ σοφία τους εἶναι ἀστεία. Γιατί ποιὸς ἄλλος, ἂν βέβαια δὲν εἶναι τελείως βλά-

τὸ Βυζαντινὸ κράτος μιλοῦσε τὴ γλῶσσα τῆς Ἑλλάδος κι εἶχε πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινούπολη. Τοῦτο τὸ λεγόμενο Βυζαντινὸ (κατ' εὐφημισμὸ) κράτος ἦταν πέρα γιὰ πέρα ἐχθρικότατο πρὸς κάθε τι τὸ Ἑλληνικό· κι αὐτὸ ἀκόμα τ' ὄνομα Ἑλλην ἦταν ὑπὸ διωγμὸ κι ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸ *Ρωμιός*.

Τὸ κράτος αὐτὸ τῆς Κωνσταντινούπολης στὴν κυριολεξία ἄλλαξε «χιτλερικά» τὰ «φῶτα» αὐτῆς τῆς πανεύμορφης, τῆς πανένδοξης, τῆς πνευματικώτατης χώρας μας, τῆς Ἑλλάδος, «γονατίζοντάς» τη μὲ τὸ «περίστροφο στὸν κρόταφο» νὰ δεχθῇ ιδέες, δοξασίες κι ἀντιλήψεις πέρα γιὰ πέρα ξένες πρὸς τὴν ἱστορία της, πρὸς τὴν παράδοσή της, πρὸς τὸ ἦθος της, πρὸς τὴν εὐγένειά της, πρὸς τὴ νοημοσύνη της, πρὸς τὴν καταγωγή της. Ὁ λεγόμενος «Ἑλληνοχριστιανικὸς Πολιτισμὸς» εἶναι ἓνα ζαχαρωμένο χάπι κατευνασμοῦ, γιατί ὅσοι πιπιλίζουν τοῦτον τὸν ὄρο ἐθελοτυφλοῦν μπροστὰ στὴν ἱστορία, στὴν ἔρευνα καὶ στὴν πραγματικότητα. Δυστυχῶς, ὁμοεθνεῖς μου φίλτατοι Ἑλληνες, τούτη ἡ ἀληθινὴ ἱστορία ποτὲ δὲν πέρασε· καὶ δὲν ξέρω, ἂν κάποτε θὰ περάσῃ ἀπ' τὰ μαθητικά θρανία τῶν παιδιῶν μας – κι ἄλλη μία φορὰ δυστυχῶς κανεῖς δὲν ρωτᾷ

κας, νομίζει, ὅτι αὐτὰ εἶναι θεοὶ καὶ ὄχι ἀφιερῶματα στοὺς θεοὺς καὶ ἀναθήματα μὲ τὴ μορφή τους;... Γιὰ νὰ μὴν γελάῃ ὁλος ὁ κόσμος μαζί σας, πὺν ἀπὸ τὴν μιὰ συκοφαντεῖτε ὡς εἰδῶλα τοὺς ἄλλους, τοὺς γνωστοὺς θεοὺς, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη λατρεύετε αὐτὸν πὺν εἶναι ἀθλιώτερος κι ἀπ' τὰ ἴδια τὰ εἰδῶλα...» («Ἀληθὴς Λόγος»).

Ὁ Θεόφιλος κατακρίνει τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία καὶ πιστεύει ὅπως ὁ Τατιανὸς («Δανλός», τ. 197), ὅτι οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ ἦσαν κακοὶ δαίμονες, οἱ ὁποῖοι παρεπλάνησαν τοὺς Ἑλληνες. Γράφει ἐπ' αὐτοῦ: «Καὶ χωρὶς νὰ θέλουν, ὁμολογοῦν ὅτι δὲν γνωρίζουν τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ ἐμπνευσθέντες ὑπὸ δαιμόνων καὶ καθοδηγηθέντες ὑπ' αὐτῶν εἶπαν γιὰ τοὺς ἑαυτούς τους ὅσα εἶπαν («ὑπὸ δαιμόνων δὲ ἐμπνευσθέντες καὶ ὑπ' αὐτῶν φυσιωθέντες ἃ εἶπον δι' αὐτῶν εἶπον»). Πράγματι οἱ ποιητές, ἰδίως ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος, ἐμπνευσθέντες, ὅπως λέγουν, ὑπὸ τῶν Μουσῶν, ἐλάλησαν μὲ φαντασία καὶ πλάνη («φαντασία καὶ πλάνη ἐλάλησαν») ὅχι μὲ καθαρὸ πνεῦμα ἀλλὰ μὲ πλάνο («καὶ οὐ καθαροῦ πνεύματι ἀλλὰ πλάνῳ»). Αὐτὸ δὲ δεικνύεται σαφῶς ἐκ τούτου, ὅτι καὶ

τὸ γιατί, παρὰ σιωπηλὰ ὅλοι μας «τρῶμε τὸ δοτάνι μας».

Ἄλλὰ ἅς μὴ καταπιανώμαστε μόνο μὲ τὸν Χρυσόστομο. Τὰ παρακάτω λόγια εἶναι τοῦ Ἐφραίμ τοῦ Σύρου: «Ἄς τιμήσουμε τίς ἐορτὲς τοῦ Κυρίου ὅχι μὲ αὐλοὺς καὶ μὲ κιθάρες, σὰν χριστιανοὶ κι ὅχι σὰν Ἕλληνες μὲ δάφνες καὶ ἄνθη ἢ κάτι ἄλλο ποὺ θὰ προδίδεται Ἑλληνικό».

Κι ὁ Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης. Ἀκούστε τον: «Νὰ μὴν εἴμαστε μὲ τὰ λόγια εὐσεβεῖς καὶ μὲ τὸν τρόπο Ἕλληνες. Εἶναι τιποτένιοι ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοὶ ποὺ τηροῦν μύθους Ἑλληνικούς. Πῶς τολμοῦν καὶ μεταλαμβάνουν τὰ θεῖα μυστήρια αὐτοὶ ποὺ εἶναι χειρότεροι τῶν Ἑλλήνων;»

Ὅμως ἀκούστε τὸν Θεοφάνη τὸν Μοναχό, ποὺ θεωρεῖται σοφώτατος καὶ λογιώτατος: «Ν' ἀκοῦμε λόγους καλοὺς κι ὅχι τραγούδια, γιατί στὴν ὥρα τοῦ θανάτου μας αὐτὰ θάβναι ἐμπόδιο στὴ σωτηρία μας. Θὰ ἐμποδίζουν τοὺς ἀγγέλους νὰ πάρουν τὴν ψυχὴ μας καὶ θὰ μᾶς τὴν πάρουν οἱ δαίμονες». «Οἱ Ἕλληνες (θὰ πῃ ὁ μέγας Ἀθανάσιος) εἰρωνεύονται τὴν πίστη μας μὲ πλατὺ γέλωτα, εἶναι τῶν ἀπίστων ἢ ἀμάθεια».

οἱ δαιμονιόπληκτοι ἐνίστε καὶ ἔως τώρα ἐξορκίζονται στὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐτὰ τὰ πλάνα πνεύματα εἶναι δαίμονες, οἱ ὅποιοι καὶ τότε ἐνήργησαν σ' ἐκείνους (δηλ. στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες)» (βιβλ. Β, παρ. 8). Ὁ Κέλσος δίδει τὴν ἐξῆς εἰρωνικὴ ἀπάντησι: «Πρῶτα-πρῶτα θὰ ρωτήσω, γιατί δὲν πρέπει νὰ τιμᾶμε τοὺς δαίμονες; Δὲν διευθύνονται ὅλα σύμφωνα μὲ τὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ; Δὲν προέρχεται ἀπ' αὐτὸν κάθε πρόνοια; Καὶ ὅ,τιδήποτε ὑπάρχει μὲς στὸν κόσμον δὲν ὑπόκειται στοὺς νόμους τοῦ μέγιστου Θεοῦ;» («Ἀληθὴς Λόγος»).

Ὁ Θεόφιλος στρέφεται καὶ κατὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱστοριογράφων: «Τόσο ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης – γράφει – ὅσο καὶ ὁ Ξενοφῶν ἢ ἄλλοι ἱστοριογράφοι... τί τὸ σπουδαῖο εἶπαν;» («Ἦτοι γὰρ Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης ἢ καὶ Ξενοφῶν τί γὰρ μέγα ἔφασαν;»: βιβλ. Γ, παρ. 26). Καὶ αὐτό, γὰ νὰ λάβουν τὴν θέσι τους οἱ Ἑβραῖοι προφῆτες, οἱ ὅποιοι ὅ,τι εἶπαν εἶναι θεόπνευστο καὶ ἄρα... ἀληθινό. Στρέφεται ὅμως κατὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ συγκεκριμένα τῆς ἀστρονομίας, ἣ ὁποία εἶναι μία καθαρὰ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη.

Μ' ἄς ἀκροασθοῦμε καὶ τὸν Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό: «Τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτὲς οὔτε νὰ παίξῃς οὔτε νὰ χορεύῃς, γιατί τὰ παιχνίδια κι οἱ χοροὶ ἔργα τοῦ διαβόλου εἶναι. Οἱ Ἕλληνες, οἱ ἄθεοι καὶ οἱ πεπλανημένοι, πὺν δὲν πίστευαν Θεό, πὺν δὲν ἤλπιζαν μήτε Ἀνάσταση μήτε Κρίση, ἐκεῖνοι τὰ ἔκαμναν αὐτὰ καὶ ἐχόρευαν κι ἔπιναν κι ἐχαίρονταν μὲ τὰ παιχνίδια. Ὅμως ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὰ κάνουμε στὶς γιορτὲς μας, ἀλλὰ νὰ θυμᾶσαι σέ τί ἔφταιξες τοῦ Θεοῦ, νὰ θυμᾶσαι τὸν θάνατο κι ὅτι μέλλεις νὰ τιμωρηθῇς, ἂν δὲν μετανοήσῃς. Αὐτὰ νὰ θυμᾶσαι καὶ ἀναστέναξε, κλάψε, δάκρυσε, λυπήσου καὶ θρήνησε καὶ θὰ σὲ λυπηθῇ ὁ Θεός».

Μὲ πολλή φειδῶ μπορῶ νὰ πῶ, πὺς ὁ Μέγας Βασίλειος τιμᾷ τὸ Ἑλληνικό, τῶν Ἀθηνῶν, πανεπιστήμιο, ὅπου φοίτησε. Ἀπ' τὰ ἔργα του καταλαβαίνει τὴν εὐρυμάθεια τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καὶ φιλόανθρωπου ἀνδρὸς ἐπὶ παντὸς πὺν σχετίζεται μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἑλλάδος. Συμβουλεύει: αὐτῶν τὸ παράδειγμα εἶναι καλὸ πρὸς μίμηση κι αὐτῶν πρὸς ἀποφυγή. Βέβαια δὲν ἀπεμπολεῖ τὴν Ἰουδαιοχριστιανικὴ διδασκαλία καὶ πιστεύει, ὅπως

Γράφει: «Τί δὲ ὠφέλησεν Ἄρατον ἢ σφαιρογραφία τοῦ κοσμικοῦ κύκλου;» (βιβλ. Γ, παρ. 2). Ὁ καθηγητὴς Πανεπιστημίου Π. Χρήστου γράφει: «Αὐστηρὸς διδλκιστὴς ὁ Θεόφιλος θεωρεῖ ἄνευ ἀξίας τὰς ἐπιστημονικὰς προσπαθείας κοσμογραφικῆς φύσεως» («Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας», τόμ. 83, ἔκδ. 1986, σελ. 431). Ἀπορρίπτει τὴν σφαιρικότητα τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν ἀνεκάλυψαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ ἀστρονόμοι: «Ταῦτα δὲ μὴ ἐπιστάμενοι (:αὐτὰ μὴ γνωρίζοντες) οἱ συγγραφεῖς βούλονται τὸν κόσμον σφαιροειδῆ λέγειν» (βιβλ. Β, παρ. 32). Ποιὰ εἶναι αὐτὰ πὺν δὲν ἐγνώριζαν οἱ ἀρχαῖοι; Μὰ ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Γιαχβὲ ἐποίησε τὸν οὐρανὸ (τὸν κόσμον) σὰν καμάρα καὶ τὸν ἄπλωσε σὰν σκηνή, γιὰ νὰ κατοικῇται. («Θεὸς οὗτος ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν καὶ διατείνας ὡς σκηνὴν κατοικεῖσθαι»: βιβλ. Β, παρ. 13). Αὐτὰ θυμίζουν τὰ λόγια τοῦ Χρυσοστόμου: «Ὁ οὐρανὸς ἔχει μορφὴν σκηνῆς. Ποῦ εἶναι αὐτοὶ πὺν λέγουν, ὅτι ὁ οὐρανὸς κινεῖται; Ποῦ εἶναι αὐτοὶ πὺν νομίζουν, ὅτι εἶναι σφαιρικός; Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἀπόψεις σαρώθηκαν πιὰ» («Πρὸς Ἑβραίους», ΙΔ', 1): Οἱ Χριστιανοὶ ἐπίστευαν, ὅτι ὁ κόσμος

ὅλοι οἱ Πατέρες, πὼς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες πρωτοστατοῦσε ὁ διάβολος. Θὰ σταθῶ σὲ δύο γραμμὲς ἀπ' τὸ ἔργο του «Πρὸς τοὺς νέους», ὅπου λέγει: «Ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων ὑπάρχουν φανεροὶ ἔρωτες καὶ μοιχεῖες μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ὕπατο Δία». Στὸν σεβαστό μας καθ' ὅλα μέγα Βασίλειο θ' ἀντιπαραθέσουμε τοῦτες τὶς λίγες γραμμὲς, παρμένες ἀπὸ ἓνα βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ ὁ μέγας ἱεράρχης μας ἀναντίρρητα τῇ θεωρεῖ ἀγία γραφή, τὸ «ᾠδὴ Ἀσμάτων». «Ἐλα, καλή μου, ἔλα κοντά μου, περισσότερα μου, ὁ χειμῶνας ἔφυγε καὶ μαζύ του ἡ βροχή, φάνηκαν λουλούδια, ἔλα κοντά μου νὰ δῶ τὸ πρόσωπό σου, ν' ἀκούσω τὴ γλυκεῖα φωνή σου, ἅχ πόσο ὁμορφο εἶν' τὸ προσωπάκι σου. Τὰ δυὸ θυζάκια σου σὰ δυὸ μικρὰ ἐλαφάκια μοιάζουν, πόσο ὁμορφα ποὺ εἶναι, τί ὁμορφα μυρίζουν τὰ ροῦχα σου, κερὶ (καυτὸ) στάζουν τὰ χεῖλη σου, μέλι καὶ γάλα ἡ γλῶσσα σου. Πόσο τορνευτὰ εἶναι τὰ μπούτια σου, ὁ ὀμφαλός σου κρασοπότηρο γεμάτο μοιάζει, ἡ κοιλία σου σὰ θημωνιά στολισμένη μὲ κρίνα, πόσο ὁμορφη καὶ πόσο γλυκεῖα εἶσαι, ἀγάπη, στὸ μπόι μοιάζεις φοινικιά καὶ στὰ θυζιά τσαμπιά ἀπὸ σταφύλια. Στὴ φοινικιά θέ ν' ἀνεβῶ, γιὰ νὰ μοῦ

ἔχει σχῆμα σκηνῆς ἢ τέντας μὲ δύο ὀρόφους· στὸν κάτω ὀροφο ὑπάρχει ἓνα τραπέζι, ἡ γῆ, στὸν ἄνω ὀροφο ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι κινοῦν τὰ φῶτα τῶν ἀστέρων. Τὸ ὅτι ὁ Θεόφιλος θεωρεῖ τὴν γῆ ἐπίπεδη φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἐξῆς στίχο: «οὗτος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς» (Β' 35), εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ἡσαΐα. Οἱ χριστιανοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ κατανοήσουν τὴν ἐλληνικὴ κοσμογονία καὶ τὴν ἐθεωροῦσαν «φαύλη» καὶ ἀντιεπιστημονική: «Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοσμολογίας ἀσύμφωνα ἀλλήλοις καὶ φαῦλα ἐξεῖπον» (βιβλ. Β, παρ. 8). Συνεχίζει: «Πολλοὶ λοιπὸν ἀπ' τοὺς (Ἑλληνες) συγγραφεῖς ἐμιμήθησαν (ἐνν. τοὺς Ἑβραίους) καὶ ἠθέλησαν νὰ συντάξουν διήγησιν περὶ τούτων καὶ λαμβάνοντας ἀπὸ ἐδῶ (ἐνν. τὴν Βίβλο) τὶς ἀφορμὰς εἴτε περὶ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου εἴτε περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν διετύπωσαν οὔτε κἀν ἓνα σπινθῆρα ἄξιο τῆς ἀλήθειας. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἢ συγγραφέων καὶ ποιητῶν λεγόμενα εἶναι ἀξιόπιστα ἐξ ἀπόψεως ἐκφραστικοῦ καλλωπισμοῦ· ἀλλ' ὁ λόγος τοὺς δεικνύεται μωρὸς καὶ κενός, καθ' ὅσον ἡ φλυαρία τοὺς εἶναι ἄφθονη, δὲν εὐρίσκεται δὲ σ' αὐτὰ ἡ τυχὸν ὑπάρχουσα ἀλή-

γίνουιν τ' ἀμπελιοῦ τσαμπιά τὰ δυὸ θυζάκια σου, κρασί τὸ πιὸ γλυκὸ ὁ λάρυγγάς σου».

Θαυρῶ λοιπόν, πὼς καθένας ἀφανάτιστος θὰ σχηματίσῃ τὴ γνώμη, πὼς ὅλο τὸ «᾿ Ἄσμα ᾿ Ἀσμάτων» εἶναι ἓνα ἐρωτικὸ βιβλίον, κι ἔτσι εἶναι. Οἱ ἱεροὶ ὅμως Πατέρες, μὲ τὴν προδιάθεσιν ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ἱερὸ θεόπνευστο βιβλίον, κάθισαν καὶ τὸ ἐξέτασαν πολὺπλευρα καὶ ἀποφάνθησαν: Ναί, φαίνεται νὰ εἶναι ἐρωτικὸ, μὰ ἐννοεῖ ἄλλον ἔρωτα, αὐτὸν τοῦ Γιαχβὲ μὲ τὸν Ἑβραϊκὸ λαὸ ἢ τὸν ἔρωτα τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ μὲ τὴν Ἑκκλησίαν του καὶ πὼς – γιὰ παράδειγμα – τὰ «δύο θυζιά» εἶν' ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. Νὰ ποῦμε, ἐντάξει, καλοπροαίρετα; Ἄντε νὰ τὸ ποῦμε. Ὡστόσο αὐτοὶ οἱ φωτισμένοι, οἱ πρῶτοι, οἱ ἄκακοι, οἱ σεμνοὶ καὶ πάνσοφοι Πατέρες θὰ μπορούσαν καλοπροαίρετα νὰ δάλουν κάτω τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον, τοὺς Ὀρφικοὺς ὕμνους, τὸν Πλάτωνα, τοὺς τραγικοὺς μας ποιητὲς κι ὅλη τὴν στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν καὶ νὰ τοὺς ἐρμήνευαν μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ποὺ ἐρμήνευσαν τὸ «᾿ Ἄσμα ᾿ Ἀσμάτων» κι ὅλα τ' ἄλλα Ἑβραϊκὰ ἱερὰ κείμενα.

Ὡς «᾿ Ερωτας» γιὰ τὸν Ἑλληνα – καὶ τὸν γράφω μὲ κεφαλαῖο

θεια» (B, 12). Τὴν μόνη ἀλήθεια κατὰ τὸν Θεόφιλον εἶπαν οἱ Ἑβραῖοι προφῆτες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν «θεοδίδακτοι» (B, 9).

Σκοπὸς τοῦ Θεόφιλου εἶναι ν' ἀποδείξῃ, πὼς ὁ Μωυσῆς καὶ οἱ Ἑβραῖοι, τοὺς ὁποῖους καὶ ὀνομάζει «προπάτορας ἡμῶν» (Γ, 20), ἦσαν ἀρχαιότεροι τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι οἱ τελευταῖοι ἔλαβαν ἀπ' τὴν Βίβλον κοσμολογικὰ καὶ ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα καὶ διέστρεψαν. Ὑποστηρίζει, ὅτι «ὑπὸ τῶν προφητῶν μεταγενέστεροι γενομένοι οἱ ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι ἔκλεψαν ἐκ τῶν Ἀγίων Γραφῶν» (Α, 14). «Ὅλα δὲ αὐτὰ μᾶς διδάσκει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκφρασθὲν διὰ τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν ὥστε τὰ συγγράμματα ἡμῶν τῶν θεοσεδῶν εἶναι ἀρχαιότερα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀποδεικνύεται, ὅτι εἶναι ἀληθέστερα ἀπὸ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς καὶ ποιητὲς» (B, 30). Προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι προφῆτες καὶ ὁ νομοθέτης Μωυσῆς εἶναι κατὰ πολὺ ἀρχαιότεροι τῶν Ἑλλήνων: «Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ νομοθέτες εὐρίσκονται νὰ νομοθετοῦν μεταγενέστερα. Ἐὰν ἀναφέρῃ κανεὶς τὸν Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον, αὐτὸς ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν βασιλέων Κύρον καὶ Δαρεΐ-

ἔψιλον – εἶναι ἡ θαυμαστή συμπαντική ἔλξη ποὺ διέπει τὸ Σύμπαν ὁρατῶς κι ἀοράτως. Αὐτὴ τὴν ἔλξη ὁ Ἡσίοδος τὴν εἶπε Ἔρωτα, πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος καὶ μετὰ οἱ Στωικοὶ τὴν εἶπαν Λόγον, οἱ Κινέζοι σοφοὶ τὴν εἶπαν Ταὸ κι οἱ σύγχρονοί μας ἐπιστήμονες τὴν εἶπαν ἠλεκτρομαγνητισμό. Ὁ Ἔρωτας γιὰ τὸν Ἑλληνα εἶναι ἡ ἀναντικατάστατη μυστική τελετουργία, σεβαστὴ ὡς αἷτιο τῆς ζωῆς. Εἶναι ὁρατὸς στὰ φυτὰ, στὰ ἔντομα, στὰ ζῶα, στὸν ἄνθρωπο, στὰ φυσικὰ φαινόμενα, στὰ ἄτομα τῆς ὕλης, στὴν «ψυχολογία» τοῦ Σύμπαντος. Ὁ Ἔρωτας εἶναι ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς. Συνεπῶς οἱ «ἐρωτικὲς» ἐπιδόσεις καὶ παραλλαγές τοῦ ὕπατου Δία διαλαλοῦν ἀνθρωπομορφικῶς, πὼς ὅ,τι ὑψηλό, ὅ,τι ὠραῖο, ὅ,τι μεγάλο, ὅ,τι σοφό, ὅ,τι θαυμαστό, ὅ,τι ὑλικὸ καὶ πνευματικόν, ὅποια ἐπιστήμη καὶ Τέχνη, τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι προέρχονται ἀπὸ θεϊκὴ γονιμοποίηση, ἀπὸ θεϊκὸ σπέρμα, ἀπὸ θεϊκὴ σύλληψη, εἶναι δηλαδὴ ὁ τοῦ Διὸς πολιτισμός, μὲ τὰ νάματα τοῦ ὁποίου πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύθηκε.

Κι αὐτὴ ἡ ἀνθελληνικὴ ἐκστρατεία τῶν ἱερῶν Πατέρων, γιὰ νὰ βιωθῇ καὶ ριζωθῇ στὴν ψυχὴ τοῦ «ποιμνίου» των, σερδριζόταν, μὰ

ου, κατὰ τὸν χρόνον τοῦ προειρημένου προφήτου Ζαχαρίου, ζήσαντος πολλὰ ἔτη μεταγενέστερα (τοῦ Μωυσέως). Ἐὰν ἀναφέρῃ κανεὶς τοὺς νομοθέτες Ἀνκοῦργο, Δράκοντα ἢ Μίνωα, προηγοῦνται τούτων σ' ἀρχαιότητα τὰ ἱερά μας=(ἐδραϊκά) διδλία, ἀφοῦ τὰ γράμματα τοῦ θείου νόμου, τοῦ δοθέντος σ' ἐμᾶς διὰ τοὺς Μωυσέως, δεικνύονται προγενέστερα καὶ τοῦ Διός, βασιλέως τῶν Κρητῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου» (Γ 23). Ὁ Π. Χρήστου, σχολιαστὴς τοῦ ἔργου τοῦ Θεοφίλου, ἀναγκάζεται νὰ παρατηρήσῃ τὰ ἑξῆς, ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἀνώτερον ἀπόσπασμα: «Ὁ Σόλων ἔζησε ὀλίγας δεκαετίας ἐνωρίτερον. Ἡ τάσις νὰ ἀποδειχθοῦν μεταγενέστεροι κατὰ πάντα οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς εἶναι ἀπεριόριστος...» Δὲν προηγοῦνται ὁμῶς (οἱ Ἑδραῖοι) τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Διός, βασιλέως τῆς Κρήτης, καθὼς καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, θὰ προσθέταμε ἐμεῖς.

Κατὰ τὸν Θεόφιλο οἱ Ἕλληνες ἦσαν «ἄθλιοι καὶ δυνσεδέστατοι καὶ ἀνόητοι... καὶ φιλοσοφῆσαντες ματαιῶς», ἐνῶ τὴν ἀλήθεια τὴν εἶπε ὁ Μωυσῆς: «περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου ἐξιστορῶν, διηγῆσατο τίνι τρόπῳ (= διηγῆ-

καὶ σερβιρίζεται, μὲ γαρνιτούρα τὸν μεταφυσικὸ φόβο, ὅπως κάμνουν μερικὲς μανάδες, γιὰ νὰ φᾶνε τὸ φαῖ τους τὰ παιδιά τους: Δὲν ὑπάρχει ὁμιλία πατερική, ποὺ νὰ μὴν ἔχη ἀναφορὰ στὴν Κόλαση καὶ στὸν Παράδεισο, στὴ σκληρὴ τιμωρία καὶ στὴ θεία ἀνταμοιβή.

Διευκρίνιση: Ὁ Τατιανὸς, τοῦ ὁποῖου ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο του «Πρὸς Ἑλληνας» περιελήφθησαν στὸ τεῦχος 197, εἶναι ὁ πρῶτος καὶ σημαντικώτατος ἀπολογητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ ποὺ ἔδρασε στὴ Ρώμη. Τὰ ἔργα του περιλαμβάνονται στὴν ἐπίσημη ἔκδοση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (σειρὰ ΒΕΠΕΣ = Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων) ὅπως καὶ στὴν «Ἑλληνικὴ Πατρολογία» τοῦ ἀδβδᾶ Μίν. Ἀργότερα ὁ Τατιανὸς ἀποσύρθηκε στὴν ἔρημο, ὅποτε καθιέρωσε τὴν θεία μετάληψη μὲ ὕδωρ ἀντὶ οἴνου καὶ θεωρήθηκε αἰρετικός.

Τὰ ἀνθελληνικά κείμενά του ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Ἀπολογητικὴ.

θηκε μὲ ποιὸ τρόπο) γεγένηται ὁ κατακλυσμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ Πύρραν οὐδὲ Δευκαλίωνα ἢ Κλύμενον μυθεύων» (Γ 18). Ὁχι λοιπὸν ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, οἱ γενάρχες τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ὁ Νῶε καὶ οἱ Ἑβραῖοι προπάτορές «μας». Αὐτοὶ ἦσαν οἱ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὄχι οἱ Ἕλληνες.

Θέλει νὰ δώσῃ τὸ προβάδισμα στὴν Ἀνατολή. Γράφει σχετικὰ: «Μετὰ δὲ τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἐξέλεξε γι' αὐτὸν τοποθεσίαν στὶς ἀνατολικὰς περιοχάς,... ὅπου καὶ τὸν ἔθεσε» (Β 19). Δὲν εἶναι συνεπῶς κοιτὶς τοῦ ἀνθρώπου γένους ἡ Αἰγίς, ὅπως ἔχει ἀποδείξει ἡ σύγχρονη ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη (δὲς Μάριον Δ. Δημόπουλον, «Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποσιωπᾷ ὁ Ἀφροκεντρισμός», «Δαυλός», τ. 193), ἀλλὰ ἡ Ἀνατολή.

Στὶς ἀνθελληνικὰς αὐτὰς ἀπόψεις τοῦ Θεοφίλου καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ Ἑβραίων συγγραφέων ἀπαντᾷ ὁ Διογένης Λαέρτιος στὸ ἔργο του «Βίοι τῶν Φιλοσόφων»: «ὅλοι ὅμως οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ πλανῶνται ἀπὸ ἄγνοια, ἀποδίδοντας στοὺς βαρβάρους τὰ ἐπιτεύγματα τῶν Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον ἡ φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ξεκίνησε».

Μάριος Δημόπουλος

μγ. Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος (II)

Ὁ μέγας προπατοράς «μας» λοιπόν, ὁ Ἰούδας, ὁ ἐλευθερωτής μας ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν μυσαρῶν Ἑλλήνων, συνεχίζει τὶς μάχες του κατὰ τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἀθέων. Ἔτσι χαρακτηρίζονται δὲ τόσο οἱ Ἕλληνες σὰν φυλή, ὅσο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι πὺν ἄλλαξαν θρήσκευμα (ἀπὸ τὸ ἰουδαϊκὸ στοῦ ἑλληνικό): Θεωροῦνταν πλέον, ὅτι ἄλλαξαν φυλή. Ἔτσι: «ναὶ ἐπολέμει Ἰούδας πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἡσαῦ ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ καὶ Ἀκραβαττηνῇ, ὅτι περιεκάθηντο τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς πληγὴν μεγάλην καὶ συνέστειλεν αὐτοὺς καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν. Καὶ ἐμνήσθη τῆς κακίας υἱῶν Βαϊάν, οἳ ἦσαν τῷ λαῷ εἰς παγίδα καὶ εἰς σκάνδαλον ἐν τῷ ἐνεδρεῦειν αὐτοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς. Καὶ συνεκλείσθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς πύργοις, καὶ παρενέβαλαν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐνεπύρρισε τοὺς πύργους αὐτῆς ἐν πυρὶ σὺν πᾶσι τοῖς ἐνοῦσι» (Μακκαβαίων Ε' 3-5). Τοὺς ἔκανε στὰ κάρβουνα. [Καὶ μετὰ φωνάζουν γιὰ φούρνους καὶ τέτοια. Ἀμ στὸ σπίτι τοῦ κρεμασμένου, συναπόγονοι, δὲν μιλάνε γιὰ σχοινί].

Δὲν σταμάτησε θέδαια ἐδῶ ὁ προπάτοράς μας: «καὶ ἀπέστρεψεν Ἰούδας καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ ὁδὸν εἰς τὴν ἔρημον Βόσσορα ἄφνω· καὶ κατελάβετο τὴν πόλιν καὶ ἀπέκτεινε πᾶν ἄρσενικὸν ἐν στόματι ρομφαίας καὶ ἔλαβε πάντα τὰ σκεύη αὐτῶν καὶ ἐνέπρησεν αὐτὴν πυρὶ» (Μαρκ. Ε' 28). Φαντασθῆτε, γιὰ νὰ τὰ γράφουν αὐτά, τί ἄλλα ἔκανε ὁ προπάτορας. Ὅλα τὰ ἄρσενικά λοιπὸν σκότωσε ὁ προπατεροῦλης, ὅταν κυρίευσεν τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἔκαψε θέδαια. Ὅλα τὰ ἄρσενικά, καὶ τὰ παιδάκια.

Τὸ ἴδιο ὁμως κάνει καὶ πρὸ κάτω: «καὶ ἀπέκλινεν εἰς Μασφὰ καὶ ἐπολέ-
μησεν αὐτὴν καὶ προκατελάβετο αὐτὴν καὶ ἀπέκτεινε πᾶν ἀρσενικόν αὐτῆς
καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῆς καὶ ἐνέπρησεν αὐτὴν πυρὶ» (Μαρκ. Ε' 35). Εὐῶγε,
προπάτορα, τὰ κατάφερες καὶ πάλι.

Στὴν πόλιν Ἐφρώνα πρωτοτύπησε: «καὶ ἀπώλεσε πᾶν ἀρσενικὸν ἐν στόματι ρομφαίας καὶ ἐξερρίζωσεν αὐτήν καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῆς καὶ διῆλθε διὰ τῆς πόλεως ἐπάνω τῶν ἀπεκταμμένων» (Μαρκ. Ε' 51). Βρέ, θηρίο εἶναι ὁ προπάτορας. Ἀφοῦ τοὺς σκότωσε ὅλους τοὺς ἀρσενικοὺς, πέρασε, λέει τὸ ἱερό «μας» διβλίο, μέσα ἀπὸ τὴν πόλιν πατώντας πάνω στὰ σώματα τῶν σκοτωμένων. Ἀπὸ ἐδῶ ὁ γῆγε φαίνεται καὶ τὸ γνωστὸ «πατάει ἐπὶ πτωμάτων».

Καὶ ἀφοῦ τὰ ἔβαλε μὲ τοὺς ἀνθρώπους, προκειμένον νὰ χορτάσῃ τὴν
μανίαν του τῆς καταστροφῆς, τὰ ἔβαλε καὶ μὲ τὰ ἄψυχα: «Καὶ ἐξέκλινεν
Ἰούδας εἰς Ἀζωτον γῆν ἀλλοφύλων (= Ἑλλήνων Φιλισταίων) καὶ κα-
θεῖρε τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατέκρινε πυρὶ

καὶ ἐσκόλευσε τὰ σκῦλα τῶν πόλεων καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν Ἰούδα» (Μακκ. Ε' 68). Μπράβο, ὁρὲ προπάτορα. Θὰ ἔπρεπε νὰ χρειαζόταν πολὺ ἀνδρεία, γιὰ νὰ τὰ καταφέρῃς νὰ γκρεμίσῃς τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα. Μένω ἄφωνος ἀπὸ τὴν παλληκαριά σου.

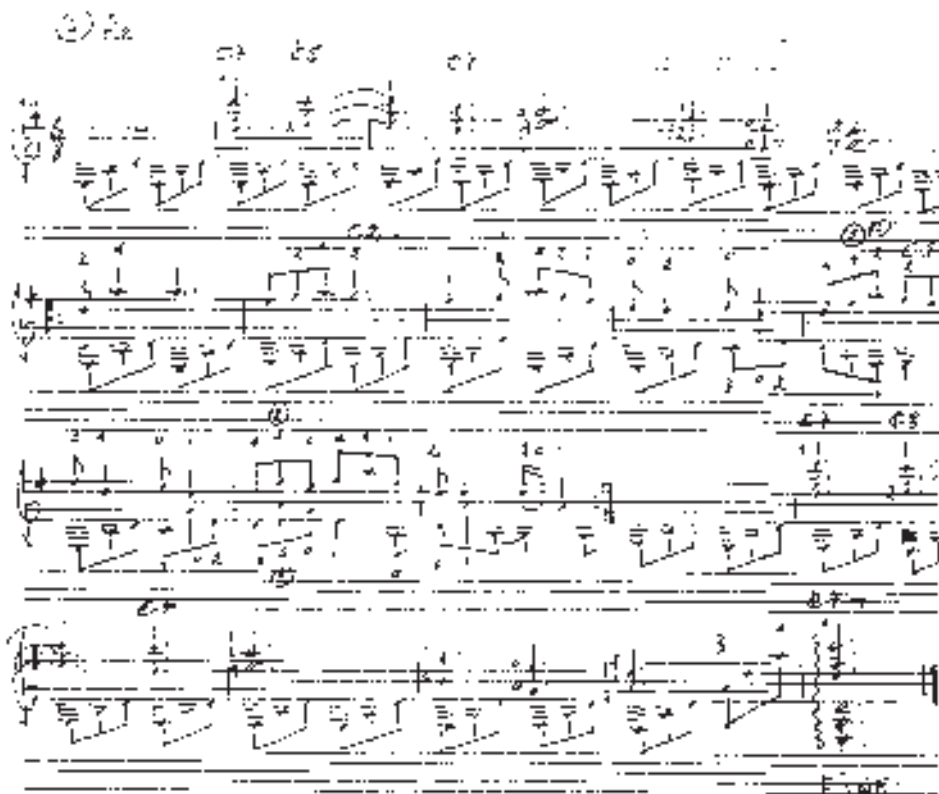
Τὸ πῶς φοβερὸ ὅμως εἶναι τὸ ἀπόσπασμα ἐκεῖνο, ὅπου πεθαίνει ὁ Ἀντίοχος, ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν Ἰουδαίων. Ἀκοῦστε, πῶς τὸν παρουσιάζει τὸ ἱερό μας βιβλίον: «νῦν δὲ μινῆσκομαι τῶν κακῶν, ἃ ἐποίησα ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔλαβον πάντα τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ ἐξαπέστειλα ἐξᾶραι τοὺς κατοικοῦντας Ἰούδα διακενῆς. Ἔγνων οὖν ὅτι χάριν τούτων εὗρομεν τὰ κακὰ ταῦτα· καὶ ἰδὼν ἀπόλλυμαι λύπη μεγάλη ἐν γῇ ἁλλοτρίᾳ» (Μακκ. στ' 12-13). Τὸ τί ψέμμα ἔχει πέσει σὲ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα δὲν περιγράφεται, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσουμε. Εἶναι δυνατόν νὰ πεθαίνῃ ἓνας Ἀντίοχος, ὁποιοσδήποτε, καὶ νὰ σκέφτεται τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ; Ἀποκαλυφθήκατε. Μόνο ἓνας ὁμοίος του θὰ πέθαινε καὶ θὰ σκεφτότανε τὰ τσωνμπλέκια του τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ. Ἄμ καὶ τὸ ἄλλο τὸ παραμῦθι; Ὅτι πεθαίνει, γιὰ τὸν πῆρε τὸν χρυσὸ καὶ τὸν ἄργυρο; Ἄν εἶναι δυνατόν. Καὶ τέλος σὲ ποιά ξένη γῆ χάθηκε; Ὅλα ἑλληνικὰ ἦταν τότε στὸ Ἰσραήλ. Ἀπὸ τίς πόλεις, τίς γιορτὲς, τὰ γυμναστήρια, τὰ ὀνόματα, τοὺς κατοίκους καὶ ὅλα τ' ἄλλα, πὺν πιστοποιοῦν τὴν ἑλληνικὴ κυριαρχία στὴν Ἰουδαία. Εἴπαμε, ψέματα, ἄλλα ὅχι κι ἔτσι. Πῶς δὲν σηκώθηκε ἀκόμα ὁ Ἀντίοχος ἀπὸ τὸ μνήμα του, ἀπορῶ.

Ὁ προπάτοράς μας ἐν τῷ μεταξὺ συνέχιζε τὸ ἔργο του. Αὐτὴν τὴν φορὰ θῦμα του ὁ Νικάνωρ. Μετὰ ἀπὸ μία μάχη λοιπόν, ὅπου ὁ Νικάνωρ ἡττήθη, συνέδησαν τὰ ἐξῆς: «καὶ ἔλαβον τὰ σκῦλα, καὶ τὴν προνομίην, καὶ τὴν κεφαλὴν Νικάνωρος ἀφεῖλον καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ἣν ἐξέτεινε ὑπερηφάνως, καὶ ἤνεγκαν καὶ ἐξέτειναν παρὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ εὐφράνθη ὁ λαὸς σφόδρα καὶ ἤγαγον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμέραν εὐφροσύνης μεγάλης» (Μακκ. Ζ' 47-50). Κόψανε λοιπόν οἱ περιούσιοι τὸ κεφάλι καὶ τὸ δεξιὸ χεῖρ τοῦ Νικάνωρος καὶ τὰ περιέφεραν στὴν Ἱερουσαλὴμ θριαμβευτικὰ χαρούμενοι, γιὰ τὸ ἔδωσαν διέξοδο στὸ μῖσος τους.

Καὶ ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, πὺν βοοῦν γιὰ τὸ ἀνθελληνικὸ μένος τους, οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες (;) ἐξακολουθοῦν νὰ θεωροῦν προπάτορές τους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι ἄραγε ποτὲ δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ φιλοσοφικὴ ταυτότης μετὰ τὸν πολιτισμὸν (;) τῶν ἐμπρησμῶν, τῶν γενοκτονιῶν, τοῦ μίσους καὶ τοῦ σκοταδισμοῦ; Γιὰ αὐτὰ γιὰ αὐτοὺς σημαίνουν πολιτισμὸ. Καὶ ἔτσι διαδίδεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ χάρις τοῦ Γιαχβέ. Βοήθειά μας!

Ὁ Ἀπόγονος

Διασκευές για κλασσική κιθάρα ἀρχαιοελληνικῶν μουσικῶν ἀποσπασμάτων

Ὁ «Ἐπιτάφιος» τοῦ Σεικίλου σὲ διασκευή γιὰ κλασσικὴ κιθάρα ἀπὸ τὸν Ἀθ. Τσιάτα (βλ. καὶ Ν. Σ. Ἀσπιώτου, «Ἀρχαῖοι Ἑλληνες Μουσικοὶ καὶ Σφζόμενα Μουσικὰ Ἀποσπάσματα μὲ μεταγραφὴν τοὺς εἰς τὴν Σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν Σημειογραφίαν», ἔκδοσις «Δαυλός», Ἀθήναι, 1997, σελ. 108-109).

«Βλέποντας γιὰ πρώτη φορὰ τὰ ἀρχαῖα μουσικὰ ἀποσπάσματα γραμμένα μὲ εὐρωπαϊκὲς νότες διαπίστωσα, ὅτι οἱ τόνοι δὲν συμφωνοῦσαν καὶ ἀναρωτήθηκα, μήπως ἔχῃ γίνῃ κάποιο λάθος. Μελετώντας πιὸ συστηματικά, κατέληξα στὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ κλίμακα ἀδυνατοῦσε νὰ ἀποδώσῃ ἀντὰ τὰ λίγα διασωθέντα ἀποσπάσματα, καθὼς κρῦδουν μιὰ ἰδιαίτερη δύναμη μέσα τους καὶ προσπάθησα νὰ τὰ ἀποδώσω μὲ τὴν κιθάρα. Διαπίστωσα ἔτσι, ὅτι πολλοὶ τρόποι τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς ταίριαζαν μὲ τοὺς σύγχρονους λαϊκοὺς δρόμους. Εἶδα τοὺς ρυθμοὺς τοῦ Τσάμικου καὶ τοῦ Ζεϊμπέκικου στὴν “Ὠδὴ” τοῦ Πινδάρου καὶ στὸν “Ἐπιτάφιον” τοῦ Σεικίλου».

Ἀντὰ τὰ λόγια μᾶς εἶπε ὁ κιθαρωδὸς Ἀθανάσιος Τσιάτας, ὁ μουσικὸς ποὺ ἐπιχείρησε

τήν διασκευή για την κλασική κιθάρα των σφζομένων αρχαιοελληνικών αποσπασμάτων. Καί είναι βαθιά πεπεισμένος, ότι ή ελληνική μουσική παρουσιάζει μιά αδιάκοπη ιστορική συνέχεια απ' τὰ πανάρχαια χρόνια ὡς τὸ σημερινὸ Δημοτικὸ καὶ Λαϊκὸ Τραγούδι. Συνδετικὸ κρίκο μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ἐποχῶν βλέπει τὴν Βυζαντινὴ μουσική, ἡ ὁποία συνεχίζει ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς ἀρχαίας. Ὁ «Ὑμνος στὴν Ἁγία Τριάδα» ἀπὸ τὸν πάπυρο τοῦ Ὁξυρύγχου (3ος μ.Χ. αἰών) δείχνει καθαρὰ αὐτὴ τὴ συνέχεια. Καὶ ξεκαθαρίζει: «*Στὴν τριλογία μου: "Ἀρχαῖα - Βυζαντινὰ - Δημοτικά καὶ διασκευὴ τους γιὰ τὴν κλασικὴ κιθάρα"* φαίνεται καθαρὰ αὐτὴ ἡ συνέχεια - ἐνότητα τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς».

Τὸν ρωτήσαμε, πῶς οἱ μεγάλοι κλασσικοὶ Εὐρωπαῖοι μουσικοὶ δὲν ἀντιλήφθηκαν αὐτὸ τὸν πλοῦτο τῆς ἀρχαίας μουσικῆς· καὶ μᾶς ἀπάντησε: «*Οἱ προκλασσικοὶ Εὐρωπαῖοι τῆς Ἀναγέννησης ὅπως ὁ Ρ. Ντεβιζέ ἢ ὁ Β. Γκαλιλῆ στηρίζονταν στοὺς ἀρχαιοελληνικοὺς τρόπους ὅπως στὸν Δῶριο, τὸν Φρύγιο, τὸν Αἰολικὸ, τὸν Λύδιο. Τὸ πρόβλημα προέκυψε στοὺς μετέπειτα ρομαντικοὺς κλασσικοὺς Εὐρωπαίους, πὺν περιώρισαν τὴν μουσικὴ κλίμακα στὸ μινόρε καὶ ματζόρε (μείζων καὶ ἐλάσσων κλίμακα). Καὶ αὐτὴ ἡ δομὴ τῆς λεγόμενης Δυτικῆς μουσικῆς θρίσκειται σήμερα μέσα στὸ Δημοτικὸ μας τραγούδι*».

Ὑπάρχει ἐνδιαφέρον σήμερα στὰ Ὡδεῖα γιὰ τὴν προώθηση τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς μέσα απ' τὴν δική του διασκευή: «*Τὸ ἐνδιαφέρον ὑπάρχει μόνο στοὺς χώρους πὺν γίνεται γνωστή· καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐλάχιστοι. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει ἐμπορικὸ ἐνδιαφέρον, ὥστε νὰ μαθευτοῦν τέτοιες προσπάθειες απ' τοὺς νέους μουσικοὺς. Εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἡ καταλυτικὴ ἐπίδραση τῆς μουσικῆς στὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ συμπεριφορὰ καὶ γι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες τὴν ἀνύψωσαν ὅσο καὶ τὴν φιλοσοφία. Ὁμως ἡ μουσικὴ παιδεία σήμερα λογοκρίνεται σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Ἰσως νὰ ἔχετε ἀκούσει γιὰ τὴν "Παγκόσμια Ὁργάνωση τῶν Μαγισσῶν", τὴν περίφημη WICCA, πὺν ἐδρείνει στὴν Ἀμερικὴ καὶ ἀναδεικνύει τοὺς ῥοκ τραγουδιστές, χωρὶς τίς περισσότερες φορὲς οἱ ἴδιοι νὰ τὸ γνωρίζουν, μὲ σκοπὸ τὴ διάδρωση τῆς νεολαίας. Τὰ περίφημα "διντεοκλίπ" μὲ τίς θίαιες καὶ ἀφύσικες ἀλλαγὲς εἰκόνων καὶ χρωμάτων καταστρέφουν τὴν σκέψη καὶ ἀποβλακώνουν*».

Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπο, πὺν ἀπὸ παιδὶ γνώρισε τὸ ἄπονο πρόσωπο τοῦ ἐξουσιασμοῦ. Κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ἐμφυλίου ξεπεσμοῦ μεταφέρθηκε – ὡς γόνος ἀντάρτη –, νήπιο ἀκόμη, στὴν Ἀλβανία, ἀπὸ κεῖ στὴν Πολωνία. Ξαναβρίσκει τοὺς γονεῖς του στὴν Τασκένδη τῆς ΕΣΣΔ. Ἡ φλόγα ὅμως τῆς Ἑλλάδος πάντοτε ἔκαιγε μέσα του· μὲ τίς μουσικὲς του σπουδὲς ἄρχιζε νὰ τὴν ἀναγνωρίζῃ καὶ τελικῶς νὰ τὴν υἱοθετῇ μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ: «*Ἀφήνοντας τὸν μαρξισμό καὶ ἀνακαλύπτοντας τὴν Ἑλλάδα νιώθω πῶς ξαναγεννίεμαι. Βρίσκω τίς ρίζες μου καὶ αἰσθάνομαι περισσότερο ἄνθρωπος*».

Παν. Α. Κουβαλάκης

Μὲ λύπη ἀγγέλλουμε στοὺς ἀναγνώστες μας, ὅτι, ὅπως πληροφορηθήκαμε λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτύπωση τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ «Δ», ὁ Ἀθ. Τσιάτας ὑπέστη πρὸ ἡμερῶν ἀνακοπὴ καρδίας καὶ ἀπεβίωσε.

Τὸ ἀξιόλογο ἔργο του, καὶ πολὺ περισσότερο οἱ τελευταῖες λέξεις του στὴν συζήτησή μας, πιστοποιοῦν, ὅτι ἡ στιγμή τοῦ θανάτου του ἐπῆλθε ἐν ᾧρα πνευματικῆς ὁλοκληρώσεως, ὥστε ἀξίως πλέον δύναται νὰ μεταδῇ στὶς Νήσους τῶν Μακάρων. Συλλυπούμεθα τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀειμνήστου Ἀθανασίου Τσιάτα.

Ίδιωτικός κρατισμός

Σε κρατικοδίαιτα Μέσα Ένημέρωσης έχουν μετατραπῆ καὶ οἱ ἰδιωτικοὶ τηλεοπτικοὶ σταθμοί, ἀφοῦ σύμφωνα με ἐπίσημα στοιχεία οἱ ὀφειλές τους πρὸς τὸ Δημόσιο (ἀπόδοση Φ.Π.Α., ἀγγελιοσημο, ασφαλιστικὲς εἰσφορὲς) ἀνέρχονται σὲ δεκάδες δισεκατομμύρια. Ἐπομένως καὶ ἡ πολυσυζητημένη «ἐλεύθερη τηλεόραση» στὸ σύνολό της σχεδὸν εἴτε ἀνήκει ἀπ' εὐθείας στὰ χέρια τοῦ κατεστημένου, εἴτε ἀναγκάζεται νὰ τὸ ὑπηρετῇ ἐπιτυχάνοντας τὴν ἄφηση τῶν χρεῶν της. Καὶ ὁ κανόνας αὐτὸς ἰσχύει παγκοσμίως. Ἡ ἐξαρτημένη καὶ λογοκριμένη ἐνημέρωση καὶ μάλιστα με μεθόδους σύγχρονης προπαγάνδας στοχεύει καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν καθολικὴ σύγχυση καὶ ἀδρανοποίηση τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι παθητικὰ ἀποδέχονται τὸν πνευματικὸ διασμὸ τους ἀπὸ τὴν Διεθνή Ἑξουσία.

Π.Α.Κ.

«Διασκευές»

Κάτι εἶναι κι αὐτό. Στὴν Ἀγγλία γιὰ πρώτη φορὰ ἐξεδόθη ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Αἰσώπου. Ὁ Ρόμπερτ Τέμπλ καὶ ἡ γυναίκα του Ὀλίβια περιέλαβαν γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἀγγλικὴ ἔκδοσιν τοὺς 100 μύθους, πὺν, ὅπως λένε οἱ ἴδιοι, εἶχαν «κοπῇ» ὡς ἀντιχριστιανικοὶ ἢ ὑπερβολικὰ τολμηροί. Τολμηροὺς ὅμως τοὺς εἶχε χαρακτηρίσει ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ καὶ μὲ βάσιν αὐτὴν εἶχαν ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Αἰσώπου· χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει, ὅτι ὅσοι εἶχαν ἐκδοθῇ, ἐδημοσιεύθησαν ὅπως εἶχαν. Εἶχαν ὑποστῇ τὴν χριστιανικὴ προκρούστεια διασκευή τους. Κάπως ἔτσι, με τὴν χριστιανικὴ προκρούστεια διασκευή ἐδημιουργήθηκε ὁ Ἑλληνοχριστιανικὸς Πολιτισμὸς τῆς ρωμοσύνης. Κάπως ἔτσι, με τὴν ἀναζήτησιν τοῦ καθαροῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ διατυπώνεται τὸ μεγάλο αἶτημα τῶν καιρῶν μας ἔμπροσθεν στὰ ἀδιέξοδα τῆς νέας τάξεως πραγμάτων.

Α.Κ.

Ἡ κακοποίηση τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς

Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀλήθεια προσεγγίζονται καὶ διώνονται μόνο με «κατάθεση καρδιάς», με «κατάθεση ψυχῆς», μόνο με ἰκανότητα κατάθεσης καρδιάς, κατάθεση ψυχῆς. Γι' αὐτὸ ὁ σύγχρονος κατακτητής, ἡ ἐξουσία, στοχεύει στὸ νὰ πνίξῃ τὸ συναίσθημα τοῦ Ἑλλήνα καὶ τῆς Ἑλληνίδας, πὺν τοὺς χάριζε πάντα αὐτονόητα τὸ πρόνομιο τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀκόμα μέσα ἀπὸ μία κακοποίηση τῆς ψυχῆς, μέσα ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση καὶ «ἐπανάσταση τῶν βλακῶν»

να κατεβάση τούς Έλληνες από τὸ συναίσθημα καὶ ἀπὸ τὴν ἀφαιρετική υπέρβαση στοῦ ἐνστικτο, νὰ κἀνὴ ἀνίκανους τούς Έλληνες καὶ τὶς Ἑλληνίδες νὰ καταθέσουν ψυχὴ στὴν ὅποια δημιουργία, στὴν ὅποια δικαίωση, καὶ συνεπῶς καὶ στὴν ἀλήθεια καὶ στὴν ἐλευθερία.

Ὁ σύγχρονος σκλάβος εἶναι τὸ ἀνθρωπάκι, ποὺ δέσμιος τοῦ εἰκονικοῦ καὶ ὑποχείριος τοῦ ἐνστικτοῦ ἔχει γίνῃ ἀνίκανος νὰ καταθέσῃ καρδιά, ἀνίκανος νὰ καταθέσῃ ψυχὴ.

Καθηγητὴς Α.Α.

Εὐχάριστη ἑκπληξη

«Προμηθεά τῆς νέας χιλιετίας» θέλει τὴν Ἑλλάδα ὁ τ. ὑπουργὸς κ. Χ. Καστανίδης: «Πρέπει (ἡ Ἑλλάδα) ν' ἀναζητήσῃ ἐκ νέου τὸ ρόλο τοῦ Προμηθέως. Δηλαδή νὰ ὑποκλέψῃ ἀπὸ τοὺς θεοὺς τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ τὴ μεταφέρῃ ξανά στὴν Εὐρώπη, μιλώντας πιά μὲ ὄρους τοῦ ἐπόμενου αἰῶνα γιὰ σύγχρονες ιδέες, φιλοσοφικὲς ἀναζητήσεις ποὺ θὰ βοηθήσουν τὴν Εὐρώπη σὲ μιὰ διαφορετικὴ ἀνάγνωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου» («Ἐλευθεροτυπία», 5/4/98). Δὲν μᾶς ἐξηγεῖ ὅμως, ποιοὶ θὰ εἶναι οἱ σύγχρονοι Προμηθεῖς. Μήπως οἱ... ἀσυμβίβαστοι κοινοβουλευτικοὶ τοῦ σύντροφοι; Ἡ οἱ... ἐπαναστάτες τρόφιμοι τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν Πανεπιστημίων; Καὶ ἂν πράγματι ὑπάρχουν (καὶ σίγουρα ὑπάρχουν) Έλληνες τέτοιων ἀξιώσεων, ποιοὶ τοὺς ὠθοῦν πρὸς τὸ περιθώριο καταπνίγοντας τὴν φωνή τους;

Ἀνεξαρτήτως αὐτῶν ὅμως ἡ δήλωση αὐτὴ προερχόμενη ἀπὸ ἓνα ἐπαγγελματία πολιτικὸν πράγματι ἐκπλήσσει εὐχάριστα.

Π.Α.Κ.

Ποῦ ἐπιχωριάζει ὁ ρατσισμός;

Ἐγινε καὶ αὐτό. Τὸ ἐδραϊκὸ συνδρομητικὸ κανάλι τῆς Βρετανίας θὰ προβάλῃ ἀπὸ τὸ καλοκαίρι ἓνα πρόγραμμα τύπου «Ραντεβοῦ στὰ τυφλά», ὅπου οἱ Ἑβραῖες μητέρες θὰ ἐπιλέγουν τὶς νύφες γιὰ τὰ ἐκλεκτά τους τέκνα.

Τί νὰ σχολιάσῃ κανεὶς σ' αὐτὴν τὴν εἵδησιν; Ἀλλὰ ἐμᾶς, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς Ἑβραίους, μᾶς ἀπασχολεῖ **μόνο** ὅ,τι ἔχουν κἀνὴ, καὶ κἀνουν, εἰς θάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Θὰ περιορισθοῦμε λοιπὸν στοῦ ἐξῆς σχόλιο - ἐρώτημα: Ἐπιμένουν, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ ὅσοι μιλοῦν γι' αὐτὴν εἶναι «νεροκουδालητὲς» τοῦ ρατσισμοῦ - φασισμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἴδιοι ἀπεχθάνονται πράγματι τὸν φυλετισμὸν, τὸν φασισμόν καὶ τὸν σωδινισμό;

Α.Κ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΤΑΜΟΥ

Ἀπὸ τὴν συλλαβικὴν ἑλληνικὴν γραφὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀλφαθητικὸν σύστημα

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΟΙ ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Α. ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΥΠΟ ΠΟΙΩΝ ΕΞΕΥΡΕΘΗ ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

Ἀποτελεῖ κοινὴν πεποίθησιν τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς τῶν Ἑλλήνων ἐν πνεύματι ἀληθείας, ὅτι τὸ Ἀλφαθητικὸν σύστημα γραφῆς ἐξευρέθη ἀπὸ Ἑλλήνας, προέκυψε δὲ ὡς ἐξέλιξις τοῦ Συλλαβικοῦ εἰς χρόνους πρὸ τοῦ Τρωικοῦ Πολέμου.

Αἱ φιλολογικαὶ μαρτυρίαι περὶ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι ἀδιαμφισβήτητοι. Ἀναφέρομε τὴν τοῦ Ἡροδότου («Ἱστοριῶν» Ε', 59): «Εἶδον καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσι τισὶ ἐγκεκολλημένα, τὰ πολλὰ ὅμοια ἔοντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. Ὁ μὲν δὴ εἷς τῶν τριπόδων ἐπίγραμμα ἔχει: “Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκ' ἐνάρων ἀπὸ Τηλεβοάων”. Ταῦτα ἡλικίην εἶη ἂν κατὰ Λάϊον τὸν Λαδδάκον τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου». Ὁ Ἡρόδοτος ἐδῶ ἀφήνει τὸ σύνθημα «ὡς ἐμοὶ δοκέει» καὶ διαβεβαιοῖ κατηγορηματικῶς: «εἶδον καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος τὰ Καδμήϊα γράμματα». Δὲν ἀφήνει καμμίαν ἀμφιβολίαν διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν γραμμάτων: Θῆβαι, ἐποχὴ

Ὁ κ. Ἀναστ. Στάμου εἶναι μηχανολόγος μηχανικὸς καὶ προϊστάμενος Τεχνικῆς Ἐκπαιδεύσεως Δ. Ἀττικῆς.

Ἑλλήνας καθηγητὴς μαθηματικῶν ἀποκρυπτογραφεῖ τὴ Γραμμικὴ Α

Σαρανταεξὶ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποκρυπτογράφησιν τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β (ΓΓΒ) ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Ἀγγλο ἐρευνητὴ ἀρχιτέκτονα Μιχαὴλ Βέντρις ἑνας Ἑλλήνας μαθηματικὸς ἀποκρυπτογραφεῖ τὴν ἑτέρεν – καὶ ἀρχαιότερεν – ἑλληνικὴν Γραμμικὴν Γραφὴν Α (ΓΓΑ). Ἡ νέα αὕτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἀνήκει στὸν Ἑλληνα μαθηματικὸν καὶ καθηγητὴ τῆς Πληροφορικῆς κ. Μηνᾶ Τσικριτοῦ ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης. Ὁ κ. Τσικριτοῦς ἀποδεικνύει μετὰ τὴν καθαρῶς ἐπιστημονικὴν του μέθοδον, ὅτι ἡ ΓΓΑ εἶναι – ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ ΓΓΒ – μία ἑλληνικὴ γραφὴ, μία γραφὴ ποὺ ἀποδίδει δηλαδὴ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν χαρακτηρίζει ὡς «συλλαβολεξιγραφικὴ», ἀφοῦ πέρα ἀπ' τὰ συλλαβικὰ σύμβολα περιέχει καὶ ἕνα μικρὸ ποσοστὸ συμβόλων

Λαΐου – Κρέοντος – Οἰδίποδος. Ἀναγράφει δὲ ὁ τρίπους: «ὁ Ἀμφιτρύων εἶναι υἱὸς τοῦ Ἀλκαίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Περσέως καὶ σύζυγος τῆς Ἀλκμήνης, τῆς μητρὸς τοῦ Ἡρακλέους, κατὰ τρεῖς γενεὰς παλαιότερος τοῦ Τρωικοῦ Πολέμου».

Διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀμφιτρύωνος ἐναντίον τῶν Τηλεβοέων, ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ τρίποδος, διαβεβαιώνει ὁ Ἀπολλόδωρος εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην» του (βιβλίον Β IV 6,7). «*Ἀμφιτρύων δὲ σὺν Ἀλκμήνῃ καὶ Λικυμνίῳ* (τέκνα ἀμφότερα τοῦ Ἡλεκτρύωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Περσέως ἀπὸ ἄλλην μητέρα) *παραγενόμενος ἐπὶ Θήβας* (διότι ἐξέβαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς πόλεις τοῦ Ἄργους ὁ Σθένης διὰ τὸν ἀκούσιον θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡλεκτρύωνος καὶ θεῖου ἐπίσης τοῦ Ἀμφιτρύωνος) *ὑπὸ Κρέοντος ἠγνίσθη, καὶ δίδωσι τὴν ἀδελφὴν Περικλήδην Λικυμνίῳ*. *Λεγούσης δὲ Ἀλκμήνης γαμηθήσεσθαι αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς ἐκδικήσαντι τὸν θάνατον ὑποσχόμενος, ἐπὶ Τηλεβοάσιν στρατεύει Ἀμφιτρύων*» (ἡ Ἀλκμήνη θὰ ὑπανδρευέτο τὸν Ἀμφιτρύωνα, ἐὰν ὑπέσχετο, ὅτι θὰ ἐξεστράτευε ἐναντίον τῶν Τηλεβοέων, διότι αὐτοὶ ἀπὸ προηγουμένην ἐπιδρομὴν εἰς τὰς Μυκήνας εἶχον φονεύσει τοὺς ἀδελφούς της). Ὁ Ἀμφιτρύων πράγματι τοῦτο ἐπραξε, ἀφοῦ συνῆψε συμμαχίαν μὲ τὸν Κρέοντα τῶν Θηβῶν, τὸν Κέφαλον τοῦ Θωρικοῦ Ἀττικῆς, τὸν Πανοπέα τῶν Φωκέων καὶ τὸν Ἐλεῖον τὸν θεῖον του.

Κατὰ τὴν συμβατικὴν χρονολόγησιν ἡ Ἀλκμήνη καὶ ὁ Ἀμφιτρύων ἔζησαν περὶ τὸ 1300 π.Χ. Ὁ Κάδμος δὲ τοῦ Ἀγήνορος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ Ἡρόδοτος διὰ τὰ γράμματα, ἔζησε περὶ τὸ 1450 π.Χ., ὢν πρόπαππος τοῦ Λαΐου συγχρόνου τοῦ Ἀμφιτρύωνος (καὶ ἔτι παλαιότερον[®]).

Εἰς τὴν «Ἐπιγραφικὴν» τοῦ καθηγητοῦ Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου (τεῦχος 1ον, ἔκδοσις 1937, σελ. 49) ἀναφέρεται: «*Ἡ γοῦν Κάδμου γραμματικὴ ἐπὶ τε τῶν Τρωικῶν ἡσκέτο ὡς Δίκτης ἐν ταῖς Ἐφημερίσιν φησί, καὶ μέχρι τῶν Εὐκλείδου τοῦ μετὰ ταῦτα ἄρξαντος διέμεινε χρόνων*». Σχολιάζει δὲ ὁ ἐπιφανὴς καθηγητὴς εἰς τὸ σύγγραμμα τῶν παραδόσεών του πρὸς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «*Παρε-*

ποῦ σημαίνουν δισύλλαδες λέξεις.

Ὁ «Δαυλός» πληροφορηθεὶς τὴν παραπάνω εἴδηση, ἀνεξήτησε τηλεφωνικῶς τὸν κ. Τσικριτοῦ στὸ Ἡράκλειο Κρήτης ὅπου διαμένει καὶ εἶχε μίας συζήτηση μαζί του (27/4/98).

ΣΥΝΤ.: *Κύριε Τσικριτοῦ, θὰ ἤθελα ἀρχικῶς νὰ σᾶς ἐκφράσω τὰ συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν προσπάθειά σας, ἡ ὁποία ἀξίζει πολλῶν ἐπαίνων καὶ ὅπωςδήποτε θὰ καταγραφῇ ἀπὸ τὴν Ἱστορία. Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ρωτήσω, πῶς μπορέσατε νὰ φέρετε εἰς πέρας ἓνα τόσο σπουδαῖο ἐγχείρημα, καθὼς δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζουμε τὸ γεγονός ὅτι μὲ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς ΓΓΑ ἀσχολήθηκε πλῆθος ἐρευνητῶν σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο, χωρὶς τελικῶς νὰ καταφέρουν αὐτὸ πὺν ἐσεῖς πετύχατε.*

Μ. ΤΣΙΚΡΙΤΣΗΣ: Κατ' ἀρχὰς θὰ ἤθελα νὰ περιμένουμε τὴν ἀποδοχὴ πὺν θὰ ἔχη ἡ πρότασή μου ἀπὸ τὴν διεθνή ἐπιστημονικὴ κοινό-

a		ja		nu		ra ₂		ti		22	
a ₂		kn		nu _a		ra ₃		to		34	
a ₃		xe		o		re		tu		35	
au		ki		pa		ri		swa		47	
da		ko		pa		ro		tuo		49	
de		ku		ri		ro ₂		u		56	
di		na		pa		ru		wa		63	
dn		me		pte		sa		we		64	
du		ni		nu		sa		wi		65	
dwe		sa		pu ₂		si		wa		79	
dwa		nu		qa		so		za		82	
e		na		qa		su		ze		83	
i		ne		qi		ta		zo		84	
la		ni		qi		ta ₂		18		86	
le		ru		sa		ta		19		89	

Ἡ ΓΤΒ μετὰ τὴν συλλαβικὴν - φωνητικὴν ἀξίαν τῶν συμβόλων τῆς κατὰ τὸν Μ. Βέντρις.

δέχοντο δὲ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς συνεχῇ καὶ ἀδιάπτωτον τὴν χρῆσιν τοῦ προενκλειδείου ἐλληνικοῦ ἀλφάβητου ἐν γένει ἐπὶ ἐννέα σχεδὸν αἰῶνας, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 1300 π.Χ. περίπου μέχρι τοῦ 403 π.Χ., ὠνόμαζον δὲ τὸ πανελλήνιον τοῦτο ἀλφάβητον **“Κάδμου γραμματικήν”**».

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ Καδμῖα ἔχομε καὶ Δωρικὰ γράμματα πρὸ τῶν Τρωικῶν, τὰ ὅποια χρησιμοποιεῖ ὁ ἑποπιὸς Κόρινθος ἀπὸ τὸ Ἴλιον, μὲ ἐφευρέτην τὸν Παλαμῆδη, ὁ ὅποιος συμπληρώνει, ὡς φαίνεται, μὲ τὰ ὑπόλοιπα γράμματα τὴν τοῦ Κάδμου «γραμματικήν» καὶ θέτει τοὺς νόμους τοῦ ἀλφάβητου. Τόσῃ δὲ ἐντύπωσιν ἔκαμε τοῦτο εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ἔχομεν δι’ εἰδωλίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν παράστασιν τῶν γραμμάτων Φεῖ καὶ Ψεῖ. Εἰς τὰς Μυκῆνας εὐρέθησαν τρία πῆλινα εἰδῶλια, δύο τοῦ τύπου Ψ καὶ εἰς τὸ μέσον ἓνα εἰδῶλιον τοῦ τύπου Φ (βλέπε εἰκόνα), τοῦ 13ου αἰῶνος π.Χ., ἐκτεθειμένα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν (ἐκ τοῦ διδλίου τοῦ Γ. Μυλωνᾶ «Πολύχρυσοι Μυκῆναι», 1978). Εἰς τὴν Ἐλευσίνα ἐπίσης ἔχομε δύο εἰδῶλια σχήματος Φ καὶ Ψ ἐν μέσῳ ἀγγείων, ὅπως ἐκτίθενται εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἐλευσίνος.

Τὸ Λεξικὸν Σουῖδα ἀναφέρει ἐπὶ τούτου: *«Κόρινθος Ἰλιεὺς ἑποπιὸς τῶν πρὸ Ὀμήρου, ὡς τισιν ἔδοξεν καὶ πρῶτος γράψας τὴν Ἰλιάδα, ἔτι τῶν Τρωικῶν συνισταμένων. Ἦν δὲ Παλαμῆδους μαθητῆς, καὶ ἔγραψε τοῖς ὑπὸ Παλαμῆδους εὐρεθεῖσι Δωρικοῖς γράμμασιν»*. Ἐπίσης εἰς τὸ λῆμμα «Παλαμῆδης» ἀναφέρει: *«Παλαμῆδης Ναυπλίου καὶ Κλυμένης, Ἀργεῖος ἑποπιός. Ἦν δὲ οὗτος ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Ἀγαμέμνονος πρὸς μητρός. Ἔσχε δὲ εὐφυνὴ πρὸς τε φιλοσοφίαν καὶ ποιητικὴν, καὶ εὐρετῆς γέγονε τοῦ ζ στοιχείου καὶ τοῦ θ καὶ τοῦ φ καὶ τοῦ χ, ψήφων τε καὶ πεσσῶν καὶ κύδων καὶ μέτρων καὶ σταθμῶν»*. Θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν μεγάλην μορφὴν τοῦ Παλαμῆδους, ἀφοῦ τονίσωμεν, ὅτι τώρα πλέον πρέπει νὰ ἔχῃ συμπληρωθῇ τὸ ἀλφάβητον μὲ ὅλα τὰ γράμματα, νὰ ἔχῃ δὲ τεθῇ ἡ σειρὰ καὶ ἡ ὀνομασίαι τῶν γραμμάτων βάσει μαθηματικῶν καὶ ἐννοιολογικῶν ὁρισμῶν – ὅπως παρακάτω θὰ ἀνιχνεύσωμεν – ὑπὸ τῶν εἰδικῶν γραμματολόγων τῆς

τητα. Ἦδη ἔχω στείλει τὴν ἐργασία μου στὸ διεθνὲς περιοδικὸ προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας «MINOS», καὶ ἀναμένουμε.

ΣΥΝΤ.: Δεδομένου ὅτι δὲν εἴσθε ἀρχαιολόγος, πῶς φθάσατε νὰ ἀσχοληθῆτε μὲ τὴν ΓΓΑ;

Μ. Τ.: Σπούδασα μαθηματικά καὶ πληροφορικὴ καὶ ὡς καθηγητῆς τῆς πληροφορικῆς ἐργάζομαι στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Τὸ 1995 ἀνέλαβα ὑπὸ τύπον διατριβῆς («master») στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, στὸ Τμῆμα Θεολογίας, τὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς ὑπολογιστικοῦ προγράμματος, ποὺ νὰ διαπιστώνῃ τὴν γνησιότητα, ἢ μὴ, τῶν ψευδεπίγραφων – ὅπως ὀνομάζονται – χριστιανικῶν κειμένων, στηριζόμενος στὴν στατιστικὴ μεταχείριση τῶν δομικῶν τους στοιχείων. Ἀνέπτυξα λοιπὸν ἓναν σχετικὸ ἀλγόριθμο, ποὺ στηρίζεται στὶς φωνητικὲς καὶ συλλαβικὲς ἀξίες τῶν λέξεων, συγκρίνει στατιστικὰ τὰ γνήσια κείμενα μὲ τὰ ὑποτιθέμενα ψευ-

1		41		66		86	
2		45		68		87	
6		51		69		88	
22		52		72		91	
23		53		74		92	
24		54		75		93	
25		55		76		94	
26		56		77		95	
28		57		78		96	
29		58		79		97	
30		59		80		98	
31		60		81		100	
32		61		83		101	
34		62		84		102	
36		64		85		103	

Τὰ σύμβολα τῆς ΓΓΑ. Στὸ διδλίο τοῦ κ. Τσικριτοῦ, ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ σύντομα, περιλαμβάνονται οἱ εὐρεθεῖσες ἀπὸ αὐτὸν φωνητικὲς ἀξίες τῶν συμβόλων.

ἐποχῆς ἐκείνης.

Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν ὑπάρχει τὸ ἑξῆς κείμενον τοῦ Λουκιανοῦ εἰς τὸ ἔργον του «Δίκη Φωνηέντων» (παρ. 5): «Καὶ ὁ γε πρῶτος ἡμῖν τοὺς **νόμους** τούτους διατυπώσας εἶτε Κάδμος ὁ Νησιώτης εἶτε Παλαμίδης ὁ Ναυπλίου – καὶ Σιμωνίδῃ δὲ ἔνιοι προσάπτουσιν τὴν προμήθειαν ταύτην – οὐ τῇ **τάξει** μόνον, καθ' ἣν αἱ προεδρίαι θεβαιοῦνται, διώρισαν, τί πρῶτον ἔσται ἢ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ **ποιότητας**, ἃς ἕκαστον (γράμμα) ἔχει, καὶ **δυνάμεις** συνείδον».

Θὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι διὰ τὴν **τάξιν** τῶν γραμμάτων (τί πρῶτον ἔσται ἢ δεύτερον) δάσις ἦτο ὁ μαθηματικὸς **πυθμὴν** τοῦ λεξαρίθμου τοῦ ὀνόματος ἑκάστου γράμματος. Τοῦτο δεβαίως σημαίνει, ὅτι συγχρόνως ἐδόθη ἀριθμητικὴ ἀξία εἰς ἕκαστον γράμμα (**δυνάμεις** **συνείδον**), ἐν συνδυασμῷ ὅμως μὲ τὰς **ποιότητας**, ἡγουν τὸν φθόγγον καὶ τὸ ὄνομα, ὅπερ ἕκαστον γράμμα θὰ ἔφερε πλέον. Πρόκειται δι' εὐφυστάτον λογισμόν, τὸν ὁποῖον δεβαίως μόνον ἔμποροι – κατὰ πῶς λέγουν οἱ ἀνόητοι – δὲν ἠδύναντο νὰ διανοηθοῦν παρὰ πεπροικισμένα ἄτομα (ἱστορικὰ καὶ ἐπώνυμα πρόσωπα). Διότι, καθὼς λέγει ὁ Πλάτων («Κρατύλος» 389α), «οὐκ ἄρα παντὸς ἀνδρὸς ὄνομα θέσθαι ἀλλὰ τινος ὀνοματουργοῦ· οὗτος δ' ἐστὶν ὡς εἰκὲν ὁ νομοθέτης, ὃς δὴ τῶν δημιουργῶν σπανιώτατος ἐν ἀνθρώποις γίγνεται»

Εἰς τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» (Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, τόμ. Α', κεφ. «Ἑλληνικὴ Γραφή», σελ. 197) λέγεται ἐπίσης: «**Πολιτιστικὰ ἀγαθὰ, ὅπως ἡ γραφή, δὲν ἀποτελοῦν τυχαῖα δημιουργήματα κοινῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση προχείρων πρακτικῶν μικροαναγκῶν, ἀλλὰ μιᾶς προσωπικότητος μὲ μοναδικὴ ἰδιοφυΐα καὶ ἔμπνευσιν**». Ἐχομε δὲ τοῦλάχιστον ἓνα τέτοιον ἄνδρα, τὸν Παλαμίδην, ὃν ἔθαψεν ἡ λήθη διὰ τὴν μῆνιν τοῦ Ὀδυσσεῶς μὲ θάνατον διὰ λιθοβολισμοῦ ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν του ἐν τῷ Τρωικῷ πεδίῳ. Ὅπως εἰς πέντε σελίδας περιγράφει ὁ Α. Σταγειρίτης εἰς τὸ ἔργον του «Ὁλυνγία» (τόμος Δ', σελ. 456, 1818) τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ, ὁ Παλαμίδης ἐσυ-

δεπίγραφα καὶ ἀποφαίνεται ποσοστιαίως γιὰ τὴν γνησιότητά τους. Τὴν ἴδια μέθοδο λοιπὸν ποὺ ἐφάρμοσα στὰ χριστιανικὰ κείμενα, χρησιμοποιήσα καὶ στὴν σύγκριση τῆς ΓΓΒ μὲ τὴν ΓΓΑ, σὲ ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα συμβόλων καὶ φωνητικῶν ἀξιῶν τῶν δύο γραφῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἐνθαρρυντικό: οἱ δύο γραφεὶς μπορούσαν νὰ συσχετισθοῦν, ἂν ἄλλαζε φωνητικὴ ἀξία τὸ 20% τῶν συμβόλων τῆς ΓΓΑ. Τὸ δεύτερο μέρος τῆς ἔρευνάς μου ἦταν, νὰ ταυτίσω φωνητικὰ τὰ σύμβολα τῶν δύο γραφῶν μὲ κριτήρια τὴν συχνότητα τῶν συλλαβῶν καὶ τὴν ὁμοιότητα τῶν συμβόλων. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ κατέληξα στὴν ἀπόδοση συγκεκριμένης φωνητικῆς ἀξίας σὲ κάθε σύμβολο τῆς ΓΓΑ.

ΣΥΝΤ.: Προφανῶς μία τέτοια μέθοδος εἶναι ἰδιαίτερα ἀσφαλῆς.

Τώρα μπορείτε νὰ διαβάσετε ἐπιγραφές τῆς ΓΓΑ;

Μ. Τ.: Βεβαίως. Ἀλλωστε αὐτὸ ἦταν τὸ ζητούμενο τῆς ἔρευνας.

ΣΥΝΤ.: Τί θεματικὸ περιεχόμενο παρουσιάζουν οἱ διασωθεῖσες

ΑΒΓΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜΝΞ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω
ΑΒΛΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜΝΧ	Ξ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ
ΑΒΛΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜΝ	Τ	Σ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Ν	Φ	Τ
ΑΒΛΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜ	Τ	Σ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Ν	Φ	Τ
ΑΒΓΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜΝΞ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω
ΑΒΓΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜΝΞ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω
ΑΒΓΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜΝ	Τ	Σ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Ν	Φ	Τ
ΑΒΓΔΕ	ΙΗΘΙ	ΚΛΜ	Τ	Σ	Ο	Ρ	Σ	Τ	Ν	Φ	Τ

Πίναξ 1. Παραβολή του σχήματος των γραμμάτων του αλφαβήτου του Ἀρχίνου πρὸς τὰ τὸν τεσσάρων προεγκλειδίων.

κοφαντήθη δολίως ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως μὲ πλαστήν ἐπιστολήν τοῦ Πριάμου, ἡ ὁποία τὸν ἔφερεν ὡς προδότην. Κατεδικάσθη καὶ ἐπιδοκλήθη μόνον ἀπὸ τὸ στράτευμα τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ὁ δὲ Παλαμήδης οὔτε δειλίαν ἔδειξε οὔτε λύπην οὔτε παρεκάλεσεν, ἀλλὰ λιθαζόμενος ἔλεγε· «χαῖρε ἀλήθεια, πρὸ ἐμοῦ γὰρ τέθνηκας». Ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Ἀχιλλεύς, ὁ ὁποῖος ἔλειπεν τότε εἰς μάχας, τόσον ὠργίσθη, ὥστε ἐγκατέλειπε τὸν κοινὸν ἀγῶνα – καὶ ὄχι διὰ τὴν Βρησιίδα. Ὁ Ὅμηρος δὲν ἀναφέρει λόγον περὶ αὐτοῦ.

Γράφει ἀκόμη ὁ Α. Σταγειρίτης, κλείνων τὴν ἱστορίαν τοῦ Παλαμήδους: «ἐπαιδεύθη δὲ καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Χείρωνος, καὶ ἐγένετο ἐποποιὸς ἄριστος, καὶ φιλόσοφος εὐφύεστατος· ἐπενόησε καὶ πολλὰ τῶν γραμμάτων· τὰ π, φ, χ ἢ τὰ α, β, γ, δ, ε, ι, κ, λ, μ, ν, ο, π, ρ, σ, τ, υ. Ὅθεν ἔλεγεν ὁ Ὀδυσσεύς χλευαστικῶς πρὸς αὐτὸν νὰ μὴ καυχᾶται καὶ ἐπαίρεται, ἐπειδὴ ἤνρε τὸ Υ, διότι σχηματίζουν αὐτὸ καὶ οἱ γέροντες ἰπτάμενοι· ὅθεν ὠνόμαζον τοὺς γεράνους ὄρνεα τοῦ Παλαμήδους. Ἔτι δὲ ἐπενόησε καὶ τοὺς ἀριθμοὺς [...]. Ἔτι δὲ ἐγίνωσκε καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀστρονομίαν. Διὰ τοῦτο εἶχε τοιαύτην ὑπόληψιν καὶ δόξαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων (πάνσοφος ὀνομαζόμενος), ἣτις κατέτρωγεν τὴν καρδίαν τοῦ Ὀδυσσέως. Οἱ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης ἔγραψαν τραγωδίας περὶ αὐτοῦ, πλὴν δὲν σώζονται. Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἔλεγε καὶ τοῦτο· “Ἐκάνετ’, ἐκάνετε τὸν πάνσοφον, ὦ Δαναοί, τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα μοῦσαν” (διὰ τὸν Παλαμήδη ὁ λόγος) ἀλλὰ ἡνίκετο τὸν Σωκράτη, ὥστε ἐδάκρυσε τὸ θέατρον ἅπαν». Ἄλλη μία θυσιᾶ ἀρίστου ἀνδρός...

Β. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΛΦΑΒΗΤΑ: ΠΡΟΕΥΚΛΕΙΔΕΙΑ - ΜΕΤΕΥΚΛΕΙΔΕΙΟΝ

Εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν σκέψιν τῶν ὀνοματοθετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ (καὶ παγκοσμίου) Ἀλφαβήτου ἀπαιτεῖται ἡ γνώσις τῶν κανόνων τῶν Γραμμικῶν συλλαβικῶν Γραφῶν, διότι ἔχομεν μετάβασιν ἀπὸ τὴν συλλαβικὴν ἑλληνικὴν γραφὴν εἰς τὸ

ἐπιγραφὰς τῆς ΓΓΑ;

Μ. Τ.: Τὰ θέματα εἶναι συνήθως λατρευτικὰ ἢ λογιστικά. Ἀπὸ αὐτὸ συμπεραίνουμε, ὅτι ἡ ΓΓΑ εἶχε γενικευμένη χρῆσις ἀπ’ τοὺς Μινωῖτες Ἑλληνες καὶ δὲν ἦταν κτῆμα μιᾶς συγκεκριμένης ομάδας.

ΣΥΝΤ.: *Πόσα εὐρήματα ΓΓΑ ἔχουμε σήμερα;*

Μ. Τ.: Ὑπάρχουν 1.421 εὐρήματα. Ἀξία μελέτης εἶναι τὰ 150, καθὼς περιέχουν καὶ ὁλόκληρες λέξεις. Ἐγὼ δούλεψα πάνω στὰ 70 ἀπὸ αὐτὰ τὰ 150.

ΣΥΝΤ.: *Καὶ τὰ Κρητικὰ ἱερογλυφικά;*

Μ. Τ.: Αὐτὰ μελετῶ τώρα. Καὶ αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἀποδίδουν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Αὐτὴ ἡ μελέτη μου θὰ συμπεριληφθῇ ὡς ἔνθετο στὸ βιβλίον μου, ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ σὲ ἓνα μῆνα περίπου μὲ τίτλο «Γραμμικὴ Α - Ἑλληνικὴ Γραφή».

ΣΥΝΤ.: *Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ κρατᾷ καὶ αὐτὸς συνεχῶς τὸ ἐνδια-*

Ψ

Φ

Μυκηναϊκά εἰδώλια: Ἀριστερά «τύπου Ψεῖ», δεξιά «τύπου Φεῖ». (Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.)

φέρων τῶν ἐρευννητῶν. Ποιά εἶναι ἡ γνώμη σας γι' αὐτόν;

Μ.Τ.: Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ εἶναι κοντὰ στὰ Κρητικὰ ἱερογλυφικά. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἓνα καὶ μοναδικὸ εὔρημα αὐτοῦ τοῦ τύπου, εἶναι δύσκολο νὰ σχετισθῇ, καὶ πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε τίποτε ἄλλο.

ΣΥΝΤ.: Κύριε Τσικριτσῆ, μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ πλέον ἐπιβεβαίωση τῆς ἐλληνικότητος τῆς ΓΓΑ ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἀνατροπὴ κατεστημένων ἱστορικῶν ἀπόψεων, ὅπως τὰ περὶ ἐγκατάστασης τῶν Ἑλλήνων στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο στὶς ἀρχὲς τῆς 2ης χιλιετίας, περὶ τῆς σημιτικῆς προέλευσης τῶν προαλθαθητικῶν καὶ ἀλθαθητικῶν ἐλληνικῶν γραφῶν ἢ τὰ περὶ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων καὶ τὰ συναφῆ, ποὺ εἶναι σ' ὅλους γνωστά. Τί φρονεῖτε ἐπ' αὐτοῦ;

Μ.Τ.: Αὐτὴ τὴν στιγμή τὸ μόνο ποὺ ἔχω νὰ πῶ εἶναι, ὅτι μὲ μία

φθογγικὸν σύστημα. Γνωρίζομεν ἐπίσης τὰ σημερινὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων καθὼς καὶ τὰ κλασσικά· δὲν γνωρίζομεν ὅμως τὰ ἀρχικά ὀνόματα τῆς χιλιετίας πρὸ τῶν κλασσικῶν χρόνων. Τὸ ἐνδιάμεσον στάδιον, τὸ ὁποῖον μᾶς παραδίδει ὁ Ἀθήναιος (ἐν «Δειπνοσοφισταῖς», βιβλ. I § 453 c-e), πιστοποιεῖ, ὅτι ἐλάχιστα ἔχουν ἀλλάξει ἀπὸ τὸ 400 π.Χ. ἕως σήμερον αἱ ὀνομασίαι τῶν γραμμάτων. Μεταφέροντες, ὅπως διατυπώνεται ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρδανιτοπούλου εἰς τὴν «Ἐπιγραφικὴν» του: «Γράφοντες σήμερον Ἑλληνιστί, μεταχειριζόμεθα τὰ ἐκ μακροαῖωνος παραδόσεως 24 γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαδήτου, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ὀνόμαζον ὡς ἐξῆς: ἄλφα, βῆτα, γάμμα, δέλτα, εἰ, ζῆτα, ἦτα, θῆτα, ἰῶτα, κάππα, λάβδα, μῦ, νῦ, ξεῖ, οὔ, πεῖ, ῥῶ, σίγμα, ταῦ, ῥ, φεῖ, χεῖ, ψεῖ, ὦ. Τὰς ὀνομασίας ταύτας παρέχει ὁ Ἀθήναιος, λαθὼν αὐτάς ἐκ τοῦ “Περὶ ροφῶν” συγγράμματος Κλεάρχου τοῦ Σολέως· οὗτος εἶχε παραλάβει αὐτάς ἐκ τῆς “Γραμματικῆς Θεωρίας” Καλλίου τοῦ Ἀθηναίου, ἀκμάσαντος ἐν τοῖς περὶ τὸ 400 π.Χ. χρόνοις. Τέσσαρα τῶν γραμμάτων τούτων μετωνομάσθησαν μετέπειτα πρὸς τὸ σαφέστατον ὑπ’ ἀρχαίων γραμματικῶν: ἔ ψιλὸν τὸ εἰ, ὁ μικρὸν τὸ οὔ, ῥ ψιλὸν τὸ ῥ, ὦ μέγα τὸ ὦ».

Αἱ ὀνομασίαι αὗται εὐρίσκονται ἤδη ἐν τοῖς Σχολίοις εἰς τὴν Διονυσίου τοῦ Θρακὸς «Γραμματικὴν Τέχνην» καὶ ἐν τισι τῶν κωδίκων αὐτοῦ, διτηρήθησαν δὲ αὗται μέχρι σήμερον, καὶ εἶναι μόναι ἐν χρήσει παρ’ ἡμῖν, ἐν ᾧ τὰ τῶν λοιπῶν εἴκοσι γραμμάτων ὀνόματα παρέμειναν ἀμετάβλητα[®]. Ταῦτα τὰ ὀνομασθέντα ἀνωτέρω 24 γράμματα καθωρίσθησαν μόνιμα καὶ σταθερὰ μὲ πρῶτασιν τοῦ ρήτορος, συγγραφέως καὶ στρατηγοῦ Ἀρχίνου ἐπὶ ἄρχοντος τῶν Ἀθηναίων Εὐκλείδου κατὰ τὸ 2ον ἔτος τῆς 94ης Ὀλυμπιάδος, ἥτοι τὸ 403 π.Χ. Τὴν πληροφορίαν αὐτὴν παρέχουν ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὡς καὶ ὁ Φώτιος: «...τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔπεισε χρῆσθαι τοῖς τῶν Ἰώνων γράμμασιν Ἀρχίνος ὁ Ἀθηναῖος ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου... περὶ δὲ τοῦ πείσαντος ἱστορεῖ Θεόπομπος».

Ἐνεκα τῆς γενομένης ὑπὸ Ἀρχίνου μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἀττικοῦ Ἀλφαδήτου, ὅπερ ἐντὸς ὀλίγων δεκαετιῶν ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ οὕτω κατέστη

αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ μέθοδος ὑποδεικνύω ὅτι ἡ ΓΓΑ – ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ ΓΓΒ – εἶναι μία ἑλληνικὴ γραφή. Ἄς ἀναμένουμε τὴν ἀντιμετώπιση πού θὰ ἔχη ἡ ἐργασία αὐτὴ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο. Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι δουλειὰ κυρίως τῶν ἱστορικῶν, πού δίνω στὰ χέρια τοὺς ἑνα ἀκόμη στοιχεῖο. Σχετικῶς μὲ τὴν «κάθοδο» τῶν Δωριέων ἔχω νὰ πῶ, ὅτι μὲ δόση συγκεκριμένα φωνητικὰ γνωρίσματα καταφαίνεται ὅτι οἱ Δωριεῖς ὑπῆρχαν ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ὡς κοινωνικὴ τάξη. Αὐτὸ ἀσφαλῶς λέει πολλὰ.

ΣΥΝΤ.: Κύριε Τσικριτοῦ, σὰς εὐχομαι τὸ ἔργο σας νὰ τύχη ταχείας ἀναγνώρισης, καθὼς πράγματι τὸ ἀξίζει. Καὶ θὰ ἤθελα ἐν καιρῷ νὰ τὰ ξαναποῦμε.

Μ.Τ.: Ἄς ἀναμένουμε τίς ἐξελίξεις πρὸς τὸ παρὸν καὶ κατόπιν νὰ σὰς μιλήσω εὐρύτερα.

Π. Α. Κουβαλάκης

πανελλήνιον, οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες διήρσαν τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς εἰς «προευκλειδεῖους» ἤτοι προγενεστέρας τοῦ 403 π.Χ. καὶ εἰς «μετευκλειδεῖους», μεταγενεστέρας αὐτοῦ. Οἱ δὲ Kirchhoff καὶ Larfeld καθώρισαν τέσσαρας μεγάλας ὁμάδας προευκλειδεῖων ἐπιγραφῶν, ἃς καὶ διέκριναν εἰς ἰσάριθμα τοπικὰ ἀλφάβητα: α) Ἀττικόν, β) Ἰωνικόν, γ) Κορινθιακόν, δ) Χαλκιδικόν. Σημειωτέον, ὅτι τὴν αὐτὴν περίπου κατανομήν τῶν προευκλειδεῖων γραμμάτων εἶχον ἐκτελέσει ἤδη ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς.

Εἰς τὸν Πίνακα 1 δεικνύονται τὰ κυριώτερα ἀλφάβητα, ἅτινα ὁ Ἀρβανιτόπουλος παραθέτει:

- Τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τοῦ Ἀρχίνου.
- Τὰ 24 ἐπίσης τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.
- Τὰ 21 τοῦ Περικλέους (450 ἕως 404 π.Χ.)
- Τὰ 22 τοῦ Σολωνείου (600 ἕως 450 π.Χ.)
- Τὰ 23 τοῦ Προσολωνείου (850 ἕως 600 π.Χ.).
- Τὰ 25 τοῦ Κορινθιακοῦ.
- Τὰ 25 τοῦ Χαλκιδικικοῦ.

Εἰς τὰ τρία τελευταῖα ἀλφάβητα ἔχομεν ἐπὶ πλέον ὡς γράμματα τὸ F βαῦ ἢ δίγαμμα καὶ τὸ Q κόππα.

(Ἀπὸ Σόλωνος καταργεῖται τὸ Q καὶ ἀπὸ Περικλέους τὸ F εἰς τὸ Ἀττικόν). Τὸ γράμμα E (εῖ) συμβολίζει τὸ δραχὺ ἔ, τὸ μακρὸν ἔ καθὼς καὶ τὸν δίφθογγον εῖ, ἐνῶ εἰς τὸ μετευκλειδεῖον τὸ ὁ μακρὸν συμβολίζεται μὲ τὸ Ω (ῶ). Τὸ δὲ δασὺ πνεῦμα εἰς τὰ προευκλειδεῖα ἀλφάβητα ἐδηλώνετο μὲ τὸ γράμμα Η (ῆτα), ἐνῶ ἤδη εἰς τὸ Ἰωνικόν τὸ Η ἐδήλωνε τὸ ἔ μακρὸν, καὶ τὸ Ω τὸ ὁ μακρὸν.

Κατόπιν αὐτῶν καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρὸ τοῦ 403 π.Χ. εἰς τὰ προευκλειδεῖα ἀλφάβητα τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων πρέπει νὰ ἐγράφοντο ὡς ἑξῆς: ΑΛΦΑ, ΒΕΤΑ, ΓΑΜΜΑ, ΔΕΛΤΑ, Ε, ΖΕΤΑ, ΗΕΤΑ, ΘΕΤΑ, διὰ νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ πρῶτα ἑννέα ὀνόματα· μὲ ἐρωτηματικὸν διὰ τὸ δίγαμμα, τὸ ὁποῖον πρέπει λογικῶς νὰ εἶχεν ὡς πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματός του τὸν ἑαυτὸν του: FAF(F) = βαῦ ἢ φάου, ὅπως θὰ δείξωμεν παρακάτω:

Γ. ΣΥΛΛΑΒΙΚΗ ΓΡΑΦΗ - ΚΑΝΟΝΕΣ - ΔΩΡΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

Τὸ ἐπόμενον ἄλλα εἶναι καὶ τὸ ζητούμενον, διότι μᾶς μεταθέτει εἰς τὴν ἐποχὴν πρὸ τῶν Τρωικῶν τοῦ Κάδμου – Παλαμήδους, ὅτε ὑπῆρχεν ἡ ἀπὸ αἰώνων συλλαβικὴ γραφὴ καὶ ἐγένετο ἡ προσπάθεια μεταβάσεως εἰς τὴν φθογγικὴν τοιαύτην.

Ἕνα ἐπιδοθητικὸν στοιχεῖον εἶναι ἡ (ἀρχαιοτάτη) Δωρικὴ διάλεκτος, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται ἐμφανῶς εἰς τὸν Μυκηναϊκὸν κόσμον μετὰ τὴν ἀποκρυπτογράφειν τῆς ΓΓΒ τὸ 1953. Ἀναφέρεται χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ εἰς τὸ διδλὸν τοῦ Hooker «Εἰσαγωγή στὴ Γραμμικὴ Β» (σελὶς 300 § 167, MIET 1994), ὅτι «ὁ Chadwick διατύπωσε τὸ 1976 τὴν ρηξικέλευθον θεωρίαν, ποὺ προκάλεσε αἴσθησιν, περὶ παρουσίας Δωριέων μέσα στὸν Μυκηναϊκὸν κόσμον». Εἰς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον τὸ μακρὸν ε τίθεται ὡς Α (ἐνῶ εἰς τὴν Ἰωνικὴν τίθεται τὸ μακρὸν ε ὡς Η). Τὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ Hooker: oreta = ΟΡΕΣΤΑΣ = Ὁρέστης, damo = ΔΑΜΟΣ = Δῆμος, kirita = ΚΡΙΘΑΝ = κριθήν. Εἰς τὸν ἑτερόστομον ἀμφορέα τῆς Ἐλευσίνος ἐμφανίζεται ἐπίσης Δωρικὴ διάλεκτος: da = ΔΑ (ΓΑ) = Γῆ, zowa = ΖΟΑ(N) = ζῶαν = ζῶην (βλέπε προηγουμένην μελέτην τοῦ γράφοντος τῆς ἀποκρυπτογραφίσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἀμφορέως, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν Ἀγω-

γὴν», τεῦχος Μαρτίου 1998). Δι' αὐτὸν τὸν λόγον σέβονται τόσον καὶ χρησιμοποιοῦν εἰς τὰ ἔργα τῶν οἱ μεταγενέστεροι κλασικοὶ συγγραφεῖς τὴν Δωρικὴν Γραμματικὴν, ἥτις ἐξαρχακτῆριζε τὴν Ἑραιοκὴν Ἑποχὴν. Ἡ σημερινὴ λέξις π.χ. Ἀθηνᾶ προεφέρετο Ἀθεῖ-νά^α καὶ ἐγράφετο:

- ΑΘΗΝΑ, μετὸ μετευκλείδειον ἀλφάδην τὸ Ἀρχίνου.
- ΑΤΗΕΝΑ, μετὸ προεουκλείδιον νησιωτικὸν ἀλφάδην.
- ΑΘΕΝΑ, μετὸ προσολώννειον Ἀττικὸν ἀλφάδην.
- ΑΘΗΝΗ, μετὸ Ἰωνικὸν ἀλφάδην, κατὰ τὸ ὅποιον τὸ ε^ε (μακρὸν) καὶ τὸ α^α (μακρὸν) ἐγράφοντο Η.
- ΑΘΑΝΑ, μετὰ Καδμήιον - Δωρικὴν «γραμματικὴν» τοῦ 13ου αἰ. π.Χ., τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς μετάδασιν ἐκ τῆς ΓΓΒ.
- 𐀀𐀃𐀆𐀇 (a-ta-na), μετὰ ΓΓΒ τοῦ 14ου αἰ. π.Χ. (Hooker: σελ. 246, a-ta-na, ro-ti-ni-ja = Ἀθανᾶ πότνια).

Προκύπτει ὅθεν, ὅτι τὸ μακρὸν ε, τὸ ὅποιον ἐγράφετο Α εἰς τὴν Γραμμικὴν Γραφὴν Β, κατὰ τὴν μετάδασιν ἔλαβε τὸ σχῆμα Α (καὶ τὴν ὀνομασίαν ἄλφα) μετὰ ἀξίαν α καὶ ε μακροῦ. Ἐνῶ τὸ βραχὺ ε καθὼς καὶ τὸ εἰ κατὰ τὴν μετάδασιν ἐδηλώθη μετὰ τὸ Ε^ε. Εἰς τὴν ΓΓΒ π.χ. γράφεται ro-se-da-o = ΠΟΣΕΔΑΟΝ = Ποσειδῶν (νόθος δίφθογγος εἰ). Κατόπιν αὐτῆς τῆς ἐπισημάνσεως διὰ τὸ Α καὶ τὸ Ε ἀκριδῶς εἰς τὴν ἀρχικὴν μετάδασιν ἐκ τῆς Γραμμικῆς συλλαδικῆς Γραφῆς εἰς τὸ Καδμήιον - Δωρικὸν ἀλφάδην τὸ Παλαμῆδους, πρὲς νὰ μετέλθωμεν τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὅποιον οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι πρόγονοι – γραμματικοὶ – ὀνοματοθετοῦν μετέγραψαν τὰς λέξεις ἀπὸ τὸ ἓνα σύστημα εἰς τὸ ἄλλο. Προτάσσομεν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Δαυλοῦ» τοὺς κανόνας τῆς ΓΓΒ μετὰ παραδείγματα μεταγραφῶν (παραλείπεται τὸ συλλαδικὸν σύμβολον, τὸ ὅποιον ἀποδίδεται μετὰ λατινικοὺς χαρακτήρας):

- 1) Τὸ τελικὸν σύμφωνον παραλείπεται (v, s, p):
si-to = σῖτος, ma-te = μάτερ = μήτηρ.
- 2) Τὰ φωνήεντα γράφονται μετὰ ἴδιον σύμβολον ὡς φθόγγοι καὶ θεωροῦνται εἴτε ὡς μακρὰ εἴτε ὡς βραχεῖα.
- 3) Τὸ W ἰσοδυναμεῖ μετὰ Φ, Β, καὶ μεταγράφεται μετὰ F, τὸ ὅποιον ἀργότερον ἀπληρίφθη, παραμένον ὡς ἀριθμητικὸν μόνον.
- 4) Πρὸ τοῦ W, ἂν ὑπάρχῃ σύμφωνον, συνήθως παραλείπεται:
ko-wo = κόρφος = κοῦρος.
- 5) Τὸ R τίθεται καὶ ἀντὶ τοῦ L:
ra-to = Λατώ.
- 6) Τὸ P τίθεται ἀντὶ τοῦ π, β, φ.
Τὸ T τίθεται ἀντὶ τῶν τ, θ (τὸ δ εἶχε ἴδιον σύμβολον D), καὶ τὸ K τίθεται ἀντὶ τῶν κ, γ, χ:
- pa-i-to = Φαιστός, te-o-jo = θεοῖο (γενικὴ πτώσις), ai-ke-u = Αἰγεύς.
- 7) Τὸ ἀρχικὸν δασὺ πνεῦμα (H) συνήθως δὲν γράφεται:
a-mo = ἄρμος (ἄρμα).
- 8) Ἐνα φωνὴν δύναται νὰ ἀγνοηθῇ, ὅταν δύο σύμβολα γράφονται διὰ νὰ παραστή-

σουν μίαν συλλαβήν (ti-ti = τρι), δηλαδή ἂν ὑπάρχει διπλοῦν σύμφωνον, ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιο φωνήεν: ka-ra-na = κράνα = κρήνη, ku-tu-so = χρυσός, ku-su-ro = κούλον = ξύλον®.

Δ. ΟΝΟΜΑΤΟΘΕΣΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ - ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

Εἴμεθα πλέον ἔτοιμοι νὰ γράψωμεν τὴν ὀνοματοθεσίαν τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν Γραμμικὴν συλλαβικὴν Γραφὴν καὶ νὰ μεταγράψωμεν κατόπιν τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἰς τὸ ἀλφαβητικὸν σύστημα τῆς Καδμηίου - Δωρικῆς «γραμματικῆς».

Προκύπτουν ἐκπληκτικὰ συμπεράσματα:

α) Ἀσφαλῶς πρόκειται διὰ νέα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα δὲν ταυτίζονται ἐν πολλοῖς μὲ καμμίαν ἄλλην προτέραν λέξιν, ἐνῶ συγχρόνως αἱ ρίζαι τῶν ὀνομάτων τῶν γραμμάτων εἶναι σαφῶς ἑλληνικαί, ὡς εἶναι λογικόν, μὲ πρόσθεσιν μιᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραγωγικῆς οὐδετέρας καταλήξεως -τα (ὅπως λέγομεν γράμμα, γράμμα-τα).

β) Ἡ μουσικὴ (μακρὰ - βραχεῖα διάρκειαι φωνηέντων, τόνος - ὕψος φωνῆς) ὅπως καὶ τὰ μαθηματικὰ συνυπάρχουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν (τὸ τρισυπόστατον τοῦ ἀλφαβήτου). Ὅταν, ὡς προείπομεν, ὁ Παλαμήδης ἐπενόησε καὶ τοὺς ἀριθμούς, ἀσφαλῶς ἐταύτισε τούτους μὲ τὰ γράμματα (μέχρι τότε ἦτο ἡ μονὰς Ι, ἡ δεκάς -, καὶ ἡ ἑκατοντὰς 0, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυπτε ὅλη ἡ ἀρίθμησις ἕως τὸ 999). Καθὼς δὲ τὰ γράμματα ἀντιπροσωπεύουν καὶ ἀριθμούς, δεικνύομεν, ὅτι ὁ πυθμὴν τοῦ λεξαριθμοῦ τοῦ ὀνόματος ἐκάστου γράμματος ἐπαληθεύει τὴν θέσιν του καὶ ἡ ὀνομασία του συνδυάζεται βάσει μη-χανισμοῦ συσχετίσεως, τοῦ ὁποίου τὸ ἀποτέλεσμα ἀνιχνεύομεν εὐθὺς ἀμέσως:

Θέσις 1η: (Α) a-ra-ra = ΑΛΦΑ, ἐκ τοῦ a-re-re = ἀλφεῖν, ἀπαρέμφατον ἀορίστου δ' τοῦ ρήματος ἀλφά-νω = παράγω, ἀποκτῶ. Λέγομεν σήμερον: τὰ τιμ-αλφῇ (τιμὴ + ἀλφεῖν) κοσμήματα. Παρέμεινεν ἀμετάβλητον, χαρακτηρίζον τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀλφαβήτου. Ἀξία α (βραχὺ καὶ μακρόν) καὶ ε^ε (ε μακρόν). Πιθανὴ ἐπίσης παραγωγή του ἐκ τοῦ e-re-re = ἐρέφειν, ἀπαρεμφάτου τοῦ ρήματος ἐρέφω = στεγάζω. Σήμερον λέγομεν: ὄροφος, ὄροφή. Εἰς τοῦτο συντείνει ἡ ἐξέλιξις τοῦ συμβόλου τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ καὶ τῆς ἱερογλυφικῆς τῆς Κρήτης, ποὺ δείχνουν κατοικίαν , τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ΓΤΑ γίνεται καὶ εἰς τὴν ΓΤΒ γίνεται .

Πυθμὴν = 1 ὡς ἐξῆς: Α+Λ+Φ+Α = (Ι + Ξ + + Ι) = 1 + 30 + 500 + 1 = 532 εἶναι ὁ λεξαριθμὸς τοῦ ὀνόματος. Ὡς πυθμὴν νοεῖται τὸ ὑπόλοιπον ἀπομένον ἐκ τῶν ἀφαιρουμένων ἐννεάδων, δηλαδή: (Ι + Ξ +) + (Ι) → (Ι) ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσθέσεως τῶν ψηφίων τοῦ λεξαριθμοῦ, ἕως ὅτου προκύψῃ μονοψήφιος ἀριθμός: 5 + 3 + 2 = 10 → 1 + 0 = 1.

Θέσις 2α: (Β) we-ta = ΒΕΤΑ. Τὸ σύμβολον τῆς ΓΤΒ διὰ τὴν γυναικα εἶναι wo = . Αἱ λέξεις θανά, femme, καθὼς καὶ γονή, γυνή, woman ἀναφέρονται εἰς τὴν γυναικα. Τὸ Β ἐπίσης γράφεται ἀπὸ τὸ = we.

Πυθμὴν = 2 ὡς ἐξῆς: Β+Ε+Τ+Α = (ΙΙ + + + Ι) = 2 + 5 + 300 + 1 = 308, ὁ λεξαριθμὸς τοῦ ὀνόματος. Ὅποτε ὁ πυθμὴν: (ΙΙ) + (+ + Ι) → (ΙΙ) ἢ 3 + 0 + 8 = 11 → 1 + 1 = 2.

Θέσις 3η: (Γ) ka-ma-ta = ΓΑΜΤΑ, ἐκ τοῦ ka-me-e = γαμέειν, γαμεῖν. Ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ Τ εἰς Μ ἐξηγεῖται τὸ δεύτερον Μ τοῦ ΓΑΜΜΑ, ὅπως κατέληξεν εἰς τὸ κλασσικὸν ἀλφάβητον. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰνδικὴν (Σανσκριτικὴν) ὑπάρχει ἡ λέξις kama = ἐπιθυμία, σαρκικὴ ἔνωσις (kama loka, kama sutra).

Πυθμήν = 3 ὡς ἐξῆς: $\Gamma + \text{A} + \text{M} + \text{T} + \text{A} = (\text{III} + \text{I} + \text{==} + \text{Ξ} + \text{I}) = 3 + 1 + 40 + 300 + 1 = 345$ ὁ λεξάριθμος τοῦ ὀνόματος.

Ὁ πυθμήν: $(\text{III}) + (\text{I} + \text{==} + \text{Ξ} + 1) \rightarrow (\text{III})$ ἢ $345 = 3 + 4 + 5 = 12 \rightarrow 1 + 2 = 3$.

Θέσις 4η: (Δ) de-wa-ta = ΔΕΛΤΑ. Ἐξ ἀπαλοιφῆς τοῦ F κατέληξε ΔΕΛΤΑ εἰς τὸ κλασσικὸν ἀλφάδιον.

Καθ' Ἡσύχιον δέλτα = αἰδοῖον γυναικεῖον. Τὸ σχῆμα τῆς ἡθῆς τοῦ σώματος τῆς γυναικὸς εἶναι ἀνεστραμμένον δέλτα ∇ . Ἐμφανίζεται ὡς σύμβολον εἰς τὸν δίσκον τοῦ Φαιστοῦ καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀμφορέα τοῦ Ὀρχομενοῦ. Ἡ μήτρα τῆς γυναικὸς ἐπίσης ἔχει ὅμοια σχῆμα καὶ ὀνομασίαν: ΔΕΛΦΥΣ. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰνδικὴν deva = θεῖον ὄν. Οἱ Δελφοὶ δὲ ὡς ὀμφαλὸς τῆς Γῆς εἶναι ἡ μήτρα τῶν θεῶν ὄντων. Ὑπενθυμίζεται, ὅτι εἰς τὴν ΓΓΒ παραλείπεται τὸ σύμφωνον πρὸ τοῦ w: ko-wo = κόρFος (κοῦρος μεταγενέστερον).

Πυθμήν = 4 ὡς ἐξῆς: $\Delta + \text{E} + \Lambda + \text{F} + \text{T} + \text{A} = 4 + 5 + 30 + 6 + 300 + 1 = 346 \rightarrow 3 + 4 + 6 = 13 \rightarrow 1 + 3 = 4$.

* Πιθανῶς ἐπίσης ἡ σειρά τῶν Β, Γ, Δ νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ χειλικούπερωικοῦ q (ἡχηρὰ ὡς δασέα):
qa=BA, ΓA, qe=BE, ΔE.

Θέσις 5η: (E) e = E, ὡς φωνῆεν ἀρχικὸν γράμμα τῆς λέξεως ἔμμεναι = εἶ-ναι, ἀπαρεμφάτου τοῦ ρήματος εἰμι = εἶμαι, ὑπάρχω. Ἐδήλωνε, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν Καδμήιον - Δωρικὴν «γραμματικὴν» τὸ ε βραχὺ καὶ τὸν δίφθογγον ει. Εἰς τὸ κλασσικὸν ἀλφάδιον ἔχει τὴν ὀνομασίαν εἶ. Ἐκόσμει τὴν προμετωπίδα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς.

Ἐλάβε τὴν πέμπτην θέσιν ἐν τῷ ἀλφαδίτῳ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ἀξίαν $E = (\text{IIE}) \rightarrow (\text{IIII}) = 5$.

Θέσις 6η: (F) wa-wo-ta = FAFOTA ἐκ τῆς λέξεως wa-wo = FaFos = ἄως (ἡὼς - ἔως) = φῶς πρωινόν. Κατόπιν ἀπλοποιήσεως ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν FAF = θαῦ, καί, ἀποβληθέντος τοῦ F ἐκ τοῦ ἀλφαδήτου, παρέμεινε ὡς ἀριθμητικὸν μὲ τὴν ὀνομασίαν δίγαμμα ὁμοιάζον μὲ διπλοῦν Γ, ἀλλὰ καὶ διότι $2 \times \Gamma = 2 \times 3 = 6 = F$. Συναφές: FaFέλιος = ἀέλιος = ἥλιος.

Πυθμήν = 6 ὡς ἐξῆς: $F + \text{A} + \text{F} + \text{O} + \text{T} + \text{A} = 6 + 1 + 6 + 70 + 300 + 1 = 384$ ὁ λεξάριθμος τοῦ ὀνόματος, καὶ ὁ πυθμήν τοῦ 384 = $3 + 8 + 4 = 15 \rightarrow 1 + 5 = 6$.

Θέσις 7η: (Z) ze-ta = ZETA, ἐκ τοῦ za-we = ζάειν = ζῆν (ZEN). Εἰς τὸν ἀμφορέα τῆς Ἐλευσίως ἐμφανίζεται ἡ λέξις zo-wa = ζωά = ζωή.

Πυθμήν = 7 ὡς ἐξῆς: $Z + \text{E} + \text{T} + \text{A} = 7 + 5 + 300 + 1 = 313 \rightarrow 3 + 1 + 3 = 7$.

Θέσις 8η: (H) he-ta = HETA, ἐκ τοῦ he-ro = ἥρως, ἔρως κατὰ Πλάτωνα («Κρατύλος»).

Πυθμήν = 8 ὡς ἐξῆς: $H + \text{E} + \text{T} + \text{A} = 8 + 5 + 300 + 1 = 314 \rightarrow 3 + 1 + 4 = 8$.

Τὸ γράμμα Α τῆς ΓΓΒ ὡς ἔ μακρὸν ἐγέννησε τὸ Α, ὡς ἔ βραχὺ ἐγέννησε τὸ Ε καὶ ὡς ἔ δασὺ ἐγέννησε τὸ Η (βλέπε πίνακα 2). Εἰς τὴν Ἰωνικὴν, ὅπου δὲν ἐγράφετο δασὺ πνεῦμα, μὲ Η ἀπεδόθη τὸ ἀνοικτὸν α, δηλαδὴ τὸ μακρὸν ᾱ (καὶ τὸ μακρὸν ε), καθὼς μὲ Ω ἀπεδόθη τὸ ἀνοικτὸν ο, δηλαδὴ τὸ μακρὸν ο.

Θέσις 9η: Θ te-ta = ΘETA, ἐκ τοῦ te-e = θέειν, ἀπαρεμφάτου τοῦ ρήματος θέω = τρέχω μὲ τὸ σχῆμα τοῦ τροχοῦ καὶ τὴν συναφῆ ἔννοιαν τοῦ θεοῦ κατὰ Πλάτωνα. Τὴν λέξιν θεός δὲ ὁ Ἡρόδοτος ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ θέτω. Ἄλλ' εἰς τὸν ἀμφορέα τῆς Ἐλευσίως ὑπάρχει τὸ ρῆμα ti-to = τίθω = θέτω, ὁμοίας ρίζης μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐνάτου γράμματος τοῦ ἀλφαδήτου.

Πυθμήν = 9 ὡς ἐξῆς: $\Theta + \text{E} + \text{T} + \text{A} = 9 + 5 + 300 + 1 = 315 \rightarrow 3 + 1 + 5 = 9$.

Ἄν αὗται εἶναι αἱ ὀνομασίαι παραγωγῆς τῶν γραμμάτων, τότε καταφαίνεται ἐκ τῆς

πρώτης έννεάδος τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου ὁ ὑψηλὸς νοηματικὸς στόχος τῶν νομοθετῶν: Ἀλφεῖν Βανά Γαμεῖν Δελφὺν Εἶναι Ἀὼς Ζάειν Ηἔρωσ Θέειν. Ὁ κῶδις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ Γῆς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κοσμοθέσιν, ὡς εἶναι διατυπωμένη εἰς τὰ έννεά πρώτα γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου: «**Νὰ ἀποκτήσης γυναῖκα, νὰ ένωθῆς διὰ γάμου, εἰς μήτρα νὰ φέρῃς ὕπαρξιν, φῶς προωινόν, νὰ ζήσῃ ζωὴν ὡς ἦρωσ μεῖζρωτα πρὸς θέωσιν**».

Μὲ τὰ Μαθηματικά ὡς ἀληθῆ νόμον, ἀναλλοίωτον, αἰώνιον κανόνα ένθέσεως τῆς νοητικῆς συλλήψεως εἰς τὸ ὄρατον πεδῖον οἱ Ἑλληνες ένεφάνισαν τὸ ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν Γραφὴν διὰ τοῦ Ἀλφαβήτου, ὡς σύζευξιν Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, Ἀνδρὸς καὶ Γυναικὸς, Σκέψεως καὶ Πράξεως.

Δέν εἶναι τυχαῖον, ὅτι οἱ πολέμοι τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων διεστρέβλωσαν καὶ διέφθειραν τὸ νόημα ὧλων αὐτῶν τῶν λέξεων - έννοιῶν. Μία δρᾶξ ἐκμαυλιστῶν τῆς ἀνθρωπότητος τότε καὶ τώρα παρασύρουν τοὺς ἀδαεῖς εἰς τὴν ἀποδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Λόγου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

① Συσχετίζοντες παραλλήλους γενεαλογίας καὶ γεγονότα τῆς Ἡρωικῆς Ἐποχῆς, ὅπως καταγράφονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν:

α) ὅτι ὁ Ἀγῆνωρ, πατὴρ τοῦ Κάδμου, εἶχεν ἀδελφὸν τὸν Βῆλον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατάγονται ὁ Περσεύς, ὁ Ἡλεκτρώων, ἡ Ἀλκμήνη, ὁ Ἡρακλῆς, οἱ ὁποῖοι ζοῦν παραλλήλως σχεδὸν μετὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀγῆνωρος Λάιον, Οἰδίποδα καὶ Κρέοντα, ἀδελφὸν τῆς Ἰοκάστης, συζύγου τοῦ Λαῖου·

β) ὅτι ὁ Λάδδακος, ἐγγονὸς τοῦ Κάδμου καὶ πατὴρ τοῦ Λαῖου, ἦλθεν εἰς πόλεμον μετὰ τὸν Πανδίονα Α', βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν·

γ) ὅτι πρόγονος τοῦ Ἰάσονος, συγχρόνου τοῦ Ἡρακλέους, ἦτο ὁ Δευκαλίων, εἰς ἐποχὴν παρὰ ληλον μετὰ τοὺς Ἀγῆνωρα καὶ Βῆλον, ἐπεταί, ὅτι ὁ Κάδμος ζῆ ἄμέσως μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος. Κατὰ τὴν συμβατικὴν χρονολόγησιν ταυτίζονται αἱ ἐποχαὶ τῆς καταστροφῆς ἐκ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας καὶ ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ (1600 ἔως 1550 π.Χ.). Ἄλλαι ἐργασίαι ἐπὶ ἀστορονομικῶν δεδομένων καθὼς καὶ ἡ χρονολόγησις τῆς πυραμίδος τοῦ Ἀργου τοῦ ἐποχῆς τοῦ Ἀκριοῦ, τοῦ πάππου τοῦ Περσέως, μεταθέτουν κατὰ 1500 ἔτη ὡς ἀρχαιότερας ὅλας τὰς χρονολογήσεις τῆς Ἡρωικῆς Ἐποχῆς.

② Ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μένελαος ἦσαν υἱοὶ τῆς Ἀερόπης. Ἡ Ἀερόπη καὶ ἡ Κλυμένη ἦσαν ἀμφότερα θυγατέρες τοῦ Κατρέως, υἱοῦ τοῦ Μίνως Β', αἱ ὁποῖαι ὑπανδρεύθησαν τὸν Ἀτρέα καὶ τὸν Ναύπλιον ἀντιστοίχως. Ὅθεν Ἀγαμέμνων καὶ Παλαμήδης ἦσαν πρῶτοι ἐξάδελφοι καὶ δισέγγονοι τοῦ Μίνως ἐκ μητέρας.

③ Οἱ ἡμέτεροι «γλωσσοδιορθωταί» τοῦ Παιδαγωγικοῦ Institutum θεωροῦν σωστότερον νὰ γράφουν τὸ Γάμμα μετὰ ἓνα μ, τὸ Κάππα μετὰ ἓνα π, τὸ λάδδα ὡς λάμντα κ.τλ. Ἡ παροῦσα μελέτη δεικνύει τὴν τεραστίαν σημασίαν τῆς ὀρθῆς ἀναγραφῆς των. Δέν εἶναι ἀπλῶς λόγοι ἱστορικοὶ, παραδόσεως καὶ συνεχείας, διὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἐμμένωμεν, ἀλλ' ὅστις παραλλάσσει τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν, στερεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς συνέλληνας τὸ φῶς τοῦ λόγου, τὴν διαύγειαν τῆς νοήσεως.

④ Εἰς τὸ ἀλφάβητον τῆς ἀκρως συντηρητικῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης παρέμεινε τὸ Α ὡς εἰ καὶ τὸ Ε ὡς εἶ, τίς οἶδε ἀπὸ πότε καὶ ὑπὸ ποίων Ἑλλήνων οἰκιστῶν τῆς Ἀλιδόνης καὶ τῆς Ἰριδος, καὶ ποίαν παράδοσιν φερόντων.

⑤ Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς λέξεως ku-su-ro τῆς ΓΓΒ οἱ μὴ γνωρίζοντες τοὺς κανόνας, δηλαδὴ οἱ ἡμιμαθεῖς, προέφερον ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «ξύλον» τὸ λανθασμένον «κούσουρο», ὅπερ παραμένει ὡς σήμερον: κούτσουρο - κουσούρι. Οὕτως ἡ «δημοτικὴ» γλῶσσα, δηλαδὴ ἡ ἀνευ κανόνων, ὡς ἔτυχεν, μὴ λογία ἀπόδοσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἔχει ἱστορίαν ἀρχαιοτάτην, ἡ ὁποία δεδαίως δέν ἐδίχαζε τοὺς ἀνθρώπους· ἀπλῶς ὑφίστατο ὡς διάλεκτος. Τί σχέσιν ὅμως ἔχει ἡ πρόοδος μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς (1977); Διότι ένεταφίasan τὴν καθαρεύουσαν, δηλαδὴ τὸν συνδετικὸν κρίκον τῆς καθομιλουμένης μετὰ τῆς κλασσικῆς τῶν ἀρχαίων πνευματικῶν μας στηριγμάτων. Μόνον ἐχθροὶ μισοῦντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσάν τε καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἠδύνατο νὰ διαπράξουν τοιοῦτον ἐγκλημα.

Ἀρρενοθήλεια (ἀληθινή) ιστοριούλα

Τὸ διακεκριμένο μέλος τῆς Ἑταιρείας Χριστιανικῶν Γραμμάτων, τῆς Ἑθνικῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός», ἓνας ἐξαίρετος νέος μὲ κάποια μικρὴ θητεία καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, κεκοσμημένος ὑπὸ πλήθους χαρίτων, εἶναι ἓνα λαμπρὸν παράδειγμα πρὸς μίμησιν. Κανεῖς δὲν τὸν ἄκουσε ποτὲ νὰ συκοφαντῇ ἢ νὰ κατηγορῇ τοὺς λογοτεχνικούς του συναδέλφους. Τώρα τὰ ὅσα λέγονται, ὅτι πῆρε σβάρνα τὰ περιοδικὰ καὶ κατηγοροῦσε καὶ κάποιους φίλους του, ποὺ τὸν ἀνέδειξαν, ἐλέγχονται ὡς ἀνακριδὴ καὶ ἀνάξια διαψεύσεως, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἀπάδει εἰς διανοούμενον ἢ συκοφαντία. Γεμάτος καλοσύνην καὶ πραότητα ἀγωνίζεται πάντα γιὰ τὸ καλὸ τῶν φίλων του, ὅπως λ.χ. διὰ τὴν δεσποινίδα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεφύλαξε τὴν εὐχάριστον ἔκκληξιν νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἐπιστολὴν τινα, διὰ τῆς ὁποίας τοῦ γνωστοποιοῦσε ὅτι τὸν ὑβρίζει. Ὅμως καὶ αὐτὴ ἦταν μιὰ πρᾶξις ἀγάπης πρὸς τὸν συνάνθρωπον. Ἀπὸ δὲ τῶν πλεόν ἄγνωτων προθέσεων ὁρμώμενος ἐπεχείρησε νὰ διαδώσῃ ἓνα σωρὸ «κρίσεις» γιὰ ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων μας, ποὺ, ἂν τίς γράψωμε, ἐδῶ φοβοῦμαι ὅτι θὰ κοκκινήσῃ ἐξ αἰδημοσύνης τὸ χαρτί. Ὅλα δὲ αὐτὰ μέσα στὸ χριστιανικὸ πνεῦμα.

Τύχη δὲ ἀγαθὴ ὁ ζηλωτὴς αὐτὸς ἀνέβλεψεν ἐκ τῆς σεξοναλικῆς σκοτίας, εἰς ἣν εἶχε περιπέσει. Ἔτσι οὔτε ὁ θυζαντινὸς γάμος ποὺ ἔκανε, οὔτε ἡ θρησκεία μπόρεσαν νὰ τὸν ἀποτρέψουν νὰ δοῇ τὸν δρόμον του, ποὺ ὁ Πανάγαθος τοῦ εἶχε τάξει. Ἔτσι λοιπὸν ὁ μέγας οὔτος λόγιος ἀνὴρ μὲ τῶν ἡμερῶν ἄρχισε νὰ ζητᾷ ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ ξεχάσουν τὸ Σ... καὶ νὰ τὸν ἀποκαλοῦν Ἀμάντα! Καὶ νὰ ἡ ἀποτριχώσις, τὰ κυλοτάκια, τὰ ψηλοτάκουνα καὶ τὰ ταγεράκια. Ὅσο γιὰ τὴν ψυχολογία του, καὶ μόνη ἡ ἔκφρασίς του «Ξέρεις τί σκύλα εἶμαι ἐγώ;» τὰ λέει ὅλα. «Σὰν ἔτοιμη λοιπόν ἀπὸ καιρὸ» ἢ Ἀμάντα μας ὀγγῆκε στὸ κουρμπέτι. Στὴν ἀρχὴ βέβαια δειλὰ καὶ διστακτικά, διότι ἦτο καὶ σεμνὴ φύσις..

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι δὲν ἔγινεν ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ οἰκοσυστήμα καὶ οἱ γνωστοί του ἄρχισαν νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπ' αὐτὸν μὲ χαμηλά πηδηματάκια. Ἐνῶ ἓνας ἐκδότης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ζήτησε ψυχολογικὴ συνδρομή, τοῦ διεμήνυσε ὅτι «ἂν κόψῃ τὸ πουλί του, νὰ πάῃ νὰ κόψῃ καὶ τὸν λαϊμό του». Ἐμεῖς θεδαίως κατανοοῦμε τίς ὥραϊες του πράξεις, γιὰτὶ ἀπὸ π.... ἄνθρωπο τί περιμένεις; Δὲν μένει παρὰ νὰ τίς καταλάβῃ καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν παρασημοφορώντας τὴν Ἀμάντα καὶ ἐκλέγοντάς την στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο γιὰ πράξεις ποὺ τιμοῦν ὁλόκληρον τὴν Λογοτεχνίαν.

Καὶ τίς εὐχέας μας γιὰ τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον ποὺ προωθεῖ μὲ τίς μπάντες τὴν Ἀμάντα: Νὰ τὴν χαίρεται.

Γιῶργος Πετρόπουλος

«Μανούσεια» (1848): Ἡ ἐπίθεση τῶν σκοταδιστῶν

Πρὸς τὸ τέλος Ἰανουαρίου τοῦ 1848 ἠγγέρθη στὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν μέγα θέμα γιὰ τὶς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας Θεοδώρου Μανούση. Ἐγιναν μάλιστα τὸν Φεβρουάριο τοῦ ἰδίου ἔτους ταραχές, ποὺ ὠνομάσθησαν «Μανούσεια». Στὴν «Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια» τοῦ «Πυρσοῦ» στὸ σχετικὸ λήμμα γράφεται: «Ὤνομάσθησαν οὕτως αἱ ταραχαί, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1848 μεταξὺ τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς καὶ Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐξ ἀφορμῆς διατριβῆς, δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Αἰῶνι» καὶ καθαπτομένης τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς γενικῆς ἱστορίας Θεοδώρου Μανούση, ὡς ἐκφρασθέντος ἐν ταῖς παραδόσεσί του ἀνευλαδῶς περὶ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ κλήρου». Ἀπὸ τὴν σχετικὴν ἀρθρογραφίαν στὴν ἐφημερίδα «Αἰὼν» τοῦ Φαναριώτη Φιλήμονα – ἐφημερίδα αἰχμὴ κατὰ τοῦ Μανούση – δὲν συνάγεται ὅτι κατεφέρθη κατὰ τοῦ κλήρου. Οἱ δὲ κατηγορίες γιὰ προσβολὴν τῆς θρησκείας ἐστιάζονται σὲ πέντε σημεῖα:

α) Ὅτι παρέδωσε χωρὶς ἐπικρίσιν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Λούθηρου στὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, ποὺ τὸν ἐχαράκτηρισε σ' αὐτὴν κακοήθη καὶ ὅτι «προσετρίβει μὲ τὸν σκατόν του τὸν στέφανον τοῦ Χριστοῦ» [κατὰ λέξιν στὰ πρακτικὰ τῆς ἀνακρίσεως τοῦ ἱερέως Παΐσιου Ἰωαννίτη (ἐξ Ἰωαννίνων), ποὺ πρῶτος ἐδημοσίευσε στὸν «Αἰῶνα», τ. 843, 28/1/1848, λίβελλον κατὰ τοῦ Μανούση, ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, στίς 4 Φεβρουαρίου].

β) Ὅτι ἐξήγησε διὰ φυσικῶν αἰτίων τὴν θεοφάνειαν στὸ ὄρος Σινᾶ, ὅταν ὁ Μωυσῆς παρέλαβε τὶς δέκα ἐντολές.

γ) Ὅτι ἡ διάνοιξις τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας κατὰ τὴν Ἐξοδὸ τῶν Ἑβραίων ὠφείλετο στὴν παλίρροια.

δ) Ὅτι τὴν περιτομὴν παρέλαβαν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους.

ε) Ὅτι στὴν Π. Διαθήκῃ δὲν γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Ἦσως σήμερα μία τέτοια διένεξις νὰ προκαλῇ γέλωτα. Ὅμως τὸ 1848 τὸ θέμα ἦταν μεγάλο. Εἶναι δὲ τὸ γεγονὸς ἐνδεικτικὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων κατὰ τὸ δεῦτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰῶνος. Κατ' ἀρχὰς ἔχουμε τὴν διένεξιν ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, ποὺ ἀπλώθηκε σ' ὅλην τὴν Εὐρώπῃ τὸν 19ον αἰῶνα καὶ ἐκορυφώθηκε στὸ τέλος τοῦ αἰῶνος μὲ τὴν διατύπωσιν ἀπὸ τὸν Δαρβίνο τῆς θεωρίας περὶ ἐξελίξεως τῶν εἰδῶν. Ὁ Θ. Μανούσης μὲ σπουδὲς στὸ ἐξωτερικὸ (στὴν Γερμανία), ὅπως ἄλλως τε ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν τότε καθηγητῶν, μετέφερε τὸ πνεῦμα αὐτὸ στίς παραδόσεις του. Αὐτὸ ἠνώχλησε ὅχι τοὺς φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς, ὅπου ἐδίδασκε, ἀλλὰ 11 τελικὰ ἱερεῖς - φοιτητὲς τῆς Θεολογίας. Ἀποτέλεσμα ἦταν οἱ φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς νὰ ἐκδηλώσουν τὴν συμπαράστασίν τους πρὸς τὸν καθηγητὴν τους καὶ διὰ προπηλακισμῶν (ἀκόμα καὶ διὰ ροπάλων κατὰ τὸν «Αἰῶνα») ν' ἀπαγορεύσουν στοὺς συναδέλφους τους τῆς Θεολογικῆς νὰ παρακολουθοῦν τὶς παραδόσεις τοῦ Μανούση. Καὶ δε-

δαίως υπάρχει μέσα στις κατηγορίες και μία άλλη παράμετρος, ευρωπαϊκή κι αυτή, με άμεσο όμως αντίκτυπο στην ελληνική ιστορία. Η παράδοση του Μανούση, ότι την περιτομήν οί Έβραίοι την παρέλαβαν από τους Αίγυπτιους, ήλθε σ' ευθεία σύγκρουσιν με τὸ ιδεολόγημα «ἐξ Ἀνατολῶν τὸ φῶς» (καὶ ἀρχὴ τῆς ιστορίας ἡ Π. Διαθήκη). Ἰδεολόγημα ἰσχυρὸ στὴν Εὐρώπη. Θὰ πρέπει δὲ νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἀκόμα καὶ τὸν 19ον αἰῶνα ἦταν σὲ χρῆσιν ἡ χρονολόγησις «ἀπὸ κτίσεως κόσμου» με δάσιν τὴν γενεαλογία τῆς Π. Διαθήκης. Συνεπικουρούμενο δὲ τὸ ιδεολόγημα αὐτὸ ἀπὸ τὴν τάσιν τῶν Γερμανῶν ν' ἀναζητοῦν ἀρχαῖες ευρωπαϊκὲς ρίζες με τὴν διατύπωσιν τῆς θεωρίας περὶ ἰνδο-γερμανικῶν φύλων (Ἰ Αριοι) καθυπέταξε τὴν ἀληθινὴ χρονολόγησιν τῆς ιστορίας πού προέβαλε κατὰ κόρον τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα.

Ὅμως τὰ «Μανούσεια» εἶναι ἐνδεικτικὰ τῶν τεκταινομένων στοῦ ἐσωτερικοῦ. Δὲν εἶναι ὀλίγες οἱ φορὲς πού στὸν «Δαυλὸ» ἔχει γραφῇ, ὅτι τὸ 1850 σηματοδοτεῖ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ βυζαντινισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐπιζητούμενη διώξις τοῦ Μανούση ἀπὸ τίς στῆλες τοῦ «Αἰῶνος» δὲν πρέπει νὰ ἀποσυνδεθῇ ἀπὸ τίς διώξεις ἐναντίον τοῦ Καίρη καὶ τοῦ διαμαρτυρούμενου ἱερέως Ἰωάνος Κίνγκ. Δὲν εἶναι ἄσχετα ἀπὸ τὴν ἀρθρογραφία τοῦ «Αἰῶνος» στοῦ τέλος τοῦ 1847, ὀλίγους μῆνες πρὶν δηλαδή, πού με αὐτὴν ἀποπειρᾶται ἡ ταύτισις τῆς «Μεγάλης Ἰδέας» με τὴν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία στὴν ἀκμὴ τῆς. Δὲν εἶναι ἄσχετα με τὴν ευρωπαϊκὴ πολιτική, πού ἐπιθυμεῖ μία ἰσχυρὴ αὐτοκρατορία, πού θὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας. Αὐτὸ ἠνάγκασε τὸν Φαναριώτη καὶ ἀγγλόφιλο Νικ. Δραγούμη νὰ γράψῃ στοῦ περιοδικό του, τὴν «Πανδώρα»: «*Ἀνάγκη ἢ Εὐρώπη, ἂν δὲν ἐπιθυμῇ νὰ ἀποδῇ γελοία, νὰ παύσῃ φαντασιοκοποῦσα τὴν ἀνόρθωσιν μεγάλου ἀνατολικοῦ κράτους, ἔχοντος πρωτεύουσαν τὸ Βυζάντιον*» (1/12/1852, σελ. 398).

Ἀλλὰ ἀνόρθωσις τοῦ Βυζαντίου χωρὶς ἀνόρθωσιν τοῦ πατριάρχου δὲν γίνεται. Ἡ αὐτοκέφαλος ἐλληνικὴ ἐκκλησία ἐπιζητεῖ τὴν ἴδια ἐποχὴ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖο καὶ ὑποβάλλει αἵτησιν. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ Θ. Φαρμακίδης λάβρος ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ πρωτεργάτου τῶν ἐπεισοδίων ἱερέως Παΐσιου καὶ τὸν ἀποκαλεῖ «ξένον» καὶ «κατάσκοπον». Διότι ὁ Παῖσιος εἶναι ἱερεὺς στὰ (τουρκοκρατούμενα τότε) Ἰωάννινα· ἄρα ἔχει ἄμεση ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖο. Κι ἔτσι δίνεται καὶ μία ἄλλη διάστασις στὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ξένου, δηλ. τοῦ ἔχοντος ἄμεση σχέσιν με τὸ Πατριαρχεῖο. Τότε ἐγεννήθη καὶ τὸ ιδεολόγημα τοῦ «Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ». Καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τῶν «Παρεκρικῶν» (δὲς καὶ «Δαυλόν», τ. 168, Δεκέμβριος 1995, σελ. 10097). Ἀπὸ τότε δὲ χρονολογεῖται καὶ ἡ ἐναρξίς τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Ὁθωνα με τὴν ἀσαφῆ ὑπόσχεσιν, ὅτι Ἕλληνες θὰ διοικήσουν τὸ νέο Βυζάντιο.

Ἀχεσᾶς

Μαγιάπριλα 1998

Ὁραῖος μῆνας ὁ Ἀπρίλιος. Τὰ πετεινὰ τιτιθίζουν, τὰ ἄνθη ἀνθίζουν, οἱ περιίπατοι στὴν ἐξοχὴ πληθαίνουν, τὸ σύνηθες μαῦρο χάλι μας ξεθωριάζει δίδοντάς μας τὴν δυνατότητα νὰ ἀνανεωθοῦμε ψυχροσωματικά.

Κι ὁ Μάιος δὲν πάει πίσω. Ἕνα δῆμα πρὶν ἀπὸ τὸ καλοκαίρι κι ὅλοι καταστρώνουμε τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά μας γιὰ τὰ «μπάνια τοῦ λαοῦ», τὰ βράδνα στὰ μπαράκια, τὶς διακοπὲς στὸ ἀπέραντο γαλάζιο καὶ ὅλα ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ ἐποχὴ.

Τὸ μεταίχιμο πάντως τῶν δύο αὐτῶν μηνῶν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐορτὲς καὶ ἀργίες ποὺ μᾶς ἀποτραβοῦν ἀπὸ τὴν καθημερινότητα. Βεβαίως, ὅταν μιλάμε γιὰ ἐορτὲς, μὴν πάη τὸ μυαλό σας σὲ Ἀνθεστήρια, Καλλυντήρια, Πλυντήρια, Βενδίδεια καὶ ἄλλα τέτοια «παγανιστικά». Φτοῦ κακά! Αὐτὰ τὰ τελοῦσαν κάποιοι «μιαροὶ εἰδωλολάτρες» στὴν ἀρχαιότητα, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμη πορευθῇ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ φωτός. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γιαχβὲ τοὺς ἔδωσε καὶ κατάλαβαν θέτοντάς τους διὰ τῶν ἐκλεκτῶν του στὸ «χρονοντούλαπο τῆς ἱστορίας» κατὰ τὴν πάλαι ποτὲ προσφιλῆ ἔκφραση.

Τὸ πόσο μᾶς ἐκφράζουν ὡς λαὸ αὐτὲς οἱ ἐορτὲς δὲν ὑπάρχουν λόγια γιὰ νὰ τὸ περιγράψουν. Ἐπὶ τέλους βρήκαμε τὸν προσορισμό μας, λύσαμε τὰ προβλήματά μας καὶ εἴμαστε ὅλοι σὰν τὴν καλὴ χαρά. Ἔστωσαν ὡς παραδείγματα μερικὲς ἀπλὲς περιπτώσεις τῶν ἡμερῶν, ποὺ λίγο-πολὺ ὅλοι διώσαμε.

Περίπτωσις πρώτη. Μεγάλῃ Ἑβδομάς. Νηστεία καὶ συνωστισμὸς στοὺς ναοὺς μας, γιὰ ν' ἀκούσουμε μεταξὺ ἄλλων ὕβρεις καὶ ἀναθεματισμοὺς στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες, ποὺ κάποτε ζοῦσαν καὶ δημιουργοῦσαν σ' αὐτὴ τὴ χώρα, χωρὶς νὰ ὑποψιάζονται ποῦ θὰ κατάληγαν οἱ ἀπόγονοί τους αἰῶνες ἀργότερα. Κι ὅπως γυρνᾷς στὸ σπίτι μετὰ τὶς ἀκολουθίες κουρασμένος καὶ μπαφιασμένος, κάθεσαι ἀναπαντικά καὶ πατᾷς τὰ κουμπιά τοῦ τηλεχειριστηρίου τῆς τηλεοράσεως, μέχρι νὰ βρῇς κάτι τῆς ἀρεσκείας σου καὶ – ὦ τοῦ θαύματος! – παρελάνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια σου τὰ ἅγια πρόσωπα ποὺ ἄλλαξαν τὴν ἱστορία: Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, Μωυσῆς κ.ο.κ. Ἕνα πανόραμα μαστροπείας, πορνείας, ρατσισμοῦ, σκοταδισμοῦ καὶ ἀπάτης, ἀπευθυνόμενο σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους, προφανῶς μὲ σκοπὸ ὅχι μόνο νὰ πληροφορήσῃ γιὰ τὸ διδλὶκὸ μεγαλεῖο ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκλογικεύσῃ διὰ τῆς θεοπνευστίας τὶς σκοτεινὲς πλευρὲς τῶν ἑαυτῶν μας. Ὅσο γιὰ τὸν ἐπὶκαιρὸ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ, παραμένει καθηλωμένος στὴ ζώνη χαμηλῆς θεαματικότητας κάποιου ἰδιωτικοῦ καναλιοῦ.

Περίπτωσις δευτέρα. Ἡ γενικώτερη ἀναζωογόνηση τῆς φύσεως προδιαθέτει καὶ τὰ νέα ξεγνάρια νὰ ξεκινήσουν τὴ ζωὴ τους αὐτὴν τὴν ἐποχὴ. Ἔτσι λοιπὸν γάμος ἐγένετο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν Ἀμφιάλῃ τῆς Νικαίας, κι ἐγὼ κουμπάρος. Καὶ πρὶν ὁ Ἡσαΐας χορεύσῃ τρεῖς, ἠκούσθη ὁ ἱερεὺς λέγων: «Εὐλόγησον αὐτούς, δέσποτα, ὡς εὐλόγησας τὸν Ἀβραάμ καὶ τὴν Σάραν, τὸν Ἰσαάκ

καὶ τὴν Ρεβδέκαν» κ.τ.τ. Ὑστερ, νὰ μᾶς ζήσουν! (Πάλι καλὰ ποὺ δὲν μᾶς ἔδωλε νὰ ψάλλουμε καὶ τὸ «ᾠδὴ Ἀσμάτων»).

Περίπτωσις τρίτη. Πρωτομαγιά. Μία κυριολεκτικὰ τριχοτομημένη ἐορτὴ γιὰ ἐργαζόμενους, τεμπέληδες καὶ φιλανθεῖς. Οἱ πρῶτοι μαζεύονται στὶς κεντρικὲς πλατεῖες κρατώντας σκῆπτρα καὶ κόκκινα λάβαρα σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, καὶ διεκδικοῦν μὲ παλμὸ τὰ δικαιώματά τους – τὰ ὁποῖα συνήθως οὐδέποτε ἀπολαμβάνουν – χειροκρατώντας τοὺς πεμπτοφαλαγγίτες τῆς ἐξουσίας (κατὰ κόσμον: συνδικαλιστές), οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ὁποίων συνήθως, ἐὰν ἐκλεγοῦν σὲ βουλευτικὲς ἐκλογὰς ἢ ἐὰν ἀκόμη ὑπουργοποιηθοῦν, παθαίνουν ἓνα εἶδος ἀμνησίας, ποὺ ἡ ἱατρικὴ ἐπιστὴμὴ ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ. Ὅσο γιὰ τοὺς τεμπέληδες καὶ τοὺς φιλανθεῖς προτιμοῦν νὰ ἐπανξάνουν τὸν τζιρο τῶν ἀνθοπωλῶν, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους, εὐτυχῶς ἐλάχιστοι καὶ μὴ ὑπολογίσιμοι, ἔχουν θεαθῇ κατ' ἐπανάληψιν νὰ κάνουν «γιουρούσι» στὰ ἀνθοδοχεῖα τῶν νεκροταφείων κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προηγούμενης νυκτός. Προέκειται γιὰ τὰ σύγχρονα Ἀνθεστήρια...

Περίπτωσις τετάρτη. Γιορτὴ τῆς μητέρας. Χρόνια πολλά, κυρίες μου. Τώρα βέβαια θὰ ἡμποροῦσέ τις νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι τὰ γηροκομεῖα εἶναι γεμάτα ἀπὸ γηραιὲς πρώην νοικοκυρὲς πληγωμένες ἀπὸ τὴν ἀχαριστία, ὅτι οἱ ἐκτρώσεις καὶ οἱ θρεφτικοὶ πληθαίνουν καὶ ὅτι οἱ τρόφιμοι τῶν ὀρφανοτροφείων ἀυξάνονται – ἀλλὰ δὲ βαρύνει... Μὲ ἀριθμοὺς θὰ ἀσχολούμεθα;

Περίπτωσις πέμπτη. Γιορτὴ (ἢ «φεστιβάλ», ἂν προτιμᾶτε) Βιβλίου. Ἐδῶ ἀρχίζουν τὰ ἐνδιαφέροντα. Χιλιάδες τίτλοι πάνω στοὺς πάγκους στὴ διάθεση τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ. Οἱ προσερχόμενοι στὶς ἐκθέσεις χωρίζονται ὡσαύτως σὲ τρεῖς κατηγορίες. Ἡ πρώτη εἶναι αὐτὴ τῶν (ὑπόπτων) «προσπεκτοσυλλεκτῶν», ἡ δευτέρα ἀφορᾷ τοὺς διερχόμενους «θεωρῆς ἔνεκεν», ἐνῶ ἡ τρίτη τοὺς πραγματικὰ ἐνδιαφερομένους. Ὑφίστανται βέβαια καὶ ἰδιάζουσες περιπτώσεις, κατὰ τίς ὁποῖες πρόσωπα μὲ ἀλλόκοτες ἀντιλήψεις κοντοστέκονται σὲ συγκεκριμένα περὶ πτερά, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἡμέτερον, καὶ δίνουν ρεσιτὰλ οὐφολογίας, σειριολογίας, ἐλληνοχριστιανισμοῦ καὶ παραμυθολογίας. Συνέβη δὲ κάποια ἐσπέρα νὰ περάσῃ ἓνας κακοντυμένος νεαρός, νὰ σταθῇ γιὰ λίγο καὶ νὰ μοῦ μιλήσῃ γιὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴ λογοτεχνία μὲ τέτοια λογικὴ ἐπιχειρηματολογία, μὲ τέτοιο πλοῦτο ἰδεῶν, τέτοιο εἶρομὸ σκέψεων καὶ τέτοια λεκτικὴ πληρότητα, ποὺ μὲ ἔκαναν νὰ τὸν ἀκούω μὲ εὐχαρίστησιν ἀλλὰ καὶ ἀπορία. Ἡ περιέργειά μου ὅμως μετετρέπη σὲ κατάπληξιν, ὅταν, λίγο πρὶν ἀποχωρήσῃ, μοῦ ἐκμυστηρεύτηκε διαστικὰ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ ἴδρυμα ποὺ τὸν φιλοξενοῦσε, πρὶν λήξῃ ἡ ἀδειά του. Νοσηλευτὰν στὸ Δαφνὶ – καὶ ὅποιος θέλει, τὸ πιστεύει.

Ὁ μῆνας πέρασε, οἱ γιορτὲς τελείωσαν. Κάποιες ἄλλες ὅμως, ποὺ λέγαμε προηγουμένως, ἔχουν τελειώσει πρὸ πολλοῦ μαζί μ' ἓναν ὁλόκληρο κόσμον, ποὺ ἔφυγε. Θὰ ξανάρθῃ ἄραγε;

Μάριος Μαρμανέας

ΦΙΛΕΡΕΥΝΟΣ

᾽Απὸ τὸν Δούναβη στὸν Εὐφράτη

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ Ρ. ΦΕΡΡΑΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ. Στὸν πρῶτο τόμο τοῦ περιοδικοῦ «Ἑπερέια», πού περιέχει τὰ πρακτικά τοῦ πρώτου συνεδρίου «Φέρραι-Βελεστίνο-Ρήγας», ὁ Γ. Λεοντοίνης στήν ὁμιλία του μέ τίτλο «Ἡ εἰσαγωγή τοῦ πολιτειακοῦ στοχασμοῦ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο καὶ ὁ Ρήγας» εἶπε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ πολιτικὴ ιδεολογία τοῦ Ρήγα συναρτᾶται μὲ ἓναν ἐπαναστατικὸ τρόπο σκέψης, πὺν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἐπαναστατικὴ εὐρωπαϊκὴ ιδεολογία καὶ προσεγγίζει τὶς θέσεις τοῦ γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ» (σελ. 523). Ὁ ὁμιλητὴς δὲν εἶναι ὁ μόνος πὺν διαβλέπει γαλλικὲς ἐπιρροὲς στὸν Ρήγα. Τὸ σύνολο τῶν ἱστορικῶν τὸ δέχεται· καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα τῶν Αὐστριακῶν ἀνακριτῶν του, πὺν ἀναφερόμενοι στήν ἐπανάστασιν πὺν ἐτοίμαζε ὁ Ρήγας κατέληξαν, ὅτι ἡτοιμάζετο νὰ ἐξεγείρῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνες «... διὰ γενικῆς ἀποστασίας καὶ νὰ εἰσαγάγῃ ἀπανταχοῦ τὸ γαλλικὸν πολίτευμα...». Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τὸ περιλαμβάνει ὁ Λ. Βρανούσης στήν εἰσαγωγή τοῦ τόμου «Ρ. Φερραῖος» τῆς «Βασικῆς Βιβλιοθήκης», σελ. 105. Τὸ ὅτι ὁ Ρήγας ἔχει ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὸ γαλλικὸ πνεῦμα εἶναι πέραν πάσης ἀμφιβολίας. Ὅμως ὄχι τόσο ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789, ὅσον ἀπὸ τὸ πνεῦμα πὺν ὠδήγησε στήν ἐπανάστασιν. Ἐξ ἄλλου καὶ τὸ γαλλικὸ σύνταγμα τοῦ 1795 εἶναι ἓνα γενικόλογο κείμενο, πὺν περισσότερον ἀπηχεῖ τὶς ιδέες τοῦ Διαφωτισμοῦ, παρὰ ἓνας λεπτομερὲς καταστατικός χάρτης. Γιά τὸν λόγο αὐτὸν ὁ Ρήγας δὲν στέκεται σ' αὐτὸ τὸ κείμενο. Ναι μὲν τὸ περιλαμβάνει στὸ ἔργο του «Τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου» καὶ μάλιστα συμπληρωμένο μὲ ἄρθρο σχετικὸ μὲ τὴν παιδεία, ὅμως γιά τὴν διακυβέρνησιν τῆς πολιτείας, πὺν θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν, προχωρεῖ στήν σύνταξιν συντάγματος, πὺν ἀποτελεῖται ἀπὸ 124 ἄρθρα καὶ παράρτημα 5 ἄρθρων. Πρακτικὸς νοὺς δὲν ἐπεθυμοῦσε ν' ἀφήσῃ καὶ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια στήν τύχη. Ἡ μᾶλλον ἔχοντας διδαχθῇ ἀπὸ τοὺς κλυδωνισμοὺς πὺν ἐπέρασε ἡ Γαλλία μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, προσεπάθησε νὰ τοὺς ἀποφύγῃ. Ἡ μόνη παρατήρησις πὺν δύναται νὰ γίνῃ, εἶναι ἡ ἐξέτασις ἂν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Ρήγα ὀφείλεται στὸ γαλλικὸ πνεῦμα ἢ ἡ ἐπιρροὴ του εἶναι πιὸ βαθειὰ καὶ ὀφείλεται στὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικόν.

ΡΗΓΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ στὸν Εὐρωπαϊκὸ Διαφωτισμὸ εἶναι κύρια κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ. Γιά τὸν λόγο αὐτὸ ἔχουμε στὸν 18ον αἰῶνα μία ἔκρηξιν τῆς ἱστοριογραφίας. Ἐτσι οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν γνωρίζουν μόνον τὸν πολιτικοκοινωνικὸ πολιτισμὸ τῶν ἀρχαίων (ἢ προηγηθεῖσα Ἀναγέννησις τοὺς ἔχει φέρει σ' ἐπαφὴ μὲ τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες), ἀλλὰ ταυτόχρονα ὀρίζεται καὶ ὁ γεωγραφικὸς χῶρος, στὸν ὁποῖον ἔζησαν. Γνώστis αὐτῶν ὁ Ρήγας ἀρχίζει τὴν «Νέα Πολιτικὴ Διοίκησιν» ὡς ἐξῆς: «Ο ΛΑΟΣ, ΑΠΟΓΟΝΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ὁπὺν κατοικεῖ τὴν Ρούμελην, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὰς Μεσογείους νῆσους, τὴν Βλαχομπογδανίαν...» (ὅλα τ' ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ρήγα ἔχουν ληφθῇ ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἑπιστημονικῆς Ἑταιρείας Μελέτης «Φερρῶν-Βελεστίνου-Ρήγα», «Τὰ Ἐπαναστατικά», Ἀθήνα 1994).

Καὶ προχωρεῖ πὶο κάτω ὁ Ρήγας: «*Ὅθεν, διὰ νὰ ἡμποροῦν ὁμοθυμαδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι νὰ συγκρίνωσι πάντοτε μὲ ἄγρυπνον ὄμμα τὰ κινήματα τῆς διοικήσεως μὲ τὸν σκοπὸν τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν νομοθεσίας, ἐκτινάζοντες ἀνδρικῶς τὸν οὐτιδανὸν ζυγὸν τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ ἐναγκαλιζόμενοι τὴν πολύτιμον ἐλευθερίαν τῶν ἐνδόξων προπατόρων των...*».

Τὰ ὄρια τοῦ νέου κράτους ὁ Ρήγας τὰ ὁρίζει ὅπως καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι:

«Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες.

Ἡ μιὰ ᾄχτισε τὸ Δούναδη, κι ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,

κι ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἀρτας τὸ Γιοφύρι».

Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν δημοτικὴ ποίησιν ἔχει κρατήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ ἱστορικοῦ χώρου. Κάποιοι ἐφρόντισαν γι' αὐτό, ἄγνωστοι λόγιοι ποὺ ἐπλασαν τὴν νεώτερη μυθολογία. Καί, παρ' ὅλο πὺ ἡ «Φυλλάδα τοῦ Μεγαλέξαντρου» ἦταν τὸ λαϊκὸ ἀνάγνωσμα τῶν σκοτεινῶν χρόνων, ἐν τούτοις τὰ γεωγραφικὰ ὄρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἐξετείνοντο στὰ ὄρια τῶν κτίσεων τοῦ μεγάλου στρατηλάτη. Οὔτε καὶ ἐξετείνοντο στὰ ὄρια τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος, πὺ τόσο πολὺ ἐμελετᾶτο τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Εἶναι ἀξιοπεριεργὸ τὸ ὅτι ὁ λαὸς διεφύλαξε στὴν μνήμη του τίς κοιτίδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κι ὁ Ρήγας αὐτὰ τὰ ὄρια ἔχει ὑπ' ὄψιν του. Μόνον πὺ πρέπει νὰ ἐρευνήσουμε σὲ ὅλα τὰ ἔργα του, γιὰ νὰ τ' ἀνακαλύψουμε. Ἐνα πρῶτο στοιχεῖο ἔχουμε στὸν «Ὑμνον Πατριωτικόν». Ἡ ἐπὶ κλησις τῶν πολεμαρχῶν ἡρώων μᾶς δίνει τὴν πρώτη εἰκόνα. Πιὸ καθαρὰ ὁμως μᾶς τὴν δίνει στὸν «Θούριον». Ἐκεῖ ἀναφέρεται καὶ στοὺς Λαζοὺς, στοὺς Μαυροθαλασσίτες, τοὺς Μακεδόνες καὶ λοιποὺς. Καὶ μάλιστα τοὺς ὑπενθυμίζει: «*Σᾶς κράζει ἡ Ἑλλάδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ, ζητᾷ τὴν συνδρομὴν σας μὲ μητρικὴν φωνή*» (στίχοι 85, 86). Καὶ θέλει ἡ ἐπανάστασις νὰ ἐκταθῇ: «*Ν' ἀνάψωμεν μιὰ φλόγα σὲ ὅλην τὴν Τουρκιά, νὰ τρέξ' ἀπὸ τὴν Μπόσσα καὶ ὡς τὴν Ἀραπιά*» (στίχοι 107-108). Ἐξαίρετὶ ὁμως κάποιους ἀπὸ τὴν μελλοντικὴ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία: «*Καὶ σύ, πὺ στὸ Χαλέπι ἐλεύθερα φρονεῖς, πασιᾶ, καιρὸν μὴ χάνης, στὸν κάμπο νὰ φανῇς· μὲ τὰ στρατεύματά σου εὐθὺς νὰ σηκωθῇς, στῆς Πόλης τὰ φερμάνια ποτὲ νὰ μὰ δοθῇς. Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια, γιὰ πρώτη σας δουλειὰ δικόν σας ἕνα μπέη κάμετε βασιλιᾶ*» (στίχοι 97-102).

Ὅσο γιὰ τὸν διαχωρισμὸ πὺ κάνει ὁ Ρήγας μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, αὐτὸς ἀνταποκρίνεται στὸν θρησκευτικὸ καὶ ὄχι στὸν φυλετικὸ ἕνα διαχωρισμὸ πὺ εἶχε ἐπιβληθῇ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ πὺ ἀκόμη καὶ σήμερα ταλανίζει τὸν ὡρο τῶν Βαλκανίων. Ἄλλωστε γιὰ τοὺς Τούρκους τὴν καταγωγὴν εἶχαν δύο ὀνομασίες, χωρὶς καὶ αὐτὲς νὰ καθορίζουν ἐπακριδῶς τὴν φυλετικὴ καταγωγὴ: «Χαλδούπηδες» καὶ «Κονιάροι».

Ἀντίθετα ὁ Ρήγας προσεπάθησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν φυλετικὴ ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν Κάυκασο ἕως τὴν Ἡπειρο καὶ ἀπὸ τὸν Δούναδιν ἕως τὸν Εὐφράτη μὲ τὴν παιδεία. Στὸ 22ον ἄρθρο τῶν «Δικαίων τοῦ Ἀνθρώπου» γράφει: «*Ὅλοι χωρὶς ἐξαιρέσεων ἔχουν χρέος νὰ ἡξεύρουν γράμματα. Ἡ Πατρίς ἔχει νὰ καταστήσῃ σχολεῖα εἰς ὅλα τὰ χωρία διὰ τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ παιδιά. Ἐκ τῶν γραμμάτων γεννᾶται ἡ προκοπή, μὲ τὴν ὁποῖαν λάμπουν τὰ ἐλεύθερα ἔθνη. Νὰ ἐξηγοῦνται οἱ παλαιοὶ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς· εἰς δὲ τὰς μεγάλας πόλεις νὰ παραδίδεται ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα· ἡ δὲ ἑλληνικὴ (σ.σ. ἡ ἀρχαία) νὰ εἶναι*

ἀπαραίτητος». Μὲ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς καὶ τὴν ἀρχαία γλῶσσα ἐπίστευε (καὶ ἔτσι ἦταν) ὁ Ρήγας, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας θὰ ἐπανεύρουν τὴν ἐθνικὴν τους συνείδησιν. Ὅσο γιὰ τὴν φυλετικὴν καταγωγὴν τοῦ λαοῦ, ποὺ κατελάμβανε τὴν ἐπικράτειαν σχεδὸν ὅλη, 170 χρόνια μετὰ θὰ τὴν ἐπίδεδαιώσῃ ὁ Ἄρης Πουλιανὸς μὲ τὶς ἀνθρωπομετρικὲς του μετρήσεις.

ΡΗΓΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ. Ἄν γιὰ τὶς ἐπιρροὲς τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὸν Γαλλικὸ Διαφωτισμὸ τὰ πράγματα εἶναι ἀποσαφηνισμένα, τὰ περὶ ἐπιθυμίας του γιὰ τὴν δημιουργία Ὀμοσπονδίας στὰ Βαλκάνια εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἐκτὸς προθέσεων τοῦ Ρήγα. Νὰ ποιὸ εἶναι τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ «Συντάγματός» του: *«Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ εἶναι μία, μὲ ὅλον ὁποῦ συμπεριλαμβάνει εἰς τὸν κόλπον τῆς διάφορα γένη καὶ θρησκείας· δὲν θεωρεῖ τὰς διαφορὰς τῶν λατρειῶν μὲ ἐχθρικὸν μᾶτι· εἶναι ἀδιαιρέτος* (σ.σ. ὑπογράμμισις τοῦ κειμένου), *μὲ ὅλον ὁποῦ ποταμοὶ καὶ πελάγη διαχωρίζουν τὲς ἐπαρχίαις τῆς, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εἶναι ἓνα συνεσφισμένον ἀδιάλυτον σῶμα*».

Τὰ ὅρια τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τὰ ὁρίζει σαφῶς ὁ Ρήγας στὴν «Χάρταν τῆς Ἑλλάδος». Καλεῖ θεδαίως ὅλους τοὺς λαοὺς σ' ἐπανάστασιν, ἀλλὰ τοὺς διαχωρίζει ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς, ὅπως εἶδαμε καὶ στὸν «Θούριον». Στὴν δὲ «Χάρταν» οἱ ἑλληνικὲς τοποθεσίαι ὁρίζονται ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ μέχρι τότε εὐρήματα. Ἀπὸ τὴν «Χάρταν» μόνον ἡ Κύπρος ἀπουσιάζει, ἀλλὰ ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Κύπριου Ἰωάννη Καρατζᾶ μεταξὺ τῶν στενῶν συνεργατῶν του καὶ αὐτῶν ποὺ ἐμαρτύρησαν μαζὺ του συμπληρώνει τὸ κενόν. Σὲ κανένα σημεῖο τῶν ἔργων του δὲν κάνει κἄν νύξιν περὶ Ὀμοσπονδίας. Ἀντίθετα στὸ ἄρθρο 8 θέλει ὅλους τοὺς κατοίκους ν' ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος. Γράφει συγκεκριμένα: *«Αὐτὸς ὁ λαὸς μόνος του ὀνοματίζει τοὺς ἀπεσταλμένους του πρὸς τὸ κοινὸν συμβούλιον τοῦ ἔθνους*». Δὲν ὑπάρχει ἀκόμα οὔτε ἡ παραμικρὴ διαφοροῦμενη ἑκφρασις, ποὺ νὰ ὑπονοῇ ἓνα καθεστῶς ἔστω χαλαρῆς αὐτοδιοικήσεως σὲ γεωγραφικὰ διαμερίσματα, ὅπως συμβαίνει μὲ τὶς Η.Π.Α. Ἡ νομοθετικὴ, ἡ ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι ἐνιαῖες καὶ ἀδιαιρέτες. Γιὰ δὲ τὶς σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας μὲ τὰ ξένα κράτη ὑπάρχουν στὸ Σύνταγμα τὰ ἄρθρα 118, 119, 120 καὶ 121, ποὺ τὶς καθορίζουν. Ἰδιαιτέρα μὲ τὸ τελευταῖο ἄρθρο δίνεται στὸν Ρήγα ἡ δυνατότητα νὰ προσδιορίσῃ τὸν ἑλληνικὸ χαρακτηριστῆρα τῆς δημοκρατίας, ἀφοῦ σ' αὐτὸ ὁρίζεται ὅτι: *«Δὲν κάνουν ποτὲ εἰρήνην μὲ ἓνα ἐχθρόν, ὁποῦ κατακρατεῖ τὸν ἑλληνικὸν τόπον*».

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ὁ Ρήγας δὲν ἀφήνει καμμία ἀμφιβολία, εἶναι τὸ τέταρτο ἄρθρο τοῦ Συντάγματος, ὅπου ὁρίζονται οἱ προϋποθέσεις ἀποκτήσεως τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτη. Σ' αὐτὸ δὲν ἀναφέρεται πλέον στὸ πολίτευμα τῆς χώρας, ἀλλὰ προσδιορίζει τὸ ὄνομά της. Στὴν τέταρτη παράγραφο γράφει: *«Ἐκεῖνος* (σ.σ. προφανῶς: ξένος) *ὁποῦ νυμφεύεται μίαν Ἑλληνίδα εἶναι πολίτης*». Καὶ κατ' ἐπέκτασιν οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ὀνομάζονται Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες. Τὴν ἑνατὴ παράγραφο τὴν ἀρχίζει: *«Ἐνας ξένος φιλόσοφος ἢ τεχνίτης Εὐρωπαῖος, ὁποῦ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἔλθῃ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα...»*. Ἡ ἕβδομη παράγραφος ἀναφέρει: *«Ἐκεῖνος ὁποῦ εἶναι χριστιανὸς* (σ.σ. καὶ ξένος) *καὶ δὲν ὀμιλεῖ τὴν ἀπλὴν ἢ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ μόνον βοθητὴ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πολίτης*». Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὀμιλεῖ σαφῶς ὁ Ρήγας κι ὄχι γιὰ κάποια σύμπραξιν κρατῶν. Ἀλλὰ ἐφρόντισε νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ τὴν παγκόσμια ἐνότητα τοῦ

Ἑλληνισμοῦ. Στὴν ἕκτη παράγραφο γράφει: «*Ἐκεῖνος ὁποῦ ὁμιλεῖ τὴν ἀπλὴν ἢ τὴν ἑλληνικὴν (σ.σ. τὴν ἀρχαία) γλῶσσαν καὶ δοθῇ τὴν Ἑλλάδα, ὥς διατρίβῃ καὶ εἰς τοὺς ἀντίποδας (ἐπειδὴ τὸ ἑλληνικὸν προζύμι ἐξαπλώθη καὶ εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια), εἶναι Ἕλληνας καὶ πολίτας*». Στὴν παράγραφο αὕτη βλέπουμε, ὅτι ὁ Ρήγας στερεώνει τὴν ἐνότητα τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων Ἑλλήνων μὲ τὸ νὰ τοὺς προικοδοτῇ μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη. Πιθανώτατα δέ, ἂν ὁ Ρήγας ἐξεῦσε, νὰ εὕρισκε τὸν τρόπο, ὥστε αὐτοὶ νὰ ἀσκοῦν τὰ ἰσότιμα δικαιώματά τους καὶ νὰ ἀνταποκρίνονται στὶς ὑποχρεώσεις τους. Ὅμως στὴν ἴδια παράγραφο ἀποκαθιστᾷ καὶ τὴν πολιτιστικὴ ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κύριο μέσον ἐθεώρει τὴν γλῶσσα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὅλοι οἱ ἄλλοι δύνανται νὰ γίνουν πολῖτες τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ ὀνοματίζονται Ἕλληνες μόνον ὅσοι ὁμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴ. Ἔτσι ὁ Ρήγας διευρύνει πολιτιστικά τὴν ὀνομασία καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν πνευματικὴ συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ μὲ αὕτη τὴν προϋπόθεσιν ἐξετάζουμε ὁρθὰ τὶς ἀναφορὲς τοῦ στὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ (ἄρθρα 61 καὶ 118) ἢ στοὺς Ἕλληνες (ἄρθρο 119).

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ. Στὴν πρώτη παράγραφο τοῦ τέταρτου ἁρθρου ὁ Ρήγας γράφει: «*Κάθε ἄνθρωπος γεννημένος καὶ κατοικῶν εἰς αὐτὸ τὸ βασίλειον, εἰκοσιενὸς χρόνον ἡλικίας, εἶναι πολίτης*». Τὴν λέξιν *basileion* ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως Ἀπ. Καραμπερόπουλος τὴν ἐρμηνεύει: «*κράτος*», «*ἐπικράτεια*» (σελ. 36). Τὴν λέξιν αὐτὴν τὴν ἀναφέρει ὁ Ρήγας ἀρκετὲς φορὲς· ὅπως καὶ πολλὰς φορὲς ἀκόμη χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν *Δημοκρατία*, πού σημαίνει τὸ ἴδιο, ἢ ὀνοματίζει τὴν ἐπικράτεια μὲ τὸ ὄνομα *Ἑλλάς* ἢ τέλος κάνει χρῆσιν τῶν λέξεων *πατρίς*, *ἔθνος*. Ἀκόμη στὴν ἑβδόμη παράγραφο τοῦ 55 ἁρθρου (περὶ πρᾶξεων τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος) γράφει: «(σ.σ. κανονίζει) *τὰ ἀκανόνιστα ἔξοδα, ὁποῦ γίνονται εἰς τὰς δημοσίους ὑποθέσεις...*». Ἀλλὰ καὶ στὴν τρίτη παράγραφο τοῦ ἁρθρου 54 τὸ Νομοδοτικὸ Σῶμα εὐθύνεται γιὰ: «*τὰ ὑποστατικά ὁποῦ ἐξουσιάζει ὅλο τὸ ἔθνος, λεγόμενα βασιλικά*». Ἀλλὰ, ἂν ὁ Ρήγας ὑπενόει μὲ τὴν λέξιν *basileion* τὴν ἐπικράτεια μόνον, δὲν θὰ ἔγραφε στὴν δευτέρη παράγραφο τοῦ ἁρθρου 55, ὅτι τὸ Νομοδοτικὸ Σῶμα κανονίζει: «*τὴν ἄδειαν ἢ τὸ ἐμπόδιον τοῦ νὰ περάσουν ξένα στρατεύματα ἐπάνω εἰς τὸν τόπον τοῦ βασιλείου τούτου*»· οὔτε στὸ πέμπτο ἁρθρο τοῦ παραρτήματος: «*Κάθε Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίς, ὁμοίως καὶ κάθε κάτοικος τῆς Δημοκρατίας ταύτης...*». Ὁ Ρήγας στὰ ἔργα του δὲν κάνει λεκτικὰ παιχνίδια. Ἀρα ἔχει λόγους νὰ κἀνὴ χρῆσιν τῆς λέξεως *basileion*.

Τὴν ἀπάντησιν σὲ κάθε μας ἐρώτημα γιὰ τὴν σκέψιν τοῦ Ρήγα πρέπει νὰ τὴν ἀναζητοῦμε σὲ ὅλα του τὰ ἔργα· ἰδιαίτερα στὰ «Ἐπαναστατικά», πού εἶναι γραμμένα τὴν ἴδια ἐποχὴ. Ἔτσι διαβάζουμε στοὺς στίχους 25, 26, 27 τοῦ «Θουρίου»: «*οἱ Νόμοι νᾶν ὁ πρῶτος καὶ μόνος ὁδηγός, καὶ τῆς Πατρίδος ἕνας νὰ γένη ἀρχηγός· γιατί κ' ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τὴν σκλαβιά...*». Ἄλλως τε καὶ στοὺς στίχους 101, 102 παρακινεῖ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ν' ἀνακηρύξουν ἕναν μπέτη δικόν τους βασιλέα. Εἶναι λοιπὸν ὁ Ρήγας βασιλόφρων; Καὶ ἂν ναί, γιατί ὁμιλεῖ συνέχεια γιὰ δημοκρατία;

Γιὰ νὰ προσεγγίσουμε τὴν ἀπάντησιν στὰ ἐρωτήματα αὐτά, πρέπει νὰ γνωρίσουμε τὴν αἰτία, πού τὸν ὠδήγησε στὴν ἐπιλογὴν του. Οἱ μῆνες ἀπὸ τὶς περιπέτειες τῶν διεθνῶν ἐξελίξεων ἦταν πρόσφατες, ὅταν ὁ Ρήγας ἔγραφε τὰ ἔργα του.

Ἡ ἀναρχία καὶ ἡ δικτατορία τοῦ Ροδεσπιέρου μὲ τοὺς χιλιάδες νεκροὺς καὶ τὴν γενικὴν ἀνασφάλεια ἦταν ἓνα παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴν. Ἡ Γαλλία εἰσῆλθε στὴν ὁμαλότητα μόνον, ὅταν ὁ Ναπολέων ἐσφετερίσθη τὴν ἐξουσία. Ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία παρὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους ἔδωσε στὴν χώρα τὴν δυνατότητα ν' ἀναδιοργανώσῃ τὴν δημόσια διοίκησιν καὶ τὸν στρατὸ καὶ ἀπὸ τὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ νὰ τὴν φέρῃ στὶς λαμπρὲς νίκες. Τὰ δὲ ὑπόλοιπα εὐρωπαϊκὰ βασίλεια μὲ τὴν συγκεντρωτικὴ τους ἐξουσία δὲν ἀντιμετώπιζαν ἀναρχικὰς ἐκδηλώσεις. Φυσικὰ γιὰ δημοκρατία στὴν Γαλλία τοῦ Ναπολέοντος ἢ στὰ ἄλλα βασίλεια δὲν ἦταν δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος.

Ἡ ἀνυπαρξία πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν ἑνὸς καταστατικοῦ χάρτη, ποὺ θὰ καθόριζε αὐστηρὰ τὸ νέο καθεστῶς, ὠδήγησε τὴν Γαλλία στὴν ἀναρχία. Ἡ γενικόλογη διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἔδινε τὴν δυνατότητα τῶν πιὸ ἀντιφατικῶν ἐρμηνειῶν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ ἀνυπαρξία τοῦ καταστατικοῦ χάρτη στὶς ἐλέφ θεοῦ βασιλεῖς ὠδηγοῦσε στὶς πιὸ αὐθαίρετες καταπατήσεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ. Ὁ Ρήγας εἶναι σίγουρο ὅτι δὲν ἐπεθυμοῦσε τὴν ἀναρχία ἢ τὴν αὐθαίρετη βασιλικὴ ἐξουσία. Οὔτε ὅμως ἐπίστευε στὴν συνταγματικὴ βασιλεία. Δὲν ἐπίστευε γενικὰ στὴν κληρονομικὴ βασιλεία. Ἐφρόντισε μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὸ πῶς ἡννόει τὸν βασιλέα. Στὴν πρώτη παράγραφῳ στὰ «Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου» ὁμιλεῖ γιὰ τὴν φυσικὴ ἐξέλιξιν ἀπὸ τὰ δάση στὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀνθρώπων στὶς πόλεις. Καὶ συνεχίζει στὴν δευτέρῃ: *«Τότε ἔκαμαν βασιλέα διὰ τὰ ἀγρυπνῆ εἰς τὰ συμφέροντά των, διὰ τὰ εἶναι βέδαιοι εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν φυσικῶν δικαίων, τὰ ὅποια δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ τοὺς τὰ ἀφαιρέσῃ κανένας ἐπὶ τῆς γῆς»*. Ἔτσι ἀντιλαμβάνεται ὁ Ρήγας τὸν βασιλέα, μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἔννοια τοῦ ἄρχοντος καὶ ὄχι τοῦ ἐξουσιαστῆ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ ὁρίζει μὲ τὸ *ἔκαμαν* τὴν αἰρετότητα τοῦ βασιλέως. Ὅπως καὶ στὸ «Σύνταγμα» του κύρια ἀρχὴ εἶναι ἡ *αἵρεσις* (ἐκλογή). Θέλει νὰ εἶναι αἵρετοὶ ἀκόμη καὶ οἱ ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως στὶς δημόσιες συναθροίσεις. Κι ἐνῶ ὅλα τὰ ἀξιώματα εἶναι αἵρετὰ εἴτε ἀπ' εὐθείας ἀπὸ λαϊκὰς συνελεύσεις εἴτε ἀπὸ σῶμα ἐκλεκτόρων, ἡ θητεία τῶν ἐκλεγμένων εἶναι ἀνακλητὴ. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ προβλέπει κάθε χρόνον νὰ γίνωνται ἐκλογές, ποὺ θὰ ἐπικυρώνουν τὴν προηγούμενη ἐπιλογὴ ἢ θὰ προχωροῦν σὲ ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκλεχθέντος.

Κύτταρο τῆς Δημοκρατίας ὁ Ρήγας θέλει τὴν κοινότητα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἐνῶ ὁρίζει αὐστηρὰ τὴν διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν (νομοθετικὴ, δικαστικὴ, ἐκτελεστικὴ), δὲν κάνει καμμία ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκησιν, ὅπως σήμερὰ ὁρίζεται, ἀλλὰ τὴν θεωρεῖ ὁργανικὰ ἐνσωματωμένη στὴν κεντρικὴν διοίκησιν. Αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ δὲν προβλέπεται ἀπὸ τὸ γαλλικὸ σύνταγμα, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα, ὅπως ἡ ὑποχρεωτικὴ παιδεία γιὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως. Ἄρα ἡ ὑποστηριζόμενη γαλλικὴ ἐπιρροή (ἀκόμα κι ἀπὸ τοὺς ἀνακριτὲς του) μένει μετέωρη. Ἄν μάλιστα μελετήσουμε μὲ προσοχὴ τὰ ἐπαναστατικὰ κείμενά του, τὸ πολίτευμα ποὺ εὐαγγελίζεται ὁ Ρήγας προσεγγίζει περισσότερο τὸ ἀμερικανικόν. Ἀλλὰ μία πιὸ βαθειὰ μελέτῃ τοῦ ἔργου του μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἀρχαιοελληνικὰ πρότυπα. Θέλει τὴν ἀνάδειξιν τῆς ἀτομικῆς ἐκφράσεως καὶ εὐθύνης καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν κάνει καὶ νύξιν γιὰ πολιτικούς ὁργανισμούς (κόμματα), ὅπως κάνει τὸ γαλλικὸ σύνταγμα. Σὲ καμμία περιπτώσιν ὁ Ρήγας δὲν θέλει νὰ ὁμιλοῦν ἄλλοι γιὰ λογα-

ριασμό τοῦ ὁποιοῦ πολίτη, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἀπερίφραστα καὶ ἄμεσα νὰ ἐκφράζη τὴν γνώμην του. Τότε, γιατί ὅλοι ἀπέδιδαν στὸν Ρήγα γαλλικὴ ἐπιρροή, τὴν στιγμή μάλιστα πού τὸ ἔργο τοῦ Ρήγα ἀνέτρεπε καὶ αὐτὸ τὸ γαλλικὸ πολίτευμα; Ἡ αἰτία εἶναι μία καὶ μοναδική. Ἡ πολιτεία πού εἶχε ὀραματισθῇ ὁ Ρήγας, δὲν ἀνέτρεπε μόνον τὰ καθεστῶτα, ἀλλὰ ὅλο τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἐξουσιασμοῦ. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μισηθῇ. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸ τὸν περιέπλεξαν μὲ τὸ μισητότερο πράγμα τῆς ἐποχῆς, τὴν Γαλλία τοῦ Ναπολέοντος.

ΡΗΓΑΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Στὸν πρόλογο τῆς «Φυσικῆς» τοῦ ὁ Ρήγας γράφει: «Ὅποιοι ἐλεύθερα συλλογᾶται, συλλογᾶται καλὰ». Καὶ αἰτιολογεῖ τὴν ἐκδοσιν τοῦ διβλίου του σὰν τὸ μέσον, πού θὰ παύσῃ τὴν δεισιδαιμονίαν. Ἡ μεγάλη πάλη μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης εἶχε ἀρχίσει. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ Γρηγόριος Ε' ἔλεγε, ὅτι οἱ νέοι ἔπρεπε νὰ μαθαίνουν μόνο γραφὴ καὶ ἀνάγνωσιν ἀπὸ τὸ Ὀκταήχι, τὰ δὲ φυσικὰ καὶ μαθηματικὰ (δηλαδὴ οἱ ἐπιστήμες) εἶναι τῶν ἀθέων Γάλλων. Πολλῶ δὲ μᾶλλον ἄθεοι ἦσαν ὅσοι ἀνέτρεχαν στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμό. Καὶ ἡ Ἐκκλησία (τὸ Πατριαρχεῖο) δὲν ἔκρυψε τὴν χαρὰν τῆς ἀπὸ τὴν σύλληψιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ Ρήγα. Ὁ ἀνθέλληνας καὶ φανατικὸς μισάνθρωπος Ἀθ. Πάριος ἔγραφε: «*Ἡ θεία Πρόνοια ἠλέησε τὸ γένος τῶν χριστιανῶν καί, προτοῦ νὰ διαδοθοῦν εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνα τὰ κακέμφατα ρόπαλα (τὸ ρόπαλο τοῦ Ἡρακλέους ἦταν τὸ προτεινόμενο ἐθνόσημο ἀπὸ τὸν Ρήγα καὶ ἐκόσμει τὴν προμετωπίδα τῶν ἐπαναστατικῶν ἐκδόσεων του), ἔκαμε καὶ ἐφανερῶθῃ ἡ ἀντίθετος αὕτη σκευωρία, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ ἡ κατὰ τῶν ἰδίων δεσποτῶν τὴν κοινὴν καὶ καινὴν εὐτρεπίσαντες μάχαιραν, μάχαιραν εὖρον μισθὸν τοῦ παραλόγου ζήλου αὐτῶν*». Ἀλλὰ πρακτικὸ πνεῦμα ὁ Γρηγόριος Ε' δὲν ἀνέθετε τὴν ἐξέλιξιν μόνον στὴ θεία πρόνοια. Ἐξέδωσε αὐστηρὰς ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς ἱεράρχες νὰ καταστρέψουν κάθε ἀντίγραφο τῶν ἔργων τοῦ Ρήγα, πού ὑπῆρχε στὶς περιοχὰς τῶν μητροπόλεων τους. Καὶ δράττοντας τὴν εὐκαιρία ἐπεξέτεινε τὸν σκοταδισμόν του μὲ ἄλλη ἐγκύκλιον, πού ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων: «...Ἐπομένως δέον νὰ ζητήσωμεν παρ' ἐνὸς ἐκάστου διβλιοπόλου καθαρὰν καταγραφὴν τῶν ὄσων διβλίων ἔχει, ἐκκλησιαστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν, καὶ τὰ ὅποια ἔχει τοῦ κάθε εἶδους καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν συγγραφέων αὐτῶν καὶ χωρὶς νὰ ἐλλείπῃ οὐδὲ ἓν...». Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦταν στατιστικολόγος ἢ διβλιοικονόμος, ὁ Γρηγόριος ἐξέδωσε τὴν ἐγκύκλιόν του, διότι: «Ὅσα δὲ ἔστιν ἀντιβαίνοντα εἰς τὰ τῶν ἀμωμήτων ἡμῶν δογμάτων κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης κραταιᾶς βασιλείας, νὰ ἀποδοκιμασθῶσι καὶ νὰ σημανθῶσιν ἐν καιρῷ ἐν καταστίχῳ, ὅποσα καὶ ὅποια εἶναι» (βλ. Ἀθ. Μαργέ, «Τουρκοκρατία στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο», σελ. 279).

Καὶ γιὰ τὸν Ρήγα τὸ Πατριαρχεῖο εἶχε δίκαιο ν' ἀναστατωθῇ. Ὁ Ρήγας ἤλθε σὲ εὐθεῖα ἀντίθεσιν μὲ τὰ «ἀμώμητα δόγματα». Στὴν πιὸ ἱερὴ στιγμή τῆς προσχωρήσεως στὴν ἐπανάτασιν, στὸν Ὀρκο, οἱ ἐπαναστάτες ὀρκίζονται: «*ὦ Βασιλεῦ τοῦ κόσμου, ὀρκίζομαι σὲ Σέ, στὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ!*» («Θούριος», στίχοι 31, 32). Εἶναι φανερὸ στοὺς στίχους αὐτοὺς, ὅτι ἡ ἀντίληψις περὶ θεοῦ στὸν Ρήγα εἶναι ὅλως διάφορος τῆς Ἰουδαϊκῆς (καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰσλαμισμοῦ). Δὲν ἐπικαλεῖται τὸν θεὸν – δημιουργὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλὰ τὸν ἐνυπάρχοντα στὸν κόσμον θεό, πού μάλιστα ἄρχει (εἶναι βασιλεὺς) καὶ σὰν ἄρχων (εἶδαμε καὶ τὴν πολιτικὴν ἔννοια τοῦ βασιλέως στὸν Ρή-

γα) φροντίζει για τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τοῦ σύμπαντος. Ἀνταποκρίνεται μὲ ἄλλα λόγια στὴν περὶ θεοῦ ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· εἶτε αὐτοὶ τὸν ὠνόμαζαν *Λόγον* εἶτε *Παγκόσμιον Νόμον* εἶτε ἄλλιῶς πῶς. Θὰ ἡδύνατο κάποιος νὰ ἀντεῖπῃ, ὅτι ἴσως ὁ Ρήγας εἶχε ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τοὺς Γάλλους φιλοσόφους τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὅμως στοὺς στίχους 59 καὶ 60 τοῦ «Θουρίου» γράφει: «*Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν* (σ.σ. δεχθοῦν τὸ ἐπαναστατικὸ κάλεσμα), *δὲν εἶναι πλιὸ ἔχθροί· – ἀδελφία μας θὰ γένουν, ἃς εἶναι κ' ἔθνικοι*» (ὕπογράμμισις δική μου). Τολμᾷ ὁ Ρήγας αὐτὸ πού κανεὶς δὲν ἐτόλμησε μέχρι τότε ἐπὶ 1500 χρόνια· νὰ θεωρήσῃ τοὺς πιὸ μισητοὺς ἔχθρους ὡς ἀδελφούς. Καὶ ἃς μὴ ἀναζητοῦμε ἄλλη ἐρμηνεία γιὰ τὸ ἐπίθετο *ἐθνικός*· ἀναφέρεται μόνον σὲ ὅσους εἶχαν τὶς ἀρχαιοελληνικὰς ἀντιλήψεις περὶ θεοῦ. Προφανῶς ὁ Ρήγας δὲν ἀναφέρεται στοὺς πιστοὺς τοῦ Δωδεκαθέου (τέτοιιοι ἄλλως τε δὲν ὑπῆρχαν) ἀλλὰ στὴν βαθύτερη περὶ τοῦ θεοῦ ἀντίληψιν, ὅπως εἶχε αὐτὴ διαμορφωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες φιλοσόφους, πού μὲ τὴ σειρὰ τους εἶχαν ἐπηρεάσει τοὺς σύγχρονους Εὐρωπαίους. Ἐνα πρᾶγμα μένει ἀδιευκρίνιστο στὴν σκέψιν τοῦ Ρήγα· τὸ ἂν εἶχε σαφῇ γνώσιν τῶν ἀντιθέσεων Ἰουδαϊσμοῦ (καὶ κατ' ἐπέκτασιν Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰσλαμισμοῦ) καὶ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, διότι παρὰ τὶς ὀνομαστικὰς ἀναφορὰς του σὲ λαοὺς καὶ σὲ θρησκείας, δὲν ἀναφέρει διόλου τοὺς Ἑβραίους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ. Μὲ τὴν κίνησίν του καὶ τὸ πνευματικόν του ἔργο ὁ Ρήγας ἔβαλε τὶς βάσεις ἀνατροπῆς τοῦ ἐξουσιασμοῦ, πού μὲ τὶς πολιτικὰς του ἐπαναστάσεις καὶ τὴν ἀποικιοκρατία ἐδάδιζε πρὸς τὴν παγκόσμια κυριαρχία. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸ ὁ ἴδιος ἐμαρτύρησε μαζὺ μὲ τοὺς συντρόφους του. Ἦταν οἱ ὀραματιστὲς ἀναβιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ οἱ συνεχιστὲς τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ρόλου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού ἐτύπωσε τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· διότι στὸ πρόσωπο τοῦ μεγάλου ἐκείνου βασιλέως ἔβλεπε τὸν ἄνδρα, πού συνένωσε τοὺς Ἑλληνες καὶ τοὺς ὠδήγησε στὰ πεπρωμένα τους, ὅπως ἀκριβῶς ἐκάναν οἱ ἀρχαῖοι θεοί. Τὸ κήρυγμά του εἶχε βαθεῖα ἀπήχησιν στοὺς λαοὺς, πού συμπεριλαμβάνοντο στὴν «Χάρταν» του. Ὁ Πασδάνογλου, πασσᾶς τοῦ Βιδινίου, ἦταν ἔτοιμος νὰ ἐπαναστατήσῃ γιὰ τὴ δημιουργία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας· ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἠθέλε νὰ τὸν ὀνομάζουν Πύρρο· ὁ Σέρβος ἡγεμὼν Μίλος προσέφερε ἓνα σεβαστὸ ποσὸν γιὰ τὴν ἐποχὴν του γιὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πανεπιστημίου, διότι, ὅπως ἔλεγε, θὰ ἦταν ὁ φάρος τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἐκπαίδευσις γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια ἦταν ἐλληνική. Μόνον ἡ πολιτικὴ τοῦ Πατριαρχείου ἐστάθη ἡ αἰτία δημιουργίας δουλγαρικῶν καὶ σερβικῶν σχολείων μετὰ περίπου ἓναν αἰῶνα. Ἡ ἀντίληψις τῆς κοινῆς καταγωγῆς (ἐλληνικῆς) τῶν βαλκανικῶν λαῶν ἐκράτησε γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ ἦταν κοινότατη ἢ ἀναφορὰ στοὺς ἀλλόγλωσσους ἀδελφούς. Τὴν θρησκευτικὴν πίστιν τὴν ἄφηνε στὴν ἀτομικὴ ἀντίληψιν τοῦ καθενὸς καὶ τῆς ἀφήρεσε τὴν κοσμικὴ τῆς ἐξουσία. Αὐτὸ ἔκανε τὸν Ἀνδρέα Καρκαβίτσα νὰ γράψῃ τὸ 1881 μετὰ ἀπὸ ἐπίσκεψιν στὸ πατρικὸ σπιτί τοῦ Ρήγα, ὅτι πρὸ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του ἐπεθυμοῦσε τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος του. Αὐτὸν τὸν Ρήγα τιμοῦμε καὶ ἐμεῖς 200 χρόνια μετὰ τὸν θάνατόν του, πού ἡ πατρίς «εὐγνωμονοῦσα» ἐφρόντισε νὰ ξεχασθῇ τὸ οὐσιαστικὸ ἔργο του καὶ τοῦ ἀνήγειρε ἀνδριάντα μόλις τὸ 1871, ἔτος μετακομιδῆς τῶν ὁσῶν τοῦ διώκτη του Γρηγορίου Ε' ἀπὸ τὴν Ὀδησό.

Διονυσιακή λατρεία στο κέντρο της Σόφιας (έφημ. «24^η Ωρες» της Σόφιας, 2-3 Μαρτίου 1998, πρωτοσέλιδη).

ΗΣΑΪΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἑπιβίωση παναρχαίων διονυσιακῶν ἐθίμων στήν σημερινή Βουλγαρία

Λίγες μόνον ἑβδομάδες μετά τήν παρουσίαση τῆς μελέτης μου περί τῆς ἐλληνικότητος τῆς Βουλγαρικῆς παραδόσεως καί μυθολογίας («Δαυλός», τεύχος 191, Νοέμβριος 1997) ὁ ἴδιος ὁ τύπος τῆς γειτονικῆς χώρας μᾶς «ἐπαναφέρει» ἐπὶ τοῦ θέματος, ἐπικυρώνοντας κατά τρόπον ἐντυπωσιακὸν τὴν ὥς ἄνω πραγματικότητα. Συγκεκριμένα καί με ἀφορμὴ τὸν «Ἑορτασμὸ τοῦ Οἴνου» (1 καὶ 14 Φεβρουαρίου), ἑορτασμὸ ποῦ ἀποτελεῖ πανάρχαιο ἐλληνικὸ ἔθιμο, ἐνδιαφέροντα ἄρθρα δημοσιεύθηκαν σὲ δύο βουλγαρικὰς ἐφημερίδας ὑψηλοτάτης κυκλοφορίας.

Ἔτσι στίς 1 Φεβρουαρίου 1998 ἡ πρώτη σὲ κυκλοφορία ἐφημερίδα τῆς Βουλγαρίας «Τρούντ» δημοσίευσε ἀναφορὰ με θέμα τὴν ἑορτὴ τοῦ κρασιοῦ με σαφῆ ἀρχαιοελληνικὸ διονυσιακὸ χαρακτηριστὴρ σὲ χωριὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπαρχίας. Δύο ἑβδομάδες ἀργότερα, δηλ. στίς 14 καὶ στίς 15 Φεβρουαρίου 1998, ἡ ἐφημερίδα «Σταντάρτ» (τρίτη σὲ κυκλοφοριακὴ ἰσχὺ) δημοσίευσε δύο κείμενα με περιεχόμενον τὸν ἑορτασμὸ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος καὶ τὶς ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τοῦ οἴνου σὲ διάφορες περιοχὰς τῆς χώρας. Νὰ σημειωθῇ μάλιστα, πὼς ἡ «Τρούντ» εἶχε στήν πρώτη σελίδα τοῦ φύλλου τῆς ἐκείνου μεγάλη φωτογραφία ἀπὸ τὸν νεώτερο διονυσιακὸ ἑορτασμὸ, ἡ ὁποία καὶ περὶτρανα ἀποδεικνύει τὴν ἀτόφθα διάσωση τῶν ἀρχαιοελληνικῶν τελετουργιῶν σὲ σύγχρονες παραδόσεις κρατικῶν ὄντοτήτων πέραν τοῦ ἐλλαδικοῦ κράτους.

Μεταφέρω χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν δημοσιευμάτων αὐτῶν:

1. Τίτλος ἁρθρου: «*Βασιλιὰ τοῦ κρασιοῦ ἐξέλεξαν στὸ χωριὸ Ἰλίντεντσι με ἀφορμὴ τὴν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Τρύφωνος τοῦ Κλαδεντή*». Συγγραφεύς: Ἰδάνκα Λάλεδα. Ἐφημερίδα «Τρούντ», Κυριακὴ 1 Φεβρουαρίου 1998:

«*Γὰ ἔκτο συνεχόμενο ἔτος οἱ τιμῶντες τὸν ἅγιο Τρύφωνα τὸν Κλαδεντὴ (Τρίφον Ζαρεζάν) καὶ τοὺς θεοὺς τοῦ κρασιοῦ (δίνου) Διόνυσου (Ντιονίς) καὶ Βάκχου (Μπάκχους) συγκεντρώθηκαν χθὲς στὸ χωριὸ Ἰλίντεντσι τῆς κοινότητος Στρούμιανι. Περίπου 50 παραγωγοὶ τοῦ θεϊκοῦ ὕγρου διαγωνίσθηκαν στὸ πανηγύρι τοῦ κρασιοῦ. Στὸ μέσον τῆς πλατείας στρώθηκε τραπέζι με τὰ μπουκάλια τοῦ διαγωνισμοῦ. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, ἐνδεδυμένα με παλαιστικὰ κοστούμια, δοκίμασαν μαζὶ με τοὺς θεατὲς τὰ λευκὰ καὶ ἐρυθρὰ ποτά. “Στὸ κρασί δορίσκεται ἡ ἀλήθεια, σ’ αὐτὸ κρύβεται ἡ λησμονία τοῦ πόνου καὶ τὸ βάλσαμο τῆς ψυχῆς”, ἦταν τὸ κεντρικὸ σύνθημα τῆς φετεινῆς συγκεντρώσεως... Ἐνῶ οἱ χωρικοὶ δοκίμαζαν τὰ θεϊκὰ ἐλιξήρια, εὐλογοῦσαν τὸ κρασί, μετὸ ὁποῖο θγάζουν τὸ ψωμί τους... “Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν εἴσοδο στὸν παράδεισο μόνο σ’ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι γεύθηκαν τὸν οἶνο τοῦ Ἰλίντεντσι”, ἀνέφεραν στήν ἀποστολὴ μας οἱ χωρικοὶ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν».*

2. Τίτλος ἁρθρου: «*Σήμερα εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος τοῦ Κλαδεντή, αὔριο εἶναι οἱ Λύκειες ἑορτὲς*». Συγγραφεύς: Σίλβια Νικόλοβα. Ἐφημερίδα «Σταντάρτ», Σάββατο 14 Φεβρουαρίου 1998:

«*Τὴν ἡμέρα τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Λύκειας Θεοτόκου (Βούλτσα Μπογκορόντισσα) ὁ λαὸς τιμáει τὸν ἅγιο Τρύφωνα τὸν Κλαδεντὴ, προστάτη τῶν ἀμπελογρῶν, τῶν οἰνοποιῶν, τῶν ταβερνιάρηδων καὶ τῶν κηπουρῶν. Ἡ ἑορτὴ παρατηρεῖται στὴ χώρα μας ἀμέσως μετὰ τὸν ἐκσυγχρονισμό τοῦ λαοῦ μας κατὰ τὸν 9ο αἰῶνα ἐπὶ τσάρου Μπορίς τοῦ Α΄. Ἱστορικοὶ θεω-*

ροῦν, πὼς στὴν ἐορτὴ ἔχει ἐπιθιώσει ἡ ἀνάμνηση τῶν πανάρχαιων διονυσιακῶν ἐορτασμῶν τοῦ οἴνου καὶ τῆς ἀγάπης. Τὸ κλάδεμα τοῦ ἀμπελιοῦ καὶ τὰ ἄφθονα κεράσματα κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν ἐορτῶν ἐπικυρώνουν τὴν ὑπόθεσή τους. Μετὰ τὴν ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμιση στὴ χώρα μας ὁ ἅγιος Τρύφων ὁ Κλαδευτὴς ἐορτάζεται δύο φορές: στίς 1 καὶ στίς 14 Φεβρουαρίου. Νωρὶς τὸ πρωὶ ὁ παπᾶς τελεῖ τὴν ἐορταστικὴ θεία λειτουργία πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Τρύφωνος. Κατὰ παλαιὸ λαϊκὸ ἔθιμο ὁ ἱερέας τίθεται ἐπικεφαλῆς πομπῆς κρατῶντας σταυρὸ καὶ χοροστατεῖ πορευόμενος πρὸς τὰ ἀμπέλια, γιὰ νὰ τὰ ραντίσῃ μὲ ἱερὸ νερὸ οὕτως, ὥστε νὰ τύχουν εὐφορίας. Οἱ χωρικοὶ φέρουν φρέσκες ψημένες πίττες, βραστές κότες, ψητὰ καλαμπόκια καὶ μπουκλούς μὲ κρασί. Κάθε ιδιοκτῆτης κλαδεύει τὸ ἀμπέλι του. Ἀπὸ τὶς πρώτες κλαδεμένες κληματόδεργες πλέκει στεφάνι καὶ τὸ θέτει στὸ καλπάκι του πρὸς ἀποφυγὴν ματιάσματος καὶ κακοτυχίας. Ὑστερα ποτίζει τὰ κλαδεμένα σημεῖα καὶ τὶς ρίζες μὲ κρασί, γιὰ νὰ ἔχῃ πλούσιο τρύγο. Στὸ τέλος ὅλο τὸ χωριὸ κάθεται σὲ κοινὸ τραπέζι καὶ ἐκλέγει τὸν πιὸ ἡλικιωμένο καὶ καλὸ ἀγρότη ὡς βασιλιᾶ τῶν ἀμπελουργῶν γιὰ ὅλο τὸ ἔτος. Ἡ ἐορτὴ τελειώνει τὸ ἀπόδραδο μὲ χορὸ στὴν πλατεῖα».

3. Τίτλος ἄρθρου: «13 τόνους δωρεὰν κρασί ἤπιαν στὸ Λιάσκοβετς καὶ τὸ Γιάμπολ». Συντάκτης: Ἀποστολὴ τῆς «Σταντάρτ». Ἐφημερίδα «Σταντάρτ», Κυριακὴ 15 Φεβρουαρίου 1998:

«13 τόνους δωρεὰν κρασί... ἀποξηράθηκαν στὴν ἐορτὴ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος τοῦ Κλαδευτῆ στὸ Λιάσκοβετς καὶ τὸ Γιάμπολ. Τὸ ἐλιξήριο χύθηκε κατὰ βούληση, ὁ λαὸς γιόρτασε ἕως τὸ πρωῒ. “Ἀπὸ τὸ πολὺ κρασί τὸ κεφάλι δὲν πονάει”. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια κατὰ νοῦ ξεκίνησε ὁ ἐορτασμὸς τοῦ ἁγίου Τρύφωνος στὴ Σιλκίστρα ἥδη ἀπὸ τὸ πρωῒ χθές... Ἀπ’ τὴν ἄλλῃ πληθὺς πομπή, ὠργανωμένη ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο παραγωγῆς οἴνου, πέρασε ἀπ’ τὸ Λιάσκοβετς. Οἱ τιμῶντες τὸν ἅγιον Τρύφωνα πῆγαν στὸ τοπικὸ μουσεῖο κηπουρικῆς καὶ ὕστερα φιλεύτηκαν μὲ κρασί. Τὸ βαρέλι στὸ κέντρο τῆς πόλεως κατέρριψε τὸ ρεκόρ κεράσματος στὴν ἐορτή...».

Πέραν τῶν ὡς ἄνω δημοσιευμάτων, στὸ πρωτοσέλιδο τῆς ἐφημερίδος «24 Ὁρές» (Δευτέρα - Τρίτη, 2-3 Μαρτίου ’98), ἡ ὁποία εἶναι ἡ δεύτερη σὲ κυκλοφοριακὴ δύναμη βουλγαρικὴ ἐφημερίδα, δημοσιεύθηκε φωτογραφία ἀπὸ τὴν ἐορτὴ τοῦ καρναβαλιοῦ (Κόνεκρι), ποὺ στὴ Βουλγαρία κατέχει κυρίαρχη θέσι στὸ ἐτήσιο ἐορτολόγιο καὶ ἡ ὁποία προέρχεται ἀπ’ εὐθείας ἀπὸ τὴν Ὀρφικὴ καὶ Διονυσιακὴ λατρεῖα τῶν ἀρχαίων Θρακῶν. Ἡ λεζάντα κάτω ἀπ’ τὴν φωτογραφία ἀναφέρει: «Μὲ χοροὺς καὶ ὑπερπήδηση τῆς φωτιᾶς καρναβάλια ἀπὸ τὸ Πέρινικ καὶ τὸ Μπρέζνικ τίμησαν τὶς Ἀποκριὲς τῆς Τυροφάγου (Σίρνου Ζάγκκοδεζνι) χθὲς στὸν κῆπο τοῦ Ἐθνικοῦ Μεγάλου Πολιτισμοῦ» (σημ.: στὸ κέντρο τῆς Σόφιας). Εἶναι ὅντως ἐντυπωσιακό: στὰ πρόθυρα τοῦ 21ου αἰῶνος καὶ στὴν «καρδιά» τῆς πρωτεύουσας ἐνὸς ξένου κράτους νὰ ἀναβιώνουν κατὰ τρόπο μεγαλειώδη οἱ πανάρχαιοι ἐλληνικοὶ ἐορτασμοὶ πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Διονύσου. Θαρρεῖς καὶ ξεπηδοῦν ἀπ’ τὰ βάθη τῆς ἀχανοῦς ἱστορίας οἱ ἀθάνατοι καὶ πανανθρώπινοι θεοὶ τῆς ἐλληνικῆς κοσμοθεωρίας.

Ἀπὸ τὶς ἀναφορὰς αὐτὲς τῶν τριῶν μεγαλυτέρων βουλγαρικῶν καθημερινῶν ἐντύπων προκύπτει σαφῶς ἡ ἐπιβεβαίωση τοῦ συμπεράσματος, πὼς ἡ σύγχρονη παράδοση τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ἀποτελεῖ (πολλὰς φορές κεκαλυμμένη μὲ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ σκέπασμα) πιστὴ καὶ ἀκριβὴ συνέχεια τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ τελετῶν τῆς παναρχαίας ἐλληνικῆς ἰδεολογίας (θηρηθείας, λατρείας καὶ πολιτισμοῦ), ἡ ὁποία μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο διάσπαρτη ἐντοπίζεται σὲ ὁλόκληρο τὸν πλανήτη, ἐπιτελῶντας τὸν γονιμοποιὸ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα σκοπὸ τῆς.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Π. ΦΡΑΓΚΕΛΛΗΣ, Ὁρφεύς: Ὁ Μεγάλος Μύστης καὶ Μουσικὸς

Ὁρφνὴ (= μαύρη νύκτα, σκότος) καλύπτει τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου μύστου καὶ μουσικοῦ Ὁρφέως, τοῦ ἐκ Λειδῆθρων τῆς τότε θρακικῆς Πιερίας (διότι ἀναφέρονται ἔξι τοῦλάχιστον ἥρωες καὶ σοφοὶ μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα). Ὑπῆρξεν υἱὸς τοῦ Οἰάγρου – ποὺ κατήγετο ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἀτλαντος – καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης, πράγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι ἀνήκει στὸν πολιτισμὸ τῶν προ-κατακλυσμαίων Ἑλλήνων, τοῦ Διὸς δηλαδή καὶ τῶν θεῶν - βασιλέων.

Ὁ φιλόλογος Π. Α. Φραγκέλλης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουσιαζόμενου διδλίου, μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι στὴν Ἀντίσση τῆς Λέσβου ὑπάρχει μιά περιοχὴ, ποὺ λέγεται Ἀρφίκια – Ὁρφίκια, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν (βλέπετε Ἰω. Δ. Πασσᾶ, «Τὰ Ὁρφικά», σελ. 47) «ἐνταφιάσθηκε ἡ κεφαλὴ τοῦ διαμελισθέντος ἀπ' τὶς Μαινάδες ἥρωος, ἡ ὁποία ἐκθράσθηκε στὸ σημεῖο ἐκεῖνο» (σελ. 187).

«Ἀρχὴ σοφίας ὀνομάτων ἐπίσκεψις», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ποὺ πάει νὰ πῇ ὅτι τὰ ὀνόματα διηγοῦνται τὴν ἀλήθεια. Ποιὰ εἶναι ὅμως ἡ ἀλήθεια; Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ὁ Ὁρφεὺς ὑπῆρξε μέγας διδάσκαλος τοῦ Ἀπολλωνίου Πνεύματος· μὲ τὴν λύρα καὶ τὰ ῥσματά του ἐπετύγχανε νὰ ἐκπολιτίζη καὶ ν' ἀνακαλῇ στὴν τάξι καὶ τοὺς βαρβάρους, τὰ κατὰ τὸν μῦθο ζῶα καὶ τέ-

Φραγκῖσκος Μαυρόλυκος

Ὁ Φραγκῖσκος Μαυρόλυκος γεννήθηκε στὴν Μεσσήνη τῆς Σικελίας τὴν 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1494 ἀπὸ Ἑλληνες γονεῖς. Θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς μαθηματικοὺς καὶ ἱστορικοὺς ὡς ὁ σπουδαιότερος μαθηματικὸς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνα. Οἱ καταπληκτικὲς γνώσεις του ἐκάλυπταν πολλοὺς τομεῖς: μηχανικὴ, ἀστρονομία, ὀπτική, ἱστοριογραφία καὶ γεωγραφία. Ὁ πατέρας του Ἀντώνιος Μαρούλης, γιατρὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀπέφυγε τὶς σφαγὲς τῶν Τούρκων μεταναστεύοντας στὴ Σικελία. Ὁ Α. Μαρούλης ἐγκαταστάθηκε στὴ Μεσσήνη. Ἐκεῖ διδάχθηκε μαθηματικὰ καὶ ἀστρονομία ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Κωνσταντῖνο Λάσκαρη, μαθήματα τὰ ὁποῖα δίδαξε καὶ στὸν γιό του Φραγκῖσκο.

Ὁ Φραγκῖσκος Μαρούλης ἀνατράφηκε σὲ μία ἐποχὴ, ὅπου ἐπικρατοῦσε θεοφοβία καὶ μυστικισμός. Ἡ βασικὴ ὅμως παιδεία τοῦ Φραγκίσκου εἶναι ἑλληνικὴ· μελέτησε συγγράμματα τοῦ Διογένη Λαέρτιου, τοῦ Διόδωρου Σι-

ρατα. Τόσο μεγάλη δύναμιν εἶχε, ὥστε καὶ τὶς πολεμοχαρεῖς Ἀμαζόνες σα-
γηνευσε, καὶ τὶς Σειρήνες δελέασε, καὶ τὶς Συμπληγάδες ἀκινητοποίησε, καὶ
τὸν Δράκοντα – φύλακα τοῦ Χρυσόμαλλου Δέρατος – ἐνάγκωσεν. Ὅμως «δὲν
εἶχε τίποτα κι ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτη», καθὼς θὰ ἔλεγε ὁ Ἀριστοφάνης. Εἶχε
σκοτώσει μέσα του – ὅπως καὶ ὁ Πενθεὺς τῶν «*Βακχῶν*» – κάθε τι ποὺ σχε-
τίζεται μὲ τὰ ἐνστικτα καὶ τὸν Βάκχο, τὴν Ἀφροδίτη καὶ τὶς Μαινάδες. Ὅταν
ὁ Ὀρφεὺς ἐνόησε τὸ ἐγκλημά του, ἦταν ἤδη ἀργά: ἡ «Εὐρυδίκη» του – τὸ
γενετήσιό του στοιχεῖο – ἦταν ἀδύνατο πλέον ν' ἀναστηθῇ, γι' αὐτὸ καὶ ἀπελ-
πισμένος ἐρρίφθη στὴν θάλασσα!..

Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἀντισσα τῆς Λέσβου ἐτίμησε τὸν ἄνδρα,
«ἐνταφιάζοντας τὴν κεφαλὴ του στὸ Βακχεῖο τῆς περιοχῆς, τὸ ὁποῖο ἔκτοτε
πῆρε τὴν ὀνομασίαν Ἀρφίκια – Ὀρφίκια, καὶ ὅχι σὲ κάποιο ἱερὸ τοῦ Ἀπόλ-
λωνος ἢ τοῦ Ἑρμοῦ, ποὺ ὑπῆρχαν στὴν περιοχὴ ἐκεῖνη... Τὴν λύρα τοῦ Ὀρφέ-
ως οἱ Ἀντισσαῖοι προσέφεραν στὸν μουσικὸ καὶ ποιητὴ τους Τέρπανδρο, ἡ
ὁποία τὸν δόξασε, ὅπως κι ἐκεῖνος δόξασε τὴν λύρα, ἀφοῦ ἀνεδείχθη ἰσά-
ξιος τοῦ μυθικοῦ Ἀρίωνος» (σελ. 186 κ.έ.).

Ὁ Ὀρφεὺς κατὰ τὴν παράδοσι ἐγράψε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων
ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: *Τριαγμοί*, *Ἱεροὶ Λόγοι*, *Χρησμοί*, *Τελεταί*, *Λιθικά*,
Σωτήρια, *Κρατῆρες*, *Θρόνισμοί*, *Βακχικά*, *Εἰς Ἄδου Κατάβασις*, *Πέπλος*,
Δίκτυον, *Θεογονία*, *Ἀστρονομία*, *Ὑμνοι*, *Φυσικά* κ.ἄ. Ὅλα ὥστόσο τὰ ἔργα
αὐτὰ ἀποδίδονται σὲ νεώτερους συγγραφεῖς, Ὀρφικούς ἢ Πυθαγορικούς
(Diels - Kranz, «*Die Fragmente Der Vorsokratiker*» A1).

Ὁ Ὀρφισμὸς ὡς θρησκεία ἢ αἵρεσις λειτουργοῦσε στὴν Ἑλλάδα παρὰλ-

κελιώτη, τοῦ Κικέρωνος καὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων. Ὡς πρότυ-
πα στὴ μαθηματικὴ ἐπιστῆμη ἔχει τοὺς μαθηματικούς Εὐκλείδη, Ἀρχιμήδη
καὶ Ἀπολλώνιο. Ἡ ἐλληνικὴ καταγωγὴ καὶ παιδεία τοῦ Φ.Μ. τοῦ παρεῖχαν
τὶς κατάλληλες γλωσσικὲς καὶ τεχνικὲς γνώσεις, ὥστε νὰ συμβάλῃ σημαντικὰ
στὴ σωστὴ ἀναγέννηση τῶν ἐλληνικῶν μαθηματικῶν. Δυστυχῶς τὰ περισσό-
τερα συγγράμματα τοῦ Φ.Μ. ἐκδόθηκαν πολλὰ χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του,
μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ληφθοῦν ὡς πρωτότυπα λόγῳ τῶν ἐργασιῶν ἄλλων ἐπι-
στημόνων, ποὺ «ἐπανανακάλυψαν» τὶς θεωρίες του.

Ὁ Φ. Μανρόλυνκος ὡς ἐπιστῆμων εἶχε σὰν κύριον σκοπὸ τῆς ζωῆς του τὴν
σωστὴ μετάφραση (στὰ Λατινικά) τῶν μαθηματικῶν συγγραμμάτων τῶν
ἀρχαίων Ἑλλήνων, κυρίως τῶν Εὐκλείδη, Ἀρχιμήδη καὶ Ἀπολλωνίου. Συγ-
χρόνως ἐπιθυμοῦσε τὴν ἐπαναφορὰ τῶν ἐλληνικῶν μαθηματικῶν στὰ σχολεῖα
καὶ πανεπιστήμια. Θεωροῦσε τὰ μαθηματικὰ ὡς τὴ μόνη μάθηση ποὺ θὰ πα-
ρεῖχε τὴ σωστὴ γνώση τοῦ γίνεσθαι. Τὰ μαθηματικὰ του συγγράμματα θε-

ληλα μὲ τὸ Δωδεκάθεον, ἀποτελοῦσε δὲ τὸ συμπλήρωμα τοῦ Διονυσιασμοῦ, ἀφοῦ κατὰ τὸν Διόδωρο τὸν Σικελιώτη «πολλὰς τροποποιήσεις ἔκανε στίς διονυσιακὰς τελετὰς» καὶ ὡς «δεσπόζουσα ἰδέα τῆς ὀρφικῆς πίστεως καὶ σκοπὸς τῆς ὀρφικῆς τελετῆς ἦτο ἡ ὁσιότης καὶ ἡ τέλεια ἀγνότης, ἡ ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν θεότητα» (σελ. 39-44). Ἐξαιρετικὴ σημασία ἔχει ἡ Κοσμογονία τοῦ Ὀρφισμοῦ, πού ἐλάχιστα διαφέρει ἐκείνης τοῦ Ἡσιόδου, καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ Παγκοσμίου Νόμου, «τοῦ Νόμου πὺν κυβερνᾷ πάντα διὰ πάντων» σύμφωνα μὲ τὸν Ἡράκλειτο. Μελετώντας τοὺς Ὑμνοὺς, καὶ μάλιστα ἐκείνους πὺν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀστρονομία, ὁ Κ. Χασάπης τοποθετεῖ τὰ Ὀρφικὰ κείμενα στὴ 2η χιλιετία π.Χ. Ὁ ἴδιος ἄλλως τε ὁ ὕμνωδὸς ἀποκαλεῖ τὸν νόμον «Ὁ γύγιον», πράγμα πὺν κατὰ τὸν Ἰω. Πασσᾶ ἐπιδεδαιώνει τὴν παλαιότητα τῶν Ὀρφικῶν.

Σαράντος Πὰν

ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΤΑΓΙΟΣ, Ἀποκληρωμένο ἔθνος

Τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα φέρει ἐπίσης τὸν κατατοπιστικὸ ὑπότιτλο «Ἡ λαϊκὴ λογοτεχνία τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἡπείρου». Αὐτὸ ἄλλως τε ἀποτελεῖ καὶ τὸ θέμα πὺν πραγματεύεται, καθὼς ὁ ἔξ Ἀργυροκάστρου καταγόμενος συγγραφέας του, ὁ ὁποῖος ἐπίσης τυγχάνει φιλόλογος καὶ μεταφραστὴς ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν ἔργων στὴν Ἀλβανικὴ γλῶσσα, ἐπιχειρεῖ τὴ διάσωση διὰ τῆς καταγραφῆς καὶ παρουσιάσεως μιᾶς παραδόσεως, πὺν θαυμαῖα χάνεται. Εἰδικώτερα ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο τὸ βιβλίον περιλαμβάνει ἓνα ἑκτενὲς δοκίμιο περὶ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, τριακόσια εἴκοσι ὀκτὼ δημοτικὰ

ωροῦνται ἀριστουργήματα μαθηματικῆς ἐκθέσεως μὲ λεπτομέρεια, ἀκρίβεια καὶ συνοπτικότητα.

Τὸ πρῶτο σύγγραμμα τοῦ Φ.Μ. εἶναι τὸ «Photismi de lumine et umbra». Συντάχθηκε τὸ 1521, ἀλλὰ ἐκδόθηκε τὸ 1611. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιγράφει τὴν γεωμετρικὴ ἀνάλυση φωτεινῶν ἀκτίνων τῶν διερχομένων διὰ φακῶν καὶ ἀντανακλωμένων διὰ κατόπτρων. Γιὰ παράδειγμα πρῶτος μελέτησε τὴν γεωμετρίαν φωτεινῶν ἀκτίνων διὰ μέσον μὴ σφαιρικῶν φακῶν, χρησιμοποιώντας τὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴ σύνθεση μαθηματικοῦ προτύπου λειτουργίας τοῦ ὀφθαλμοῦ. Πρῶτος ἐπίσης ὁ Μαυρόλυνκος ἀνεκάλυψε τὴ λειτουργία τοῦ σκοτεινοῦ θαλάμου, ἐξηγώντας τὴν συγκέντρωση τῶν ἀκτίνων τοῦ εἰδῶλου ἐπὶ τῆς ὀθόνης. Οἱ μελέτες του εἶναι πρωτοποριακὲς καὶ προδρομολογοῦν τὶς μελέτες τοῦ Κέπλερ τὸ 1604. Στὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ Μαυρόλυνκος περιγράφει τὴν σημειακὴ προσέλευση τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων ἀπὸ ἓνα σῶμα καὶ τὴν λήψην τους κατ' ἀντιστοιχίαν ἀπὸ τὰ σημεῖα ἑνὸς ὀπτικοῦ συστήματος (π.χ. ὀφθαλ-

τραγούδια καθὼς ἐπίσης καὶ διδλιογραφικὰ στοιχεῖα καὶ εὐρετήρια.

Τὸ δοκίμιο μὲ τὸ ὁποῖο ξεκινᾷ τὸ ἔργο, φέρει τὸν τίτλο «*Ἡ προσεδόλημένη διαθήκη*». Ἀπὸ τὴν ἀναγνώσῃ του προκύπτει, ὅτι, ὅπως καὶ ὁ συγγραφέας ἐπισημαίνει, ἡ κάθε μορφῆς ἐξουσία ἐπιδιώκει μετὰ πείσματος τὴν κατάργησιν αὐτοῦ τοῦ λαϊκοῦ μέσου ἐκφράσεως, ἀφοῦ ἡ προσπάθειά της νὰ ὑποδουλώσῃ τὸ φρόνημα τοῦ ἀνθρώπου προβάλλοντας διάφορες κενὲς λόγου θεωρίες ἢ καταφεύγοντας στὴ βία τραυματίζεται θανάσιμα ἀπὸ τὴν ἐμφυχωτικὴ φύσιν τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν. Ὅμως ὁ συγγραφέας βρίσκει παράλληλα καὶ τὴν εὐκαιρία νὰ κατηγοριοποιήσῃ τὶς ἐμπνεύσεις τῆς λαϊκῆς μουσικῆς μὲ τρόπο, ὥστε νὰ γίνουν πιὸ εὐληπτες ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη. Ἐπίσης ἀναλύει καὶ τὰ λογοτεχνικὰ στοιχεῖα τῶν ᾠσμάτων ὅπως ἡ δοκιμὴ, ἡ σύστασις καὶ τὸ μέτρο.

Ἡ παράθεσις τῶν ᾠσμάτων ἀρχίζει μὲ τὶς παραλογές, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται τὰ γνωστὰ δημοτικὰ «Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιούς» καὶ «Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι». Κατόπιν εἶναι τὰ ἐπικά, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ κατορθώματα ἡρώων πού ἄφησαν ἐποχή. Ἔστω ὡς ἐλάχιστο παράδειγμα τὸ κάτωθι: «*Τὸ ἀκούει ἡ μαύρη γῆς / τρεῖς χρόνους δὲ χορτιάζει, / τ' ἀκοῦν καὶ τὰ βουνὰ / κι ἐκεῖνα ραίστηκαν, / τὸ ἀκούει κι ὁ οὐρανὸς / τρεῖς χρόνους δὲ σταλάζει. / Ὁ Μᾶρκος ἐσκοτώθηκε / καὶ σκότωσε καὶ χίλιους*». Ἀκολουθοῦν τραγούδια τῆς ξενιτιάς, πού χαρακτηρίζουν ἀπόλυτα τὸν βορειοσηπρωτικὸ λαό, κατόπιν τὰ λυρικά, πού συμβατικὰ διαιροῦνται στὰ ἐρωτικὰ καὶ τὰ νυφιάτικα, καὶ τέλος διάφορα ἄλλα τραγούδια ὅπως κοινωνικά, κάλλαντα, γνωμικά, παιδικὰ, περιγελαστικά κ.ο.κ.

μοῦ). Τὴν ἄποψη τούτη εἶχε καὶ ὁ Ἄραβας ἐπιστήμων Ἀλχαζὲν περίπου τὸν δέκατο αἰῶνα, ἀλλὰ ὁ Μανρόλνκος πρῶτος τὴ θεμελίωσε μαθηματικῶς. Ἐπίσης ὁ Φ.Μ. ἐξήγησε μαθηματικῶς μὲ μεγάλη ἀκρίβεια τὸν σχηματισμὸ τοῦ οὐρανοῦ τόξου.

Τὰ περισσότερα μαθηματικὰ συγγράμματα τοῦ Φ.Μ. συμπεριλαμβάνονται στὰ ἔργα του «*Opuscula Mathematica*» καὶ «*Arithmeticonum Libri Duo*», ἐκδοθέντα τὸ 1575. Στὰ συγγράμματα τοῦτα ὁ Φ.Μ. εὐρίσκει τὸ κέντρο βάρους διαφόρων τρισδιάστατων σωμάτων. Ἀποδεικνύει μὲ ἐκπληκτικὴ εὐφυνία καὶ διορατικότητα πολλοὺς τύπους συνδέοντες τὶς πλευρές, ἀκμὲς καὶ γωνίες πολυεδρικῶν σωμάτων. Τὸ γιγαντιαῖο ὅμως ἐπίτευγμά του στὰ μαθηματικὰ εἶναι ἡ ἀνακάλυψις τῆς Μαθηματικῆς Ἐπαγωγῆς, ἐνὸς ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τεχνάσματα τῆς μαθηματικῆς ἀποδείξεως. Μερικοὶ ἱστορικοὶ τῶν μαθηματικῶν ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ *Levi ben Gerson* περίπου τὸ 1320 πρῶτος ἀνεκάλυψε τούτῃ τὴ μαθηματικὴ μέθοδο ἀποδείξεως, ἀλλὰ ὁ *ben Gerson* ἀπλῶς χρησιμο-

Στὸ σύνολό του τὸ βιβλίον εἶναι ἓνα ἔργο μὲ ἀρχειακὴ καὶ πολιτισμικὴ ἀξία, καθὼς ἀποθησαυρίζει τὸν πλοῦτο τῆς λαϊκῆς παραδόσεως, ποὺ κινδυνεύει μὲ ἐξαφάνιση. Τὸ ζητούμενον ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι τὸ πῶς θὰ ξαναγίνουν τὰ τραγούδια αὐτὰ δίωμα μέσα σ' ἓναν κόσμον ποὺ συνεχῶς ἀλλοτριώνεται.

Μάριος Μαρμανέας

ΣΤ. ΤΖΙΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἡμερολόγιον ἀπὸ τὸν πόλεμον τοῦ 1940*

Γιὰ τὸ ἔπος τοῦ '40 ἔχουν γραφῇ πολλὰ. Ὅμως ξεχωριστὴ σημασία ἔχουν οἱ ἀναμνήσεις (πολὺν περισσότερον ἓνα ἡμερολόγιον) ὅσων ἔλαβαν μέρος. Ἰδιαιτέρα τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν. Μέσα ἀπὸ τίς γραμμές τους διαπιστώνουμε τὴν θαυμάσια ψυχολογία τῶν μαχητῶν ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας τῆς νίκης μας ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν, ἐξ αἰτίας τῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπετεύχθη. Τὴν ἀξία αὐτὴ τὴν ἀναγνωρίζεις καὶ στὸ ἡμερολόγιον τοῦ Στ. Τζιροπούλου, ποὺ καλύπτει τὸ διάστημα ἀπὸ 14 Νοεμβρίου μέχρι τὴν κατάρρευσιν τοῦ μετώπου στὶς 25 Ἀπριλίου 1941. Ξεχωριστὴ ἀξία ἔχουν στὸ βιβλίον αὐτὸ τὰ σχόλια τῆς κόρης του κ. ᾽Αννας Τζιροπούλου - Εὐσταθίου, ποὺ παραθέτοντας ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν κάθοδο τῶν μυρίων τοῦ Ξενοφώντος, συνδέει τὴν ἀρχαία μὲ τὴν σύγχρονη ἱστορία, καταδεικνύοντας τὴ συνέχεια τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀκόμη ἡ παράθεσις τῶν ἀνακοινωθέντων τοῦ ΓΕΣ τοποθετεῖ τὰ ὅσα συμβαίνουν σ' ἓνα σημεῖο τοῦ μετώπου στὴν γενικὴ ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

᾽Αθ. Κουκοδίστας

ποίησε μία ἀπλοποιημένη μορφή τῆς μεθόδου στὴ λύση ἐνὸς μόνο προβλήματος, χωρὶς νὰ τὴν μελετήσῃ γενικῶς καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ μαθηματικὴ μέθοδος ἀποδείξεως. Ἄλλοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ μέγας μαθηματικὸς Πασκάλ πρῶτος χρησιμοποίησε τὴν μέθοδο τῆς μαθηματικῆς ἐπαγωγῆς στὸ σύγγραμμά του «*Triangle Arithmetique*». Καὶ τοῦτο δὲν ἀληθεύει, διότι ὁ Πασκάλ σὲ μία ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν μαθηματικὸν Καρκάδι περιγράφει τὴν ἀπόδειξιν ἐνὸς θεωρήματος λέγοντας: «*Cela est aise par Maurolic*», δηλ. «Αὐτὸ εἶναι εὐκόλως μὲ τὴν (μέθοδο) τοῦ Μανρόλνκου». Ἡ ἐπιρροὴ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Φ.Μ. ἐπὶ ἄλλων μαθηματικῶν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνα, ὅπως τοῦ Πασκάλ, τοῦ Μπασσὲ καὶ τοῦ Φερμά, εἶναι τεράστια.

Ὁ Μανρόλνκος στὰ συγγράμματά του συνεχῶς προάγει τὴν ἀξία τῆς λογικῆς καὶ τῶν ἐλληνικῶν μαθηματικῶν. Ἄν καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἐν τούτοις νιώθει ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι ἐνάντια στὴ λογικὴ καὶ στὰ μαθηματικά. Συνεχῶς καταπολεμεῖ τὴν ἀστρολογία, προπάντων τίς ιδέες τοῦ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΡΟΖΟΣ, Προσεγγίσεις καὶ Ἀπόψεις

Πρόκειται γιὰ μιὰ σειρά δοκιμίων, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει ἀπλᾶ καὶ σφαιρικὰ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τόσο τοῦ σύγχρονου ἑλληνισμοῦ ὅσο καὶ τῆς ἀνθρωπότητας στὸ σύνολό της. Ἰδιαίτερη ἀναφορὰ κάνει στὴν δράση τῶν καταστροφέων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ποὺ δολίως ἐπιχειροῦν νὰ πλήξουν αὐτὸ τὸ κύριο πνευματικὸ μέγεθος τῆς ἑλληνικότητας. Καταγράφει τὴν ἀθρόα εἰσβολὴ στὴν Ἑλλάδα ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ξένων θρησκευτικῶν δογμάτων, ποὺ ἐπιφέρουν τὴν ιδεολογικὴ σύγχυση καὶ τὴν ἐξασθένηση τοῦ κοινοῦ ἐθνικοῦ συναισθήματος τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν ἀποφεύγει ἐπίσης νὰ ἀναφερθῇ καὶ στὸν «πολιτιστικὸ ἱμπεριαλισμὸ» ποὺ ὑφίσταται σὲ παγκόσμιον ἐπίπεδο καὶ ἐπιδιώκει νὰ περάσῃ τὸν ἀμερικανικὸ τρόπο ζωῆς στὶς συνήθειες καὶ στὸν τρόπο σκέψης ὅλων τῶν λαῶν τῆς Γῆς. Στόχος ἡ οἰκονομικὴ παντοδυναμία τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἡ ἔλλειψη οὐσιαστικῆς ἀντίδρασης στὴν παγκόσμια ἐξουσία, ποὺ δημιουργεῖται καὶ ἐμπεδώνεται μὲ ταχεῖς ρυθμούς. Τέλος ὁ συγγραφεὺς κρίνει ἀναγκαίᾳ τὴν γέννηση ἐνὸς νέου ὁράματος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τέτοιου ὥστε νὰ ὑπηρετῇ τὶς ἀνθρώπινες ἀξίες καὶ τὴν ἐλεύθερη συνύπαρξη τῶν λαῶν. Τὰ ἐν λόγω δοκίμια τοῦ Ε. Ρόζου θὰ μποροῦσαν νὰ θεωρηθοῦν ὡς δοηθήματα, κυρίως γιὰ τοὺς νέους, καθὼς δίνουν μιὰ εἰκόνα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ προεικάζουν μὲ ἰδιαίτερο τρόπο τὴν πορεία του πρὸς τὸ μέλλον.

Π. Κουβαλάκης

Ἑράσμου καὶ τοῦ Νοστράδαμου, τοὺς ὁποίους ἀποκαλεῖ ἐπαγγελματίες τῆς ἐξαπατήσεως. Προσπάθησε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ ἑλληνικὰ μαθηματικὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸ τρόπο σκέψεως στὴν καθημερινότητα τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Φ. Μανρόλνκος πέθανε στὴ Μεσσήνη στὶς 22 Ἰουλίου τοῦ 1575. Ἦτσι ἔκλεισε ἀκόμη μιὰ ἐνότητα τῆς ἀνυπολόγιστης ἑλληνικῆς προσφορᾶς στὴ μαθηματικὴ ἐπιστήμη.

Π. Περγάμαλης

Μαθηματικός, Morley, Αὐστραλία

Βιβλιογραφία:

1. Rose, P.L., «The Italian Renaissance of Mathematics», Droz, Geneva (1975).
2. Clagett, M., «Archimedes in the Middle Ages», 3, Part III, Philadelphia (1978).
3. Vacca, G., «Maurolycos the first discoverer of the principle of mathematical induction», *Bulletin of the American Mathematical Society*, 16, pp. 70-73 (1970).
4. Bussey, W.H., «The Origin of Mathematical Induction», *American Mathematical Monthly*, 24, No 5, pp. 199-207 (1997).